

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДОНЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-
НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ

Краматорськ - 2020

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДОНЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР**

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ**

Краматорськ – 2020

Рекомендовано Департаментом освіти і науки
Донецької обласної державної адміністрації
(наказ №312/163-19-ОД від 05.09.2019)

Загальна редакція

Лещенко І.А., заступник директора з навчально-виховної роботи Донецького обласного еколого-натуралістичного центру.

Гнибіда А.С., завідувач організаційно-масового відділу Донецького обласного еколого-натуралістичного центру.

Рецензенти

Федотов О.В., доктор біологічних наук, доцент кафедри медичної біології, мікробіології, вірусології та імунології Донецького національного медичного університету МОЗ України.

Мазур П.О., завідувач науково-дослідної лабораторії садівництва Національного еколого-натуралістичного центру.

Шатух Н.Ф., завідувач лабораторією інноваційних технологій Донецького еколого-натуралістичного центру.

У збірнику подані авторські навчальні програми з еколого-натуралістичного напрямку педагогів-позашкільників Донецької області. Пропонований збірник стане в нагоді керівникам гуртків позашкільних освітніх закладів, вчителям біології, екології, природознавства загально-освітніх та дошкільних навчальних закладів, координаторам громадських дитячих екологічних організацій.

ПЕРЕДМОВА

Одним із завдань Програми «Освіта Донеччини у європейському вимірі. 2017-2020 рр.» в розділі «Позашкілля» є створення єдиного «програмного поля» та варіативності навчальних програм у закладах позашкільної освіти з огляду на сучасні тенденції в межах області. Тому, розроблення нових навчально-методичних матеріалів, що відповідають соціальному запиту, сприяють професійному самовизначенню, творчій самореалізації дітей та учнівської молоді є дуже актуальним в регіоні.

Підвищення рівня освітньо-виховного та науково-методичного забезпечення позашкільних освітніх закладів шляхом розроблення навчальних програм і навчально-методичних посібників для позашкільних освітніх закладів є провідною темою сучасних нормативно-правових документів: «Програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді у Донецькій області на 2016-2020 роки», указів Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» та «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», законів України «Про освіту» та «Про позашкільну освіту», інших постанов Кабінету Міністрів України з питань освіти, документів Міністерства освіти і науки України.

Збірник включає авторські навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку. Програми розроблені з урахуванням Державних стандартів початкової, базової і повної середньої освіти. Під час складання змісту програм враховано функції позашкільної освіти: освітню, виховну, творчу, профорієнтаційну, інтеграції, соціалізації, самореалізації. До збірника програм, які підготовлені педагогічними працівниками Донецького обласного еколого-натуралістичного центру, районного позашкільного закладу «Донський ЕНЦ» Волноваської райдержадміністрації, Краматорського міського центру позашкільної роботи, Лиманського міського центру позашкільної роботи, увійшли програми для творчих учнівських об'єднань екологічного, біологічного, сільськогосподарського та декоративно-прикладного напрямів. У програмах реалізується компетентнісний підхід до освітньо-виховного процесу у гуртках та творчих об'єднаннях еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти. Також у посібнику запропоновані навчальні програми, що передбачають не тільки орієнтацію учнів на певний профіль навчання, але й більш глибоку спеціалізацію в межах обраного профілю, що дозволяє ефективно і цілеспрямовано вирішувати проблеми професійної орієнтації учнів.

Сподіваємось, що запропонований збірник стане в нагоді керівникам гуртків позашкільних освітніх закладів, вчителям біології, екології, природознавства загальноосвітніх закладів, вихователям дошкільних освітніх закладів, координаторам громадських дитячих екологічних організацій.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ДРУГЕ ЖИТТЯ РЕЧЕЙ, АБО ХУДОЖНЯ ПЕРЕРОБКА СМІТТЯ» ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сміття – невід’ємна складова життєдіяльності людини. Однак у той час, коли у всьому світі привчаються переробляти відходи і отримувати від того прибутки, Україна у цьому питанні поки що пасе задніх.

Щороку в Україні утворюється майже 450 млн тонн відходів, з яких на переробку йде не більше ніж 3%. Решту захоронюють на полігонах, площа яких – 167 тисяч гектарів – перевищує територію природно-заповідного фонду країни. За приблизними даними, на сміттєзвалищах зосереджено близько 30 млрд тонн побутового сміття – клондайк для переробників. Однак, замість того, щоб перероблювати відходи і отримувати від цього зиск, як це відбувається у цивілізованих країнах, де переробляється до 60% скла, паперу, пластику та інших відходів, потенційні бюджетні кошти України роками перегнивають на полігонах, паралельно забруднюючи навколишнє середовище.

Формально вторинна переробка в Україні підтримується на державному рівні. Законодавство про відходи складається із законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про поводження з радіоактивними відходами», «Про металобрухт» та Кодексу України про надра. Воно визначає правові, організаційні та економічні засади діяльності, пов’язаної із запобіганням або зменшенням обсягів утворення відходів, їх збиранням, перевезенням, зберіганням, сортуванням, обробленням, утилізацією та видаленням, знешкодженням та захороненням, а також з відверненням негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров’я людини.

Однак реальної підтримки з формування повноцінного ринку переробки сміття від держави годі чекати.

Що можуть зробити діти у вирішенні цього болючого, і не тільки для України, питання. Звичайно, вони не можуть створити підприємство по переробці сміття, але можуть привернути увагу якомога більшої кількості людей до існуючої проблеми, навчити оточуючих зменшити кількість сміття завдяки його використанню та переробці хоча б на побутовому рівні, сприяти підвищенню екологічної культури населення.

Програма гуртка «Друге життя речей, або художня переробка сміття» і має на меті формування екологічної культури вихованців через набуття практичних умінь використання вторинної сировини для виготовлення корисних речей, що призведе до зменшення кількості сміття та його впливу на навколишнє середовище.

Основні завдання програми:

- надання знань про хімічні та фізичні властивості різноманітних матеріалів, способи їх обробки;
- формування уявлень про види вторинної сировини та способи її переробки;
- виховання почуття патріотизму, любові до рідного краю, гуманного ставлення до навколишнього середовища, любові до природи, прагнення до збереження природних цінностей;
- формування екологічної культури вихованців, їх світоглядних уявлень і ціннісних орієнтацій;
- розширення екологічного та художньо-естетичного досвіду, опанування художніми вміннями та навичками в практичній екологічній діяльності;
- збагачення емоційно-почуттєвої сфери вихованців.

Програма «Друге життя речей, або художня переробка сміття» розрахована на роботу з вихованцями віком 10-18 років. Вона передбачає навчання дітей у групах основного рівня і розрахована на 2 роки навчання:

1-й рік навчання – основний рівень – 144 год, 4 год на тиждень;

2-й рік навчання – основний рівень – 144 год, 4 год на тиждень.

Наповнюваність навчальних груп становить 10-15 дітей.

На заняттях гуртка вихованці поглиблюють свої знання з екології про види побутових відходів та відходів промислового виробництва, їх вплив на навколишнє середовище та способи утилізації; вчаться використовувати побутові відходи для виготовлення корисних речей, прикрашання інтер'єру приміщення, створення декоративних виробів.

Програма гуртка містить питання з матеріалознавства: властивості різноманітних матеріалів (пластик, папір, тканина, гума, деревина, скло, метали тощо).

Розділи програми передбачають зв'язок теоретичного матеріалу з практичним. Це проведення екскурсій в природу та на виробництво, збирання вторинної сировини, класифікація сміття, виготовлення корисних виробів із вторинної сировини, проведення виставок, ярмарок, свят, виготовлення та розповсюдження листівок, плакатів, печатної продукції.

Програмою передбачена експериментальна робота по нетрадиційному використанню вторинної сировини.

Заняття гуртка проводять зазвичай у кабінеті та на природі, а також у кабінеті інформатики з використанням мережі Інтернет.

Працюючи над створенням виробів із вторинної сировини, діти поглиблюють свої знання з екології, трудового навчання, фізики, природознавства, хімії та створюють елементи декора для приміщення та

подвір'я школи, спортивні снаряди для дитячого майданчика, прикрашають квітники та садочки декоративними виробами. У процесі такої роботи у вихованців формуються уміння працювати з різноманітними матеріалами, з додатковими джерелами інформації: з довідковою, науково-популярною літературою та матеріалами із усесвітньої глобальної мережі Інтернет, формуються естетичний смак та екологічна культура вихованців. Значна увага приділяється професійній орієнтації вихованців.

Передбачена участь гуртківців у природоохоронних і трудових акціях та масових заходах, надання допомоги довкіллю. Окрім того, передбачено проведення виставок виробів та фотографій, фестивалів дитячої творчості, виготовлення інформаційних та агітаційних матеріалів, участь у виховних заходах.

Результати роботи використовуються для участі у різноманітних виставках та конкурсах районного, обласного та Всеукраїнського рівнів.

Навчальна програма з позашкільної освіти «Друге життя речей, або художня переробка сміття» складена відповідно до вимог чинного законодавства в галузі позашкільної освіти.

Впровадження запропонованої програми спирається на принципи науковості, наступності, доступності, синтезу, наочності, міцності засвоєння знань, індивідуального підходу, поступового розвитку природних даних, чіткої послідовності в оволодінні лексику і технічними прийомами візуального мистецтва, систематичності і регулярності занять, цілеспрямованості навчального процесу.

Методами опрацювання навчального матеріалу є: словесні (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж); наочні (метод ілюстрацій, метод демонстрацій, показу); практичні (тренувальні вправи, індивідуальні та творчі завдання); репродуктивні (відтворювальні вправи); частково-пошукові (виконання за зразком, під керівництвом педагога); пояснювально-ілюстративні (демонстрація наочного навчання, організація сприймання, спостереження); самостійної роботи; стимулювання навчальної діяльності; формування пізнавального інтересу (пізнавальні ігри, створення ситуації успіху); контролю і самоконтролю.

Залежно від рівня навчання програми передбачаються варіативність форм, принципів та методів навчання.

Перевірка та оцінювання знань, умінь та навичок здійснюється під час поточного та підсумкового контролю у формі проведення практичних занять, виставок робіт гуртківців, відкритих та підсумкових занять.

Теми та розподіл годин навчально-тематичного плану вказано орієнтовно. За необхідності в установленому порядку керівник гуртка може внести зміни до

кількості годин в межах кожного змістовного розділу. Враховуючи інтереси вихованців, їх кількість у групі, стан матеріально-технічного забезпечення, керівник гуртка може змінювати кількість теоретичних і практичних занять (залежно від того, як швидко та якісно вихованці набувають практичних навичок), а також самостійно обирати один або кілька напрямів роботи гуртків основного рівня, враховуючи обсяг часу, що передбачений типовими навчальними планами.

Перший рік навчання, основний рівень

НАВЧАЛЬНО - ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	1	2
2.	Види сміття.	1	1	2
3.	Основні матеріали та їх властивості	1	1	2
4.	Макулатура та способи її використання	2	10	12
5.	Упаковка та відходи упаковки	2	6	8
6.	Пластик і до пластика	2	18	20
7.	Старий одяг і нові речі із нього	2	18	20
8.	Шкіряні візерунки	2	4	6
9.	Скло та фарфор: новий погляд на старі речі	2	6	8
10.	Гума у садку та на майданчику	2	12	14
11.	Металобрухт – матеріал для справжнього художника	2	12	14
12.	Нитки, пряжа, дріт	2	4	6
13.	Екскурсії, свята, конкурси, виставки	-	24	24
14.	Підсумок	-	2	2
Разом:		21	123	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Кількість годин	Дата проведення	Зміст програми	Примітки
2	Вступ		
		<p>Вступ. Ознайомлення з планом роботи на навчальний рік. Ознайомлення з історією гуртка, позашкільної установи. Правила поведінки в колективі. Зовнішній вигляд вихованців. Дотримання правил техніки безпеки. Організаційні питання.</p> <p><i>Екскурсія</i> околицями села Піддубне з метою виявлення проблеми утворення несанкціонованих сміттєзвалищ, визначення причини їх утворення та способів боротьби.</p> <p><i>Презентація</i> науково-дослідницької роботи учнів «Боротьба зі стихійними сміттєзвалищами»</p>	
2	Види сміття		
		<p>Види сміття. Класифікація відходів: побутові, промислові, сільськогосподарські, будівельні, споживання, радіоактивні. Закони України «Про відходи», «Про охорону навколишнього природного середовища».</p> <p><i>Практична робота.</i> Класифікація сміття</p>	
2	Основні матеріали		
		<p>Основні матеріали та їх властивості: хімічні, фізичні, технологічні, спеціальні та експлуатаційні.</p> <p><i>Практична робота.</i> Визначення властивостей пластика, деревини,</p>	

		поліетилену, паперу, тканини тощо.	
12	Макулатура та способи її використання		
		<p>Методи переробки макулатури в Україні. Проблеми утилізації макулатури в Україні. Зарубіжний досвід. <i>Практичні заняття.</i> Використання макулатури для виготовлення предметів декоративно-прикладного мистецтва. Аплікація. Пап'є-маше. Оригамі. Плетіння із паперових трубочок. Рідкі шпалери. <i>Екскурсія.</i> Збирання макулатури.</p>	
8	Упаковка та відходи упаковки		
		<p>Упаковка та її функції. Пакувальні матеріали. Закон України «Про упаковку та відходи упаковки». Поняття і види тари. <i>Практичні заняття.</i> Картон та вироби із нього. Декоративна ваза із картону. Подарункові коробочки. Гофролотки та їх повторне використання. Виготовлення квітів та сувенірів із гофролотків. Виготовлення рідких шпалер із гофролотків. Декоративні панно на стіну під дикий камінь. <i>Екскурсія</i> до місцевого магазину. Ознайомлення з видами тари. Збирання матеріалу для практичної роботи.</p>	
20	Пластик і до пластика		

		<p>Екологія і пластик. Пластикові відходи – проблема сьогодення.</p> <p>Утилізація пластикових відходів.</p> <p>Пластикові вікна та екологія.</p> <p>Переробка пластику в домашніх умовах.</p> <p><i>Практичні заняття.</i> Виготовлення виробів із пластикових пляшок: садові скульптури, квіти, сувеніри тощо.</p> <p>Пластикові пляшки – будівельний матеріал. Вироби із кришок.</p> <p>Пластиковий шпагат та його використання у господарстві.</p> <p><i>Екскурсія</i> по селу з метою збирання пластикових пляшок для виготовлення виробів. Виявлення несанкціонованих сміттєзвалищ.</p> <p><i>Проектна діяльність.</i> Виконання навчально-пошукового проекту «Використання та утилізація пластикових пляшок — власні пропозиції та розробки»</p>	
20	Старий одяг та нові речі із нього		
		<p>Куди подіти старий одяг. Переробка старого одягу: нове життя старих речей.</p> <p><i>Практичні заняття.</i> Сумки із старих джинсів. Капці із зваляного светра.</p> <p>Техніка «печворк». Виготовлення панно на стіну, диванної подушки, картини, килимка для ванної кімнати, обшивки для старого стільця тощо.</p> <p>Ляльки із панчох та капронових колготок.</p> <p>Плетіння килимків із старих майок та футболок.</p> <p>Виставка готових виробів</p>	
6	Шкіряні візерунки		
		Властивості та види шкіри. Основні	

		інструменти та матеріали. Випалювання по шкірі. Техніка нанесення візерунків на шкіру з допомогою ножа і фарб. <i>Практичні заняття:</i> Обкладинки для документів способом випалювання. Оздоблення сумок та одягу.	
8	Скло та фарфор: новий погляд на старі речі		
		Властивості та види скла та фарфору. Техніка безпеки при роботі. Основні інструменти та матеріали. Як використовувати старий посуд, новий погляд: старий посуд для зберігання ювелірних виробів, квіткові горщики, незвичайна мозаїка. <i>Практичні заняття:</i> Виготовлення мозаїки із розбитого посуду, використання розбитого посуду для зовнішнього декору будівель.	
14	Гума у садку та на майданчику		
		Властивості гуми, її види та використання у промисловості та побуті. Вироби із старих покришок для дитячого майданчика. Основні інструменти та матеріали па правила безпечної роботи з ними. Створення ескізів виробів із гумових покришок. <i>Практичні заняття:</i> Проект «Дитячий майданчик із покришок своїми руками». Виставка готових виробів.	
14	Металобрухт – матеріал для справжнього художника		
		Властивості та види металів, вироби із них. Металобрухт та способи його переробки. <i>Практичні заняття:</i> Вироби із металічних пляшок, сувеніри із дроту	

		та металевих кришок. Проект «Використання металобрухту з декоративними цілями». Виставка готових виробів	
6	Нитки, пряжа, дріт		
		Властивості ниток і пряжі. Способи розпускання старих в'язаних виробів. Повторне використання ниток і пряжі. <i>Практичні заняття:</i> Виготовлення сувенірних ляльок-мотанок та кулонів із пряжі.	
24	Екскурсії, свята, конкурси, виставки		
2	Підсумок		

**Другий рік навчання, основний рівень
НАВЧАЛЬНО - ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	1	2
2.	Сортування сміття – красиве і корисне	2	6	8
3.	Мистецтво з відходів	1	9	10
4.	Паперові відходи, або друге життя паперу	4	20	24
5.	Пластикові та поліетиленові відходи	4	22	26
6.	Секонд-хенд, або секонд-генд, секондгенд (від англ. second hand — друга рука)	2	20	22
7.	Шкіряні візерунки	2	4	6
8.	Друге життя скляних пляшок	2	18	20
9.	Масові заходи	-	12	12
10.	Проектна діяльність	-	12	12
14.	Підсумок	-	2	2
Разом:		18	126	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Кількість годин	Дата проведення	Зміст програми	Примітки
2	Вступ		
		<p>Вступ. Ознайомлення з планом роботи на новий навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Зовнішній вигляд вихованців. Дотримання правил техніки безпеки. Організаційні питання. <i>Практична робота.</i> Тренінг «Життєві навички для активного спілкування: поводження з відходами»</p>	
8	Сортування сміття – красиве і корисне		
		<p>Проблема утилізації відходів в Україні та у світі. Нове у законодавстві України: Правила надання послуг з поводження з побутовими відходами, затверджені постановою Кабінету Міністрів України №318 від 27 березня 2019 року. Громадська організація «Україна БЕЗ сміття». Шкільний проект «Сортуй заради майбутнього». Мобільний пункт прийому та вивезення сортованих відходів у Києві «MASTER Добрих справ». Як перетворити «сміттєву порядність» з «моди» на сталу звичку? Інновації переробки сміття. <i>Практична робота.</i> Участь у проекті «Сортуй заради майбутнього». Перегляд соціальних роликів «Про сортування сміття» та «Сортування сміття в Україні». Відеофільм «Життя без відходів: «Єдиний сміттєвий кошик у моєму домі – на робочому</p>	

		столі комп'ютера»	
10	Мистецтво з відходів		
		<i>Практична робота.</i> Робота над мистецьким проектом «Екологічна культура: картини з вторинної сировини». Організація виставки «Мистецтво відходів»	
24	Паперові відходи, або друге життя паперу		
		Чверть всього сміття на планеті – паперові відходи. Переробка паперу. Сімейний бізнес на макулатурі. Як використовувати менше паперу: прості поради для збереження довкілля. Як живе і для чого макулатурний бізнес. Еко-папір своїми руками: ноу-хау вінницьких студентів. Папір із опалого листя. Екологічний проект "МАКУЛАТУРА – ПАПЕРОВІ ВІДХОДИ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ ЗБЕРЕГТИ ПРИРОДНІ РЕСУРСИ" <i>Практичні заняття.</i> Книжка з упаковки та асфальт із коробки для соку. Друге життя паперового стаканчика. Об'ємні поробки з макулатури: Чаша Папье-маше, подарунковий пакет з газети, декор вази тощо.	
26	Пластикові та поліетиленові відходи		
		Пластик та поліетилен – лідери сміттевого буму у світі. Яка доля пластикового сміття в Україні. Чи можливе життя українців без пластикових пакетів. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року. 98-а рамкова директива Європейського Союзу про	

		<p>відходи. Програми ООН з навколишнього середовища.</p> <p>Підписання глобального пакту з боротьби з пластиком сміттям.</p> <p>Заборона пластику: як відходи зробити доходами? Екологічна пластмаса замість поліетилену.</p> <p>Біопластик з мікроорганізмів, що харчуються водоростями.</p> <p>Міфи і правда про пластик.</p> <p>Шкідливість вторинної переробки поліетиленів.</p> <p><i>Практичні заняття. Як перетворити вторсировину на креативні речі:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Корзини із пластикових пляшок; • Квіти із пакетів для сміття; • Мітла з пластикових пляшок; • Сітка-рабиця та паркан з пластикових пляшок; • Пальма та інші вироби з пластикових пляшок для зовнішнього декору; • Бордюр садовий декоративний; • Ідеї з пластикових пляшок для кухні тощо. 	
22	Секонд-хенд, або секонд-генд, секондгенд (від англ. second hand — друга рука)		
		<p>Історія появи і розвитку секонд-хенду.</p> <p>Секонд-хенд: тренд чи смертельна небезпека. Секонд хенд – це добре чи погано? Стиль за копійки. 10 цікавих фактів про секонд-хенд. Секонд-хенд: можливість заощадити, жити екологічно, а може й підзаробити?</p> <p>Слідами секонд-хенду.</p> <p>Що таке етична мода і чи є вона в</p>	

		<p>Україні? 8 етичних брендів Made in Ukraine: RCR Khomenko і Church of Upcycling, UliUlia, Remade та ін. Ресайклінг, апсайклінг та свідоме споживання речей.</p> <p><i>Практичні заняття.</i> Цікаві ідеї використання старих клаптиків тканини.</p> <p>Як повторно використати старий одяг. Як попрощатися з непотрібним одягом екологічно: інструкція.</p> <p>Основи переробки текстилю. Реюз одягу: що можна робити зі старих матеріалів. Як подарувати друге життя улюбленим речам?</p> <p>Латка-аплікація.</p> <p>Помітне штопання.</p> <p>Ховаємо пляму.</p> <p>Переробка старого одягу: із звичайної футболки – футболка-блуза; ексклюзивні блузи із чоловічих сорочок; бохо; вироби із старих краваток; приталена сукня з джинсової рубашки та багато іншого.</p> <p><i>Проект "Старі речі на новий лад"</i></p> <p>Виставка готових виробів.</p>	
6	Шкіряні візерунки		
		<p>Властивості та види шкіри. Основні інструменти та матеріали.</p> <p>Вироби із шкіри: з чого почати.</p> <p>Художня обробка шкіри.</p> <p><i>Практичні заняття:</i> Виготовлення декоративних виробів із шкіри:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Прикраси із шкіри; • Кімнатні тапочки; • Сумки із шматочків шкіри; 	
20	Друге життя скляних пляшок		
		<p>Властивості та види скла та фарфору.</p> <p>Техніка безпеки при роботі.</p>	

		<p>Прийом склотари. Переробка скла. Відео-інструкція «Сортуй скло правильно».</p> <p>Законодавство України: Правила скупки у населення скляної тари з-під харчових продуктів.</p> <p>Методи переробки скла. Приклади нетрадиційного використання відходів зі скла: напр., млин для перетворення скла на кварцовий пісок та ін.</p> <p>Скляна пляшка – скарб для творчих людей. Використання скляних пляшок для ексклюзивного декорування.</p> <p>Вироби з скляних пляшок: що зробити?</p> <p><i>Практичні заняття:</i> Виготовлення декоративних виробів із скляних пляшок:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ексклюзивний декор пляшок; • Декоративні клумби для квітів; • Флораріум; • Кольорова люстра; • Журнальний столик; • Огорожі та паркани з пляшок. 	
12	Масові заходи		
		<p>Участь у трудових та природоохоронних акціях («Стоп, сміття», «Юннатівський зеленбуд», «Порки – легені міст і сіл» та ін.)</p> <p>Організація виставок: «Друге життя речей», «Замість ялинки – зимовий букет», «Виставка креативу».</p> <p>Конкурс екологічного стилю «Старим речам - друге життя».</p> <p>Еко-воркшопи: «Друге життя речей: скло», «Друге життя речей:</p>	

		пластик», «Друге життя речей: газети».	
12	Проектна діяльність		
		Переробка відходів у домашніх умовах. ARTDUMP – новий напрямок сучасної творчості. Реалізація проектів «Екологічний спосіб життя вдома», «Друге життя непотрібних речей»	
2	Підсумок		
		Захист проектів. Презентація роботи за рік.	

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- Поняття «сміття», «вторинна переробка», «утилізація», «макулатура», «металобрухт»;
- Правила техніки при роботі з ріжучими та колючими інструментами, гарячим клеєм;
- Основні та допоміжні матеріали для художньої переробки вторинної сировини та сміття;
- Технологію обробки різних матеріалів;
- Види сміття;
- Основні напрямлення боротьби зі сміттям в розвинених країнах та стан переробки сміття в Україні;
- Використання вторинної сировини для виготовлення сувенірної продукції та предметів побуту;
- Основні властивості різних матеріалів та способи їх обробки;
- Правила оформлення інтер'єрів;
- Види ландшафтних композицій;
- Послідовність виконання композицій із вторинних матеріалів;
- Закони колористики та кольорознавства;
- Основні засади проектних робіт;
- Основні правила та значення сортування сміття у побуті, способи його утилізації;
- Основні інструменти та приладдя для роботи із сміттям.

Вихованці мають вміти:

- Підбирати необхідний матеріал для композицій;
- Складати ескіз композиції;
- Виконувати технологічну обробку різних видів сміття;
- Складати композиції;
- Підібрати вироби для подарунка;
- Скласти та оформити композицію;
- Зробити ескіз майбутнього виробу;
- Раціонально використовувати матеріал для створення композицій;

Вихованці мають набути досвід:

- Правильного та безпечного користування обладнанням;
- Сортування сміття;
- Складання композицій;
- Виконання робіт з дотриманням всіх технологій закріплення елементів композиції;
- Догляду за готовими виробами;
- Реалізації екологічних проектів.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Інструменти: ножиці для паперу та тканини, ножиці по металу, садові ножиці, багатоцільові ножиці, канцелярський ніж, флористичний ніж, кусачки для дроту, плоскогубці, круглогубці, степлер, пінцет, пила ручна, молоток, цвяхи, кензан, шило.

Прилади: термопістолет та стержні клейові до нього, електродріль, електропраска, лобзик, випалювач.

Матеріали: дріт, пластилін, фарба гуаш, акварель, спрей кольоровий, ватман, кольоровий папір та картон, щільний картон або ДВП, клей ПВА, пензлики для клею та фарби, нитки і мотузки, сизаль, аксесуари та декоративні матеріали для композицій, свічки, штучні та живі квіти, інший природний матеріал, різні види сміття та вторинної сировини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про відходи»
 2. Державний класифікатор відходів
 3. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" (1264-12)
 4. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" (4004-12)
 5. Закон України "Про поводження з радіоактивними відходами" (255/95-ВР)
 6. Закон України "Про металобрухт" (619-14)
 7. Закон України "Про житлово-комунальні послуги" (1875-15), "Про хімічні джерела струму" (3503-15),
 8. Закон України "Про ветеринарну медицину" (2498-12)
 9. Закон України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції" (1393-14)
 10. Кодекс України про надра
 11. <https://www.prijomka.com.ua/?p=597>
 12. <https://tsn.ua/ukrayina/pererobi-svit-1151172.html>
 13. https://gofunded.org/campaigns/green_school/
 14. <https://dom.ukrbio.com/ua/articles/10237/>
 15. <http://www.kidmade.com.ua/ukr/catalog/crafts-from-waste/>
 16. <http://www.kidmade.com.ua/ukr/article/obemna-litera-z-nepotribnih-dribnits.html>
 17. <http://budivnik.in.ua/vyroby-z-smitty-shho-mozhna-zrobyty-z-vtorsyrovyny-svoyimy-rukamy.html>
 18. <http://handiwork.info/virobi-z-nepridatnogo-materialu-yak-stvoriti-rozkishni-prikrasi-svoyimi-rukami-85-foto/>
 19. <http://samostiyno.in.ua/sad-i-gorod/virobi-z-pobutovih-vidhodiv-dlja-ditej-svoimi.html>
 20. <http://masterbud.dp.ua/1221-prosti-virobi-z-nepridatnogo-materialu-originalni.html>
 21. <http://hand.in.ua/budivnictvo-ta-remont/virobi-svoimi-rukami-z-pobutovih-vidhodiv-foto.html>
 22. http://www.viconsult.com.ua/portal.php?page_id=page130&lang=ua
 23. <https://studway.com.ua/smittia/>
 24. <https://www.061.ua/news/1854736/vse-pro-sortuvanna-smitta-castina-1-ak-vidrizniti-vtorsirovinu-vid-vidhodiv-aki-ne-pererobluutsa>
- https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_України_«Про_відходи»

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
«СТУДІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
«ОБЛИЧЧЯ ПРИРОДИ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма «Студія образотворчого мистецтва «Обличчя природи» складена відповідно до частини другої статті 16 Закону України «Про позашкільну освіту» та наказу Міністерства освіти і науки України № 676 від 22.07.2008 «Про затвердження Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України».

Образотворче мистецтво — мистецтво відображення суцього у вигляді різних образів, зокрема таких як художні образи на площині (графіка, малярство тощо) та в просторі (скульптура).

Образотворче мистецтво відображає дійсність у наочних образах, відтворює об'єктивно наявні властивості реального світу: об'єм, колір, просторовість, матеріальну форму предмета, світлоповітряне середовище тощо.

Навчальна програма з позашкільної освіти «Студія образотворчого мистецтва «Обличчя природи» складена відповідно до вимог чинного законодавства в галузі позашкільної освіти.

Мета програми – у процесі сприймання та інтерпретації творів мистецтва і практичної художньої діяльності виховувати в учнів ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати художню свідомість і компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні, прививати любов до рідного краю, шляхом ознайомлення з природою у всіх її проявах.

Актуальність програми – створення умов для цілісного розвитку учнівської молоді та виховання особистості, спроможної сприймати навколишній світ крізь призму мистецтва.

Результати навчання за даною програмою сприяють прищепленню любові до рідного краю, шляхом ознайомлення з природою у всіх її проявах.

Основні завдання програми:

- надання знань про закони образотворчого мистецтва: основи композиції, кольорознавство, засоби виразності, чинники, що впливають на створення художнього образу;
- формування уявлень про види, жанри образотворчого та інших візуальних мистецтв, особливості художньо-образної мови; почуття патріотизму, любові до рідного краю, гуманного ставлення до навколишнього середовища, любов до

природи, прагнення до збереження природних цінностей; навичок аналізу художніх творів;

- розширення художньо-естетичного досвіду, опанування художніми вміннями та навичками в практичній діяльності, ознайомлення з творами світової та української художньої культури;

- збагачення емоційно-почуттєвої сфери;

- розвиток художніх сенсорних здібностей;

- виховання естетичного ставлення до дійсності, емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, світоглядних уявлень і ціннісних орієнтацій.

Програма «Студія образотворчого мистецтва «Обличчя природи» розрахована на вихованців загальноосвітніх, позашкільних та вищих навчальних закладів віком від 8 до 22 років.

Навчальна програма передбачає навчання за початковим (1 рік) – 216 години (6 год/тиждень); основним (1 рік) – 216 годин (6 год/тиждень) та вищим рівнями (1 рік) – 216 годин (6 год/тиждень).

На початковому рівні навчальною програмою передбачено формування у вихованців художньо-естетичного ставлення до дійсності; вміння передавати власні враження від природи в художній формі; знань та уявлень про образотворче мистецтво; оволодіння початковими фаховими знаннями і уміннями.

На основному рівні передбачено вивчення діяльності художників у різних сферах – від станкового живопису до промислового дизайну. На даному етапі навчання формуються уявлення про жанри і види образотворчого мистецтва та інші види візуальної творчості. Головна увага приділяється таким жанрам, як пейзаж, портрет та натюрморт.

На вищому рівні поглиблюються набуті знання, уміння, навички. Робота ведеться в напрямі вивчення засобів вираження думок та емоцій у пластичній формі. Звертається увага на використання характерних технік для певного виду та жанру образотворчого мистецтва.

Протягом навчання на всіх рівнях передбачено введення у структуру занять оздоровчих профілактичних вправ (на формування рівної постави; профілактики вад зору; запобігання розвитку плоскостопості; концентрації уваги; зміцнення м'язів рук, дрібної мускулатури кисті) та проведення психологічного тестування (забезпечення процесу вираження своїх психофізичних станів засобами художньої зображувальної творчості; психогімнастика, психорозвивальні тести-малюнки, ознайомлення із собою і зі світом).

Впровадження запропонованої програми спирається на принципи науковості, наступності, доступності, синтезу, наочності, міцності засвоєння

знань, індивідуального підходу, поступового розвитку природних даних, чіткої послідовності в оволодінні лексикою і технічними прийомами візуального мистецтва, систематичності і регулярності занять, цілеспрямованості навчального процесу.

Методами опрацювання навчального матеріалу є: словесні (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж); наочні (метод ілюстрацій, метод демонстрацій, показу); практичні (тренувальні вправи, індивідуальні та творчі завдання); репродуктивні (відтворювальні вправи); частково-пошукові (виконання за зразком, під керівництвом педагога); пояснювально-ілюстративні (демонстрація наочного навчання, організація сприймання, спостереження); самостійної роботи; стимулювання навчальної діяльності; формування пізнавального інтересу (пізнавальні ігри, створення ситуації успіху); контролю і самоконтролю.

Залежно від рівня навчання програми передбачаються варіативність форм, принципів та методів навчання.

Перевірка та оцінювання знань, умінь та навичок здійснюється під час поточного та підсумкового контролю у формі проведення практичних занять, виставок робіт гуртківців, відкритих та підсумкових занять.

Умовою успішної реалізації завдань програми є:

- залучення учнів до розуміння змісту та сутності мистецтва шляхом особистісно-емоційного сприйняття художньої інформації;
- керування художньо-творчим розвитком дітей з урахуванням вікових, індивідуальних, національних, культурних, регіональних особливостей і традицій;
- навчання дітей мови мистецтва і формування навичок практичної роботи винятково в художньо-образному ключі;
- забезпечення задоволення від художньої праці шляхом емоційного зацікавлення нею.

Основними напрямками роботи є графіка, живопис, декоративно-ужиткове мистецтво, скульптура, а також необхідні для творчої діяльності дисципліни: композиція та основи образотворчої грамоти.

Малювання з натури є складним процесом, в якому органічно зливаються воедино навчально-пізнавальні, творчі цілі і завдання. Малюнок є зображенням об'ємно-просторової форми. Таке зображення досягається за допомогою навиків, вироблених в ході попередніх вправ по освоєнню технічних прийомів роботи олівцем, розвитку зорово-рухових координації, пошукам практичних шляхів зображення форми усередині площини і т.д. Малювання з натури необхідно почати з вивчення закономірностей, засвоєння яких допоможе

справитися з виниклими труднощами. Знайомство з правилами перспективи означає оволодіння основами малювання з натури.

Найважливішим завданням всіх видів декоративно-ужиткового мистецтва є розширення і поглиблення знань та уявлень дітей про прекрасне; виховання уміння бачити, відчувати і розуміти прекрасне. Під час занять декоративно-ужитковою діяльністю в дітей виховується емоційно-естетичне ставлення не тільки до предметів і явищ навколишнього середовища, але і до витворів декоративно-прикладного мистецтва, розвивається їх творча активність. Діти вчаться складати візерунки, пізнають закони композиції, продовжують оволодівати навичками роботи з фарбами, вивчають народну творчість, знайомляться з основами художнього конструювання, що привчає дітей до активної творчої діяльності.

На заняттях зі *скульптури* дітям прищеплюється інтерес до скульптури, як формообразотворення, розширюється їх уявлення про цей вид образотворчого мистецтва в цілому, надаються теоретичні та практичні знання. З перших занять основна увага спрямовується на оточуючу дійсність, на натуру. У роботі з натури вихованців усіх вікових груп з самого початку слід виховувати здатність не механічно відтворювати модель, а свідомо її будувати, відповідно розміщуючи ціле і деталі. Слід заохочувати учнів до складання власних ескізів, давати пояснення по ходу ліплення моделі, вимагаючи від вихованця компактності і конструктивної ясності у композиції.

Композиція дає вихованцям можливість навчитися передавати свої ідеї та уявлення засобами образотворчого мистецтва, вчить їх користуватися графічною мовою для створення художніх образів. Бажано провести попередню бесіду, використовуючи уривки з літературних творів, показати приклади з творчості художників. В окремих випадках можуть бути організовані екскурсії.

Основи образотворчої грамоти – активний засіб розвитку художньої культури вихованців, що сприяє залученню їх до розуміння змісту та сутності мистецтва, також сприяє їх естетичному розвитку, прищеплює інтерес і любов до мистецтва, виховує самостійність судження при оцінюванні творів. Педагогу необхідно навчати студійців естетичному сприйманню дійсності (вміння бачити, емоційно відгукуватися та усвідомлювати красу, естетичні якості різноманітних явищ і об'єктів довкілля) та сприйманню мистецтва (формування навичок сприймання й оцінки художнього образу в творах образотворчого мистецтва). Вихованці вчаться не тільки розкривати зміст твору мистецтва, а й аналізувати його художні особливості, вміти розпізнавати засоби художньої виразності творів мистецтва.

Теми та розподіл годин навчально – тематичного плану вказано орієнтовно. За необхідності в установленому порядку керівник гуртка може

внести зміни до кількості годин у межах кожного змістовного розділу. Враховуючи інтереси вихованців, їх кількість у групі, стан матеріально – технічного забезпечення, керівник гуртка може змінювати кількість теоретичних і практичних занять (залежно від того, як швидко та якісно вихованці набувають практичних навичок), а також самостійно обирати один або кілька напрямів роботи гуртків основного та вищого рівнів, враховуючи обсяг часу, що передбачений типовими навчальними планами.

Початковий рівень, один рік навчання

НАВЧАЛЬНО - ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Малювання з природи та за уявою	13	35	48
3.	Основи композиції	13	41	54
4.	Декоративно-ужиткова діяльність	14	18	32
5.	Основи скульптури	7	21	28
6.	Основи образотворчої грамоти	10	18	28
7.	Екскурсії, свята, конкурси, виставки	-	20	20
8.	Підсумок	-	3	3
Разом:		58	158	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи на навчальний рік. Ознайомлення з історією гуртка, позашкільної установи. Правила поведінки в колективі. Зовнішній вигляд вихованців. Дотримання правил техніки безпеки. Організаційні питання

Практична частина. Композиція на тему «Природа навколо нас», «Я захисник природи».

2. Малювання з натури та за уявою (48 год.)

Теоретична частина. Аналіз форми предметів. Спільне та відмінне в них. Спостереження з натури. Спостереження за природою. Порівняння натури з її зображенням. Метод побудови форми (загальний розмір, поділ на частини, уточнення форми).

Практична частина. Малювання квітів, овочів; листя різних форм, різного забарвлення; тварин (собака, кіт, кінь); дерев різних порід; птахів (синиця, півень, сова).

3. Основи композиції (54 год.)

Теоретична частина. Основи композиції. Логічна будова просторового зображення. Елементарні закони і засоби перспективного зображення. Кольорознавство. Сполучення кольорів. Розробка змісту кожної теми, оцінка образів.

Практична частина. Малювання по пам'яті на основі спостережень на тему: «Осінь золота», «Весна», «У парку», «Мій двір», «Свято Івана Купала» тощо; за уявою: «Історичні події», «Космічні фантазії», «Космічні мандрі», «Світ моїх захоплень», «Історичні нариси»; ілюстрування українських казок та дитячих оповідань про природу.

4. Декоративно-ужиткова діяльність (32 год.)

Теоретична частина. Поняття декоративно-ужиткового мистецтва. Народна творчість українців. Природа, як основа декоративно-ужиткового мистецтва. Зразки художньої народної творчості. Значення кольору. Композиція і візерунок. Стилзація. Засоби зображення.

Практична частина. Малювання закладки (орнамент у стрічці); квітів та листя (орнамент у колі); декоративного букету; розпис сорочки за народними мотивами; листівок до свят.

5. Основи скульптури (28 год.)

Теоретична частина. Елементарне вивчення форм. Пропорційні порівняння предметів, взаємовідношення, їх характер, колір, розмір.

Розміщення предметів у природі.

Практична частина. Матеріали та інструменти скульптора. Ліплення овочів, фруктів, фігур тварин. Ліплення складових елементів до композицій на теми: «Зоопарк», «Сільське подвір'я» та «Лісове царство» ін. Складання композиції з виготовлених елементів.

6. Основи образотворчої грамоти (28 год.)

Теоретична частина. Українське образотворче мистецтво, як частина світової та національної культури. Види образотворчого мистецтва (живопис, графіка, скульптура, архітектура, декоративно-ужиткове мистецтво та дизайн). Жанри образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж, натюрморт, історичний, батальний, побутовий тощо).

Декоративний образ як сприйняття краси в побуті та навколишньому середовищі. Відображення міфологічного світобачення в орнаментах, образах символів.

Практична частина. Вивчення кращих зразків образотворчого мистецтва.

7. Екскурсії, свята, конкурси, виставки (20 год.)

Відвідування музею «Шляхами героїв – шляхами батьків», «Музей ляльок», «Чарівний світ мистецтва». Тематичні походи у природу. Спостереження за явищами природи. Участь в творчих конкурсах. Творчі зустрічі з художниками та народними майстрами. Підготовка та проведення виставок робіт вихованців.

8. Підсумок (3 год.)

Підведення підсумків. Виставка найкращих дитячих робіт за навчальний рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці (учні, слухачі) мають знати:

- правила застосування художніх матеріалів та приладів;
- прийоми втілення образів у художній формі;
- послідовність виконання малюнку;
- значення на малюнку лінії горизонту;
- загальні пропорції фігури та положення тіла під час руху;
- поняття «композиція». «візерунок», «стилізація»;
- елементарне про скульптуру та її види;
- види та жанри образотворчого мистецтва;
- основи декоративно-ужиткового мистецтва.
- елементарні закони і засоби перспективного зображення;
- методи побудови форми;
- загальні пропорції фігури та положення тіла людини під час нескладного руху;
- кольори та кольорові сполучення;
- основи композиції та різноманітні засоби зображення.

Вихованці (учні, слухачі) мають вміти:

- спостерігати натуру;
- аналізувати форму предметів, помічати спільне і відмінне в них;
- визначати композиційне рішення;
- робити ескіз для наступної тематичної композиції;
- робити пропорційні порівняння предметів у скульптурі;
- аналізувати твори образотворчого мистецтва.

Вихованці (учні, слухачі) мають набути досвід:

- аналізу форм предметів;
- логічної побудови просторового зображення;
- передачі перспективи;
- втілення образів у художній формі;
- складання скульптурної композиції з виготовлених елементів;
- аналізу творів образотворчого мистецтва;
- пропорційного порівняння предметів, взаємовідношення, їх характер, колір, розмір.

Основний рівень, один рік навчання**НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Графіка	12	33	45
3.	Живопис	12	36	48
4.	Композиція	12	30	42
5.	Декоративно-ужиткова діяльність	8	14	22
6.	Скульптура	9	14	23
7.	Основи образотворчої грамоти	9	9	18
8.	Екскурсії, виставки, фестивалі, виставки	-	12	12
9.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	63	153	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Зовнішній вигляд вихованців. Дотримання правил техніки безпеки. Організаційні питання.

Практична частина. Малюнок на тему: «Чиста природа – щасливе життя».

2. Графіка (45 год.)

Теоретична частина. Складові перспективної побудови малюнку. Послідовність виконання. Допоміжні лінії. Аналіз та порівняння форм. Світлотінь. Рефлекс. Передача об'ємності форм.

Практична частина. Малювання рослинних форм з натури; відкритих вікон, паркових огорож, кіосків (за спостереженням так з натури); окремих об'ємних предметів; нескладний пейзаж з натури. Замальовки фігури людини в русі.

3. Живопис (48 год.)

Теоретична частина. Основи кольорознавства: кольори та відтінки, кольорове коло, локальний колір, кольорові рефлекси, сполучені кольори. Виявлення об'єму в живописі.

Практична частина. Малювання природних форм; нескладних натюрмортів з предметів вжитку; фігур людей в статичному положенні; фігур людей в динаміці; портрет.

4. Композиція (42 год.)

Теоретична частина. Закони композиції. Визначення композиційного центру. Порівняльні розміри предметів. Рівновага. Симетрія і асиметрія

Практична частина. Малювання композицій на тему: «Пори року», «Природа потребує допомоги», «Космічні мандрі», «У лісі», «Світ дитинства», «Новий рік»; композицій історичної тематики; екологічних композицій на тему: «Ми за чисте довкілля», «Збережи світ навколо», «Я і довкілля»; ілюстрування художніх творів про природу.

5. Декоративно-ужиткова діяльність (22 год.)

Теоретична частина. Знайомство зі зразками народного мистецтва. Особливості побудови візерунків. Засоби зображення. Ритм. Витинанка. Природа, як основа декоративно-ужиткового мистецтва.

Практична частина. Виконання вправ по стилізації природних форм для виготовлення витинанок; виконання декоративних композицій; виготовлення святкових витинанок. Малювання декоративних композицій з використанням

орнаментальних мотивів різних місцевостей; виготовлення витинанок на теми народного календаря.

6. Скульптура (23 год.)

Теоретична частина. Декоративний тематичний рельєф. Двоплановий тематичний рельєф. Заповнення площини. Розподіл мас на площині. Рельєфні композиції з кількох фігур. Ритмічна побудова фігур.

Практична частина. Ліплення рельєфу та круглої скульптури на теми: «Флора», «Фауна».

7. Основи образотворчої грамоти (18 год.)

Теоретична частина. Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва. Пейзаж як жанр образотворчого мистецтва. Портрет як жанр образотворчого мистецтва.

Практична частина. Віртуальні екскурсії до світових музеїв образотворчого мистецтва.

8. Екскурсії, конкурси, виставки, фестивалі (12 год.)

Відвідування музею «Шляхами героїв – шляхами батьків», «Музей ляльок», « Чарівний світ мистецтва», тематичних та художніх виставок. Тематичні походи у природу. Спостереження за явищами природи. Участь в творчих конкурсах. Творчі зустрічі з художниками та народними майстрами. Підготовка та проведення виставок робіт вихованців.

9. Підсумок (3 год.)

Підведення підсумків. Виставка найкращих дитячих робіт за навчальний рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці (учні, слухачі) мають знати:

- складові перспективної побудови;
- закони світлотіні та поняття про рефлекс;
- поняття «кольори та відтінки», «кольорове коло», «локальний колір», «сполучені кольори»;
- закони композиції;
- характерні особливості побудови візерунків різних стилів;
- основні відомості про античне мистецтво, видатних митців цього періоду та їх твори.

Вихованці (учні, слухачі) мають вміти:

- визначати композиційний центр;
- порівнювати розміри предметів;
- виявляти об'єм у живопису;
- робити витинанки на різні теми.

Вихованці (учні, слухачі) мають набути досвід:

- застосування теоретичних знань про різноманітні засоби зображення;
- розподілу мас на площині в скульптурі;
- розробки декоративних композицій;
- аналізу творів образотворчого мистецтва.

Вищий рівень, один рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Графіка	12	33	45
3.	Живопис	12	36	48
4.	Композиція	12	30	42
5.	Декоративно-ужиткова діяльність	5	20	25
6.	Скульптура	8	12	20
7.	Основи образотворчої грамоти	9	9	18
8.	Екскурсії, виставки, фестивалі, виставки	-	12	12
9.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	59	157	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Зовнішній вигляд вихованців. Дотримання правил техніки безпеки. Організаційні питання.

Практична частина. Плакати на тему «Екологія – це важливо», «Захисти довкілля».

2. Графіка (45 год.)

Теоретична частина. Аналіз форми предметів, їх розміщення у просторі. Побудова складної об'ємної форми. Перспектива. Теорія тіней. Світлотінь.

Практична частина. Малювання натюрмортів з 2-3-х предметів, з драпіровкою; гіпсових фрагментів обличчя людини та масок; меблів; анімалістичних малюнків; жанрових замальовок.

3. Живопис (48 год.)

Теоретична частина. Кольорознавство. Кольори та відтінки. Контраст і нюанс. Колорит. Кольорові рефлекси.

Практична частина. Малювання натюрморту в зближеній гамі та з капітеллю; сучасного та історичного інтер'єру; пейзажів, в тому числі архітектурних.

4. Композиція (42 год.)

Теоретична частина. Композиція. Спостереження за оточуючою дійсністю: характерне і типове. Художній пошук композиції. Образне вирішення. Єдність змісту і форми в композиції. Виразність.

Практична частина. Виконання робіт за темами творчих конкурсів різного рівня; малювання композицій історичної тематики; ілюстрування художніх творів; роботи за темами творчих конкурсів різного рівня; ілюстрування художніх творів.

5. Декоративно-ужиткова діяльність (25 год.)

Теоретична частина. Народне художнє мистецтво. Творчість народних художників. Майстри сучасності. Дизайн. Використання народних мотивів в оформленні приміщень та одягу.

Практична частина. Розробка мотивів для оздоблення українського костюму. Створення художніх композицій з оформлення приміщення.

6. Скульптура (20 год.)

Теоретична частина. Скульптурний портрет. Пропорції обличчя людини. Постановка фігури людини. Пластична виразність. Вагові відношення.

Практична частина. Ліплення маски; портрету. Ліплення фігури людини до поясу та анатомічної фігури. Ліплення скульптурної композиції за задумом автора.

7. Основи образотворчої грамоти (18 год.)

Теоретична частина. Великі європейські стилі мистецтва. Синтез мистецтв.

Жанри мистецтва у творчості Т. Шевченка.

Практична частина. Віртуальні екскурсії до світових музеїв образотворчого мистецтва.

8. Екскурсії, творчі зустрічі, конкурси, виставки, фестивалі (12 год.)

Відвідування краєзнавчих та історичних музеїв, тематичних та художніх виставок. Участь в творчих конкурсах. Творчі зустрічі з художниками та народними майстрами. Підготовка та проведення виставок робіт вихованців. Відвідування музею «Шляхами героїв – шляхами батьків», «Музей ляльок», «Чарівний світ мистецтва».

9. Підсумок (3 год.)

Підведення підсумків. Виставка найкращих дитячих робіт за навчальний рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці (учні, слухачі) мають знати:

- основи техніки живопису і технології художніх матеріалів;
- теоретичні основи перспективи, світлотіні;
- основи композиції, єдність змісту і форми;
- основи кольорознавства;
- пластичну анатомію, будову фігури людини;
- народне художнє мистецтво та творчість народних художників;
- історію розвитку українського мистецтва, видатних митців та їх твори.

Вихованці (учні, слухачі) мають вміти:

- будувати складні об'ємні форми;
- спостерігати оточуючу дійсність, відмічати спільне та відмінне;
- створювати проекти оформлення одягу;
- самостійно вивчати теорію мистецтва.
- застосовувати технічні навички і теоретичні знання з образотворчого мистецтва;
- створювати композиції з оформлення приміщень.

Вихованці (учні, слухачі) мають набути досвід:

- передачі перспективи з використанням теорії тіней;
- аналізу творів образотворчого мистецтва романтизму та реалізму, російського класицизму, імпресіонізму та постімпресіонізму.
- самостійно вивчати теорію мистецтва.

ОРИЄНТОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Найменування обладнання	Кількість
1.	Мольберти	15 шт
2.	Столи	6 шт
3.	Стільці	15 шт
4.	Гіпсові фігури геометричних тіл	1 комплект
5.	Гіпсові розетки різної форми	6 шт
6.	Гіпсові частини обличчя	1 комплект
7.	Предмети побуду для постановки натюрмортів	20 шт
8.	Драперії для постановки натюрмортів	15 шт
9.	Муляжі овочів та фруктів	1 комплект
10.	Переносні лампи освітлення	2 шт
11.	Папір білий	15 наборів
12.	Картон кольоровий	15 наборів
13.	Папір кольоровий	15 наборів
14.	Туш	15 наборів
15.	Ручки, перо	15 наборів
16.	Пастель	15 наборів
17.	Вугілля	15 штук
18.	Сангіна	15 штук
19.	Ножиці	15 штук
20.	Клей- олівець	15 штук
21.	Пензлі	45 штук
22.	Олівці	15 штук
23.	Фломастери	15 штук

24.	Фарби гуаш	15 штук
25.	Фарби акварельні	15 штук
26.	Палітри	15 штук
27.	Пластикові стакани для води	15 штук
28.	Гумки	15 штук
29.	Репродукції творів українського мистецтва	30 штук
30.	Репродукції творів світового мистецтва	45 штук
31.	Фотографії та репродукції архітектурних споруд та творів декоративно-прикладного мистецтва.	20 штук

ПЕРЕЛІК ДЕМОНСТРАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ ДО ТЕМ:

Початковий рівень

«Малювання тварин та птахів»:

- Н. Тирса. Ілюстрації до Снігової книги В. Біанки. 1926 р.
- П. Пікассо. Голуби. 1957 р. Олія.
- В. Ватагін. Ілюстрація до повісті Р.Кіплінга «Мауглі». 1921-1922 рр. Туш.
- В. Серов. Ілюстрація до байки І.Крилова «Вовк і журавель». 1986-1911 рр. Олівець.
- Д. Горлов. Заєць-русак. 1980. Олівець.
- Д. Горлов. Начерки зайця-русака. 1980 р.
- В. Серов. Ілюстрація до байки Крилова «Ворона».
- Є. Чарушін. Оленя. 1934. Літографія.
- Б. Лебедев. Ілюстрації до книги «Мисливство». 1925 р. Літографія.
- Т. Кулісевич. Білі тварини. З серії «Індія». 1925 р. Туш. Перо.
- Б. Лебедев. Ілюстрація до «Слоненяти» Р. Кіплінга.

Композиція та теми казок і літературних творів:

- В. Васнецов. «Сивка-бурка». 1914-19
- В. Васнецов. «Спящая царевна». 1900-1926 р.
- В. Васнецов. «Царевна-несмеяна». 1914-1916. Олія.
- Г. Стопа. Стийкий олов'яний солдатик. За мотивами казки Г. Х. Андерсена. 1972 р. Ліногравюра.
- Т. Мавріна. Ілюстрація до книги «Народные русские сказки». 1974-76 рр.
- Ю. Васнецов. Кіт, Півень і Лисиця. 1938 р.
- Ю. Васнецов. Ілюстрація до збірки «Небылицы в лицах». 1948 р.

- Ю. Васнецов. Ілюстрація до народної пісні «Сорока-білобока». 1957 р.
- Ю. Васнецов. Курочка-Ряба. 1948 р.

«Композиція за спостереженням»:

- А. Пластов. Літо. 1959-1969 р. Олія.
- В. Кустодієв. Торговка овочами. З серії «Русь». 1920 р.
- В. Микита «Весняні турботи». 1973 р. Олія.
- Виродова-Готьє. Косовиця. 1972 р.

«Пейзаж»:

- А. Коцка. На верховині. 1968 р. Олія.
- В. Микита. Вид на ущелину. 1980 р. Олія.
- Є. Миронова. Козацька церква у Седневі.
- І. Левітан. Березень.
- І. Шишкін. Папороть в лісі. 1883 р. Олія.
- К. Коровін. Після дощу. Париж. 1897 р. Темпере.
- К. Юон. Кінець зими. Полудень. 1929 р. Олія.
- Н. Боннар. Ранньої весни в селі.
- Н. Кримов. Хмара. 1910 р. Олія.
- Н. Утрилло. Вулиця на Монмартрі. Біля 1910 р. Олія
- Н. Утрилло. Муле де ла Галетт. 1911. Олія.
- П. Оссовський. Батьківщина. 1983 р. Олія.
- С. Герасимов. До осені. 1953 р. Олія.
- С. Роде. Весна. 1926 р. Олія.
- С. Шишко. Київ. Хрещатик. 1976 р. Олія.

«Портрет»:

- А. Пластов. Ваня Рєпін. 1958 р. Олія.
- Г. Василько. Портрет Бориса Тамари. 1847 р.
- Г. Сорока. Портрет Є. Н. Мілюкової. II половина 1840 рр.
- Д. Гірляндайо. Жіночий портрет. Олія.
- Ж. Шарден. Хлопчик з дзигною, (портрет Огюста Габрієля Гофруа) 1738 р.
- К. Павлов. Портрет дочки. 1830 р.
- Модільяні. Портрет дівчини. 1917 р. Олія.
- О. Ренуар. Дівчина з віялом. (Мадемуазель Фрез). Початок 1880 рр.
- Т. Яблонська. Портрет дівчини. 1950 р. Олія.

«Натюрморт»:

- А. Дейнека. Сухе листя. 1933 р. Олія.
- В. Патик. Весільний каравай 1961 р. Олія.
- Ж. Брак. Лимони. 1927 р.
- М. Сар'ян. Маки. 1958 р. Олія.
- О. Моранді. Натюрморт з трьома яблуками. 1967 р. Олія.

- О. Шатківський. Кали. 1967 р. Олія.

Ілюстративний матеріал для вивчення:

Теплих кольорів і теплого колориту:

- В. Микита. Село між горами. 1980 р. Олія.
- М. Глущенко. Київська осінь. 1950 р. Олія.
- М. Сар'ян. Квіти Сванського перевалу. Олія.
- П. Оссовський. Сини. 1968-1975 рр. Олія.
- С. Шишко. Міст метро. 1977 р. Олія.

Холодних кольорів і холодного колориту:

- Ареф'єв. Блакитний ранок. Севастополь 1976 р. Олія.
- Губарєв. Лавра. Дорога до дальніх печер. 1970 р. Акварель.
- І. Грабарь. Неприбраний стіл. 1907 р. Олія.
- К. Коровін. Зима. 1884 р. Олія.
- С. Шишко. Парк взимку. 1960 р. Олія.

Силуету:

- А. Остроумова-Лебедєва. Петербург. Ростральна колона. Гравюра на дереві. 1912 р.
- В. Литвиненко. Весняна тиша. 1960 р. Кольорова ліногравюра.
- В. Литвиненко. Пам'ятник Т. Шевченку в Києві. 1954 р. Кольорова ліногравюра.
- П. Мітурич. Зима. 1914 р. Туш, перо.
- П. Пікассо. Бик і тореадор. 1960. Туш, пензель.
- П. Пікассо. Дон Кіхот. 1955 р. Туш, пензель.

Тонального контрасту:

- А. Ведерніков. Декоративний натюрморт. 1966 р. Автолітографія.
- А. Дейнека. Дівчинка біля вікна. Зима 1931 р. Туш, білило.
- Г. Неміровський. Подвір'я в Шутах. З серії "Сільські будні". Олівець. 1980 р.
- Ж. Брак. Чорні риби. 1942 р.
- Н. Кошина. В будинку відпочинку. 1984 р. Акварель.

Народного мистецтва:

- А. Верес. Рушник. Переборне ткацтво. 1975 р.
- А. Верес. Рушник. Ремізне ткацтво. 1976 р.
- Витинанки, виготовленні за зразками традиційних українських витинанок.
- Г. Собачко. Пташка. 1920 р.
- Г. Собачко. Червоний травень. 1917 р.
- Зображення писанок, мальованок, шкрябанок різних регіонів України.
- Зображення хат різних регіонів України.
- І. Сколоздра. Веснянки. 1986 р. Олія, скло.

- І. Сколоздра. Радуйся земле. 1988 р. Олія, скло.
- М. Приймаченко. Вепр пасеться. 1994 р.
- М. Приймаченко. Красавиця ділом занімається. 1992 р.
- М. Приймаченко. Летить галка через балку. 1995 р.
- М. Приймаченко. Народився олень у горосі. Нема ніде і досі. 1978 р.
- -М. Приймаченко. Пава. 1936 р.
- -М. Приймаченко. Українські вареники у сметані. 1979 р.
- М. Тимченко. Півні в квітах. 1968 р.
- Т. Пата. Червона калина. 1920 р.
- Уставки жіночих сорочок. Вишивка. Місто Яворів. Кінець ХІХ ст. Зображення національних українських костюмів різних регіонів.
- Ф. Панко. Павичі. 1972.

Основний рівень

Жанрова картина

- А. Пластов. Вечеря тракториста. 1951. Олія
- Н. Чернишов. Повернення з купання. 1928. Темпере.
- Т. Голембієвська. Українські куманці. 1961. Олія.
- Т. Яблонська. Весілля. 1964. Олія.

Пейзаж

- А. Купрін. Бессайська долина. 1933. Олія.
- Г. Ніській. На взмор'ї. 1946. Олія.
- И. Бакшай. Верховина. 1958. Олія
- М. Сар'ян. Гори. 1923. Олія.
- С. Герасимов. Краєвид з баштою. Початок весни 1940. Олія.

Натюрморт

- В. Мягков. Натюрморт. 1982. Олія.
- К. Петров-Водкін. Виноград та яблуко. Початок ХХ ст.. Олія.
- Н. Машков. Харч московський. Хліби. 1924. Олія.

«Портрет»

- Г. Василько. Портрет Бориса Тамари. 1847 р.
- Ж. Шарден. Хлопчик з дзигною, (портрет Огюста Габрієля Гофруа) 1738 р.
- Модільяні. Портрет дівчини. 1917 р. Олія.
- О. Ренуар. Дівчина з віялом. (Мадемуазель Фрез). Початок 1880 рр.

«Натюрморт»

- А. Дейнека. Сухе листя. 1933 р. Олія.
- В. Патик. Весільний каравай 1961 р. Олія.
- Ж. Брак. Лимони. 1927 р.
- М. Сар'ян. Маки. 1958 р. Олія.
- О. Моранді. Натюрморт з трьома яблуками. 1967 р. Олія.

- О. Шатківський. Кали. 1967 р. Олія.

Ілюстративний матеріал для вивчення

Теплих кольорів і теплового колориту:

- В. Микита. Село між горами. 1980 р. Олія.
- М. Глущенко. Київська осінь. 1950 р. Олія.
- М. Сар'ян. Квіти Сванського перевалу. Олія.
- П. Оссовський. Сини. 1968-1975 рр. Олія.
- С. Шишко. Міст метро. 1977 р. Олія.

Холодних кольорів і холодного колориту:

- Ареф'єв. Блакитний ранок. Севастополь 1976 р. Олія.
- Губарєв. Лавра. Дорога до дальних печер. 1970 р. Акварель.
- І. Грабарь. Неприбраний стіл. 1907 р. Олія.
- С. Шишко. Парк взимку. 1960 р. Олія.

Скульптура

Станкова скульптура

- В. Клоков. Перед стартом. 1953.
- М. Лисенко. Т. Г. Шевченко.

Монументальна скульптура

- І. Першутчев. Пам'ятник визволення Києва в с. Нові Петрівці, Київська область.

Мала пластика

- Ліна По. Балерина.

Медалерне мистецтво

- В. Сиротін. «Альбрехт Дюрер», медаль. Початок 1980-х.
- В. Сиротін. «Вінсент Ван Гог», медаль. Початок 1980-х.
- Медаль з зображенням Джанфранческо Гонзага. Початок XVI ст. Бронза.

Архітектура

- Брама Заборовського в Києві. 1746 р.
- В. Заболотний. Будинок Верховної Ради України. 1936-1939 рр.
- В. Кричевський та П. Костенко. Канівський державний музей-заповідник «Могила Т. Г. Шевченка». 1938.
- В. Троценко. Житловий будинок в селищі Паравозо-будівного заводу в Харкові. 1924 р.
- Д. Дяченко. Корпус лісо-технічного факультету Української сільсько-господарської академії в Києві. 1925-1927 рр.
- Дерев'яна церква в с. Олександрівці. XVII ст.
- Замок у Хотині. XIII ст.
- Зображення хат різних регіонів України.
- Л. Котовський. Театр опери та балету в Донецьку. 1935-1940 рр.

- М. Гречина. Деталь огорожі центрального стадіону в Києві. 1937-1941 рр. Чавун.
- Майстер М. Болду з с. Табуни. Колодязь в с. Ходороуци. 1970.
- Невідомий майстер. Фронтон будинка в с. Пушкіно. 1950-ті роки.
- Фотографії, замальовки архітектурних деталей та декору будинків.
- Церква Всіх Святих над Економічною брамою Києво-Печерської лаври. 1696-1698 рр.
- Церква св. Юра в Дрогобичі. ХVД ст.
- Церква-ротонда Василя у Володимирі-Волинському. ХІІІ-ХІV ст.
- Чорна кам'яниця у Львові. ХVІ-ХVІІ ст.

Декоративне мистецтво

Розпис

- П. Кончаловський. Ескізи для таці. 1931 р.

Дизайн одягу

- В. Я. Бірюков. Ескізи костюмів.
- Композиції розгортки в журналі мод. Художник В. М. Зайцев.
- Моделі французького художника К. Діора.
- Моделі французької художниці Г. Шанель.

Приклади промислового дизайну

- Емблеми ДХІІІ ім. Айвазовського. 1980-ті рр.
- Зразки етикеток, упаковок, товарів масового споживання.
- Фотографії автомашин.

Рекомендовані зразки для ознайомлення з українським народним мистецтвом

- Богородиці. Друга половина ХІХ ст. Гуцульщина - Покуття. Скло. Олія.
- В. Вовк. Весільний потяг. С. Петриківка, Дніпропетровської обл.
- І. Лисенко. Івана Купала. 1984.
- Покрова. Друга половина ХІХ ст. Гуцульщина - Покуття. Скло. Олія.
- С. Миронова. Ранок. 1981.
- Христос - виноградар. Друга половина ХІХ ст. Буковина. Скло. Олія.

Вищий рівень

Демонстраційний матеріал

Для ознайомлення з послідовністю в роботі над академічним малюнком голови людини

- В. Фаворський. Портрет М. Парамонової. І; ІІ; V сеанс.
- Таблиця поступальності етапів зображення голови людини.

«Малювання голови людини»

- А. Дюрер. Голова старого. 1521. Тонований папір, пензлі, білила.
- А. Іванов. Голова Лаокоона. 1924. Графітний олівець.

- Гольбейн. Схематичні начерки голови.
- І. Репін. Портрет Е. Д. Шевцової. 1865. Соус, білила.
- І. Соколов. Жіночий портрет. ХІХ ст.
- Леонардо да Вінчі. Етюд голови до картини «Таємна вечеря». 1495-1496.
- М. Врубель. Малюнок гіпсової голови (Голова Бахуса). Олівець. 1881.

«Малювання фігури людини»

- А. Дюрер. Малюнок рук. Туш, перо.
- В. Серов. Сидячий натурник. 1886. Олівець.
- Кіпренський. Стоячий натурник з піднятою правою рукою. 1802. Італійський олівець.
- О. Комов. Маша Кокоріна. 1980. Олівець.
- О. Комов. Фінська дівчина в національному костюмі. 1977. Олівець.
- П. Соколов. Академічний малюнок. 1785. Олівець. Крейда.

«Живопис фігури людини»

- А. Іванов. Постать оголеного натурника. 1830, 1840 рр.
- В. Серов. Натурник. Олія.
- В. Суріков. Хлопчин-натурник. Олія. 1874.

«Композиційна побудова твору»

- А. Петрицький. Інваліди. 1924.
- Д. Веласкіс. Взяття Бреди.
- І. Падалка. Несуть товариша. 1927. Літографія.
- М. Бойчук, А. Іванова. Розпис селянського санаторію ім. ВУЦВК в Одесі. 1928. Фреска.
- М. Шехтман. Розпис селянського санаторію ім. ВУЦВК в Одесі. 1928. Фреска.
- О. Дейнека. Вулиця в Римі. 1935.
- Ф. Кричевський. Сім'я. Триптих. 1925-1927.

«Вивчення ритмічної побудови твору»

- В. Іванов. Рязанські луки. 1966. Олія.
- Г. Черьомушкін. Гданськ-Сопот-Гдиня. З серії «Шлях Коперніка». 1971. Мішана техніка.
- Мілле. Збирачі колосся. 1857.
- Чюрльоніс. З циклу «Зима». 1907-1908. Темпера.
- Чюрльоніс. Соната Весни. Скерцо. 1907. Темпера.
- Чюрльоніс. Соната Сонця. Анданте. 1907. Темпера.
- Ю. Бальчиноніс. 1965. Килим.

«Вивчення ролі світлотіні в образній побудові твору»

- Жорж де Ла Тур. Йосип-тесля.
- Жорж де Ла Тур. Магдаліна з світильником.

- Жорж де Ла Тур. Різдво.
- О. Домьє. Дон Кіхот і Санчо. Кінець 1860-х рр. Олія.
- О. Домьє. Праля. Біля 1855.
- О. Домьє. Той, що любить естампи. 1857-1860.
- Рембрандт. Повернення блудного сина. 1633.
- Рембрандт. Портрет ЯнаСікса. 1654.
- Я. Вермеєр Дельфський. Дівчина в червоному капелюшку. 1665. Олія.
- Я. Вермеєр Дельфський. Дівчина, що читає листа. XVIII ст.

«Вивчення динамічної побудови твору»

- В. Касіян. Реве та стогне Дніпр широкий. 1934. Туш, акварель
- Делакруа. Кінь, що злякався блискавки. 1829.
- Е. Делакруа. Свобода, що веде народ. 1830.
- Жеріко. Офіцер імператорських кінних єгерів під час атаки. 1812.
- Коро. Порив вітру. 1865-1872.
- Т. Жеріко. Плот «Медузи». 1819.
- Тьорнер. Снігова буря. 1842.
- Ює. Прибій біля мису Гранвиль. 1853.

«Вивчення використання контрасту для виявлення художнього образу»

- А. Петрицький. Ескіз панно чи розпису на тему: «Полонені запорожці на турецький галері». 1920-1921.
- А. Петрицький. Ілюстрація до повісті Д. Петровського «Постання». 1933.
- А. Петрицький. Ілюстрація до повісті С. Голованіського «Василь Пайда ». 1932.
- А. Петрицький. Портрет І. Савченка. 1929.
- А. Петрицький. Портрет М. Горького. 1930-1931.
- А. Петрицький. Портрет поета П. Усенка. 1931.

«Роль кольору в образній побудові твору»

- Ван Гог. Червоні виноградники в Арле. 1888. Олія.
- Г. Мелехов. Молодий Т. Шевченко у художника Брюлова. 1947.
- К. Моне. Руанський собор у полудень.
- О. Богомазов. Правка пил. 1926.
- Св. Георгій. Ікона Новгородської школи. XIV ст.
- Т. Гензборо. Хлопчик у блакитному. Портрет Джонатана Батолла. 1770.

«Створення образу в портретній композиції»

- Г. Неледва. Художник В. Рижих. 1972. Олія.
- Д. Жилінський. Портрет Ф. А. Фаворського. 1962. Олія.
- Кустодієв. Портрет Ф. І. Шаляпіна.
- М. Нестеров. Портрет В. М. Васнецова. Олія.
- М. Нестеров. Портрет О. М. Нестеровой, дочки художника. 1906.

- П. Корін. Портрет В. М. Нестерова. 1932. Олія.

«Створення образного пейзажу»

- А. І. Певченко. Східний мотив. Олія.
- К. Трохименко. Над великим шляхом. 1926. Олія.
- М. Сар'ян. Старий Єрван. 1928. Олія.
- Н. Кримов. Будинок в Тарусі. 1930. Олія.
- Н. Кримов. Осінь. 1918. Олія.
- Н. Кримов. Сірий день. 1923. Олія.

«Роль колориту в пейзажній композиції»

- А. Лентулов. Пейзаж з сухими деревами.
- К. Коровін. Взимку. 1894. Олія.
- К. Піссаро. Оперний проїзд в Парижу. 1898. Олія.
- К. Юон. Блакитний кущ. 1908. Олія.
- П. Кончаловський. Будинок Тінторетто. 1924. Олія.
- Т. Яблонська. Пізньої осені. 1977. Олія.

«Створення образу в натюрморті»

- А. Мордвинов. Підрамник, папка і гіпсовий барельєф. 1857. Олія.
- В. Хєда. Сніданок з крабом. 1648. Олія.
- Д. Маранді. Натюрморт. 1943.
- І. Машков. Натюрморт з самоваром. 1919.
- І. Машков. Натюрморт. Виноград, лимон і рак. 1924.
- К. Петров-Водкін. Оселедець. 1918. Олія.
- П. Сезан. Натюрморт з драперією.
- Р. Гуттузо. Натюрморт з плетеним кріслом, простирадлом і губкою.

До історичної теми в живописі

- А. Бенуа. Прогулянка короля. 1906. Акварель, гуаш, золото, срібло.
- І. Горюшкін-Сорокопудов. Базарний день в старому місті. 1910-ті рр.
- К. Сомов. Зима. Каток. Олія. 1915.
- М. Самокіш. Бій Максима Кривоноса з Ієремією Вишневецьким 1934. Олія.
- Н. Рєрїх. Гонєць. Постав рід на рід. 1897. Олія.
- Н. Рєрїх. Заморські гості. Ескіз картини. 1900 р. Акварель.

«Орнамент»

- Колт з зображенням грифонів. Київ. XII ст. Срібло.
- Колт з мотивом орла. Київ. XII ст., початок XIII. Золото, перегород часта емаль.
- О. Бондарєва. Рушники. 1978. Мотив «Зорі і хрести».
- Таблиці з зображенням орнаментів різних епох і народів.
- Фрагмент спідниці - подольниці. Ткацтво. Кінець XIX ст.

**ПРОФІЛАКТИЧНІ ВПРАВИ НА ФОРМУВАННЯ РІВНОЇ ПОСТАВИ,
ПРОФІЛАКТИКИ ВАД ЗОРУ, ЗАПОБІГАННЯ РОЗВИТКУ
ПЛОСКОСТОПОСТІ; КОНЦЕНТРАЦІЇ УВАГИ, ЗМІЦНЕННЯ М'ЯЗІВ
РУК, ДРІБНОЇ МУСКУЛАТУРИ КИСТІ**

1. Вправи на формування рівної постави (положення стоячи):

- В.п.- О. с., руки до плечей (кисті від плечей не відривати). Кругові обертання рук вперед, потім назад (5-6 разів в кожную сторону)
- В.п.- О. с., руки перед грудьми. З напругою, ривками розводимо руки в сторони (вправо, вліво) – вгору-вниз (по 3 рази в кожному напрямку)
- В.п.- О. с., руки вздовж тіла. Повільно піднімаємо руки вперед і вгору; зчепивши їх в замок над головою, піднімаємося на носочки і прогинаємо спину; повертаємося у в.п. (повторити 3-5 разів)
- В.п.- О. с. Спокійно, повільно, плавно на вдиху піднімаємо руки вгору. На видиху плавно опускаємо руки через сторони вниз (4-5 разів)
- Стоячи перед дзеркалом у позі правильної постави – нахили тулуба вправо і вліво, ковзаючи руками вздовж тулуба. Контролювати стан плечового поясу

2. Профілактика і корекція плоскостопості:

- Підгортання пальцями тканинного килимка або імітація підгрібання піску.
- Сидячи на краю стільця, стопи паралельно – руками захопити колінні суглоби, розвести коліна, одночасно поставити стопи на зовнішній край і зігнути пальці.
- Максимальне розведення і зведення п'ят, не відриваючи носки від підлоги
- Катання стопами м'яча, гімнастичної палиці, масажного валика
- Стоячи на зовнішніх склепіннях стоп – піднятися на носки і повернутися у вихідне положення
- Стоячи, носки разом, п'яти нарізно – піднятися на носки, повернутися у вихідне положення
- Стоячи слід у слід (носок правої стосується п'яти лівої), піднятися на носки, повернутися у вихідне положення
- Поставити ліву (праву) ногу на носок – почергова зміна положення в швидкому темпі

3. Вправи на профілактику вад зору:

- Сидячи, міцно заплющити очі на 3-5 с, потім розплющити на 3-5 с. Повторити 6-8 разів. Вправа зміцнює м'язи повік, сприяє покращенню кровообігу і розслабленню м'язів очей.
- Сидячи на стільці, швидко моргати протягом 1-2 хв. Вправа покращує кровообіг в м'язах очей.
- Стоячи, дивитись прямо перед собою 2-3 с, поставивши палець правої руки посередині лінії обличчя на відстані 25-30 см від очей, перенести погляд на кінець пальця, дивлячись на нього 3-5 с, опустити руки. Повторити 10-12 разів. Вправа сприяє відновленню сил, полегшує роботу очей на близькій відстані.
- Сидячи, дивитися на кінець пальця витягнутої вперед руки, розміщений посередині лінії обличчя. Повільно наблизити палець, не зводячи з нього погляду до тих пір, доки він не почне «двоїтися». Повторити 6-8 разів. Вправа полегшує роботу очей на близькій відстані.
- Сидячи, закрити повіки, проводити їх масаж за допомогою колових рухів пальців протягом 1 хв. Вправа розслабляє очі, а також поліпшує кровообіг.
- Стоячи, поставити палець правої руки посередині лінії обличчя на відстані 25-30 см від очей. Дивитись на кінець пальця протягом 3-5 с; прикрити долонею лівої руки ліве око на 3-5 с; поставити палець лівої руки на середину лінії обличчя на відстані 25-30 см від очей, дивитися на кінець пальця 3-5 с; прикрити долонею правої руки праве око на 3-5 с. Повторити 5-6 разів. Вправа зміцнює м'язи очей.
- Сидячи, трьома пальцями обох рук легко натискати на верхні повіки протягом 1-2 хв. Повторити 3-4 рази. Вправа нормалізує циркуляцію внутрішньої рідини.

4. Вправи на концентрацію уваги:

- Вправа «Лінія». Завдання - на чистому аркуші паперу з допомогою олівця, дуже повільно і плавно, ведете лінію і зосереджуєте всі думки і увагу тільки на ній. Як зловили себе на відволіканні - робите маленький пік наверх, як на кардіограмі, і продовжуєте. За підсумками неважко підрахувати кількість відволікань. Хороший рівень концентрації, якщо за три хвилини немає жодного піку.
- Вправа «Дальтонік». При зовнішній простоті це досить складна вправа. Називайте вголос при читанні наступного кольорового тексту кольору слів. Саме кольору, а не те, що написано. Добре, якщо після тренування вам в принципі це вдалося зробити без помилок

(Червоний. Зелений. Синій. Жовтий. Фіолетовий. Оранжевий. Коричневий . Синій. Червоний. Чорний. Зелений. Блакитний. Жовтий. Коричневий. Чорний. Зелений. Синій. Фіолетовий. Блакитний. Жовтий. Чорний. Червоний. Оранжевий. Коричневий).

- Вправа «Куди направлено мою увагу». Час від часу запитуйте себе самого: Що я зараз роблю? Навіщо я це роблю? Туди я зараз вкладаю свої ресурси? Я впевнений, що це мені треба робити? На що зараз йде мій час? Варто мені продовжувати в це вкладати? Це дійсно мені зараз потрібно? Для того, щоб не забувати це робити, корисно повісити великими літерами перед очима кілька таких питань з цього списку. Ви мимоволі будете згадувати і контролювати свої ресурси і увагу.
- Вправа «Дихання». Це хороша вправа не тільки для підвищення зосередженості перед важливою справою, але і для оперативного усунення зайвого хвилювання, наприклад, перед публічним виступом. Трохи більш глибоко дихаючи, концентруєтесь на процесі дихання. Докладно слідкуйте уважним поглядом, як повітря проникає через дихальні шляхи в легені, повільно наповнює і розширює їх. А потім, після паузи, настільки ж повільно покидає, проходячи в зворотному напрямку. Час виконання - за обставинами. Працювати 3-5 хвилин.

5. Вправи на розвиток дрібної мускулатури кисті:

- Прищіпки в кошиках. Дитина ставить на своє робоче місце кошик або коробку з прищіпками. Учитель пропонує йому, виймаючи прищіпки одну за одною і взявши кожну трьома пальцями, причіплювати на край кошики. Дитина працює самостійно.
- Від точки до точки. На таці лежать картинки з різним набором точок і олівець. Дитина вибирає будь-яку картинку і з'єднує олівцем будь-які точки на свій розсуд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авторські уроки з образотворчого (візуального) мистецтва в 5-7 класах: Посібник для вчителя: У 2 ч. Ч. 1 / Упоряд. Ж.С. Марчук, О.В. Ночвінова. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2005. – 368 с. – (На допомогу вчителю).
2. Авторські уроки з образотворчого (візуального) мистецтва в 5-7 класах: Посібник для вчителя: У 2 ч. Ч. 2 / Упоряд. Ж.С. Марчук, О.В. Ночвінова. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2005. – 368 с. – (На допомогу вчителю).
3. «Великие художники». Журнал. - Изд. ООО «Иглмосс Юкрейн», 2003.
4. «Галерея искусств». Популярный журнал о творчестве мастеров изобразительного искусства - ТОВ «Новий друк», 2006.
5. «Живопись из собрания Государственной Третьяковской галереи». Научно-популярное издание. Альбом – «ОСТЕЗЕ-друк», Ростов, 1987.
6. Збірник навчальних програм гуртків, студій і творчих об'єднань позашкільних навчальних закладів Київської області / за заг. ред. Т.В. Нестерук. – Біла Церква: КОППОК, 2004.-Ч. I. – 188 с.
7. Збірник програм гуртків, студій і творчих об'єднань Кіровоградського обласного Центру дитячої та юнацької творчості. Частина I /Заг. ред. В.О. Бойчук. – Кіровоград: «Імекс-ЛТД», 2003. – 282 с.
8. Комаровська О.А., Руденко І.В. Орієнтовне календарне планування уроків за програмою «Мистецтво». 6-8 класи./ Книга для вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу. - Харків: ПП «Торсінг плюс», 2006. – с.730-768.-0,7
9. Комаровська О.А., Руденко І.В. Орієнтовне календарне планування уроків за програмою «Мистецтво». 7 клас./ Книга для вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу. - Харків: ПП „Торсінг плюс”, 2006. – с.747-761.-0,7
10. Комаровська О.А., Руденко І.В. Орієнтовне календарне планування уроків за програмою «Мистецтво». 8 клас./ Книга для вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу. - Харків: ПП „Торсінг плюс”, 2006. – с.762-768.-0,7
11. Масол Л.М., Гайдамака О.В., Калініченко О.В. Мистецтво: Підручник 5 клас/За заг. ред. Л.М.Масол .- К.: Промінь, 2006.-160с., іл...-13,0.
12. Масол Л.М., Гайдамака О.В., Калініченко О.В. Мистецтво: Підручник 6 клас/За заг. ред. Л.М.Масол .- К.: Промінь, 2006.-208с., іл...-16,0.
13. Масол Л.М., Е.В. Белкіна, Оніщенко О., Очеретяна Н., Рагозіна В. Мистецтво: Програма 1-4 класи // Програми для середньої

- загальноосвітньої школи. 1-4 класи. – К.: Поч.. школа, 2006. – с. 304-343. - 2,0І.
14. Масол Л.М., О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. Методика навчання мистецтва у початкової школі: Посібник для вчителів. – Х.: Веста: Вид-во „Ранок”, 2006. – 256 с. – 16,0.
15. Полякова Г.А. та ін. Образотворче мистецтво, 1-7 класи: теорія навчання, календарно-тематичне планування, основні поняття з образотворчого мистецтва: Навчально-методичний посібник для вчителів. – Харків: «Скорпіон», 2001.–160 с.
16. Програми з профільних предметів для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю / Упоряд. О.В.Корнілова, О.В.Гайдамака, - Х.: Видавництво «Ранок», 2009.-256 с.
17. Програми з профільних предметів для спеціалізованих шкіл музичного профілю / Упоряд. О. В. Корнілова, О.В. Гайдамака. –Х.: Видавництво «Ранок», 2009. – 256 с.
18. Програми факультативних курсів за вибором для спеціалізованих шкіл художнього профілю / Упоряд. О. В. Корнілова, О.В. Гайдамака. –Х.: Видавництво «Ранок», 2009. – 240 с.
19. Програми факультативних курсів та курсів за вибором для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю /Упоряд. О.В. Корнілова, О.В.Гайдамака, - Х.: Видавництво «Ранок», 2009.-240 с.
20. «Художня культура». Навчальний посібник для учителів ЗНЗ. Матеріали для проведення уроків предмета «Художня культура». 9 клас. – Львів «ВД Артклас», 2009. – іл.
21. Чарівний пензлик. Книга для вчителя: Авторські уроки з образотворчого (візуального) мистецтва в 5-7 класах: Посібник для вчителя: У 2 ч. Ч. 2 / Упоряд. Ж.С. Марчук, О.В. Ночвінова. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2005. – 192 с.
22. Ю.Руденко «Основи сучасного українського виховання», К. «Видавництво імені Олени Теліги», 2003.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ФЛОРИСТИКА ПЛЮС»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вивчаючи рослинний світ, відкриваючи закони природи, людина не тільки збагачується знаннями, але й виховує в собі почуття любові та бережливого ставлення до природи, розкриває художні здібності, передає композицію життя природи в її динаміці, багатогранності та красі. Такий зв'язок мистецтва та природи відіграє важливу роль в естетичному вихованні і сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості. З давніх часів природа була стимулом творчого натхнення у всіх видах мистецтва, але ні один жанр мистецтва не був так близько пов'язаний зі світом природи, як мистецтво флористики та фітодизайну.

Актуальним для дітей та дорослих є цікаві і популярні техніки роботи з природними матеріалами: «ошибана», «кракле», «мозаїка» з круп і насіння. Новизна задуму полягає у тому, що таким видом діяльності в Україні займаються не велика кількість педагогів. Це і спонукало до створення авторської навчальної програми гуртка «Флористика плюс», яка надає вихованцям можливість розкрити таланти, розвинути творчі здібності, також в процесі занять здійснюється арт-терапевтичний позитивний вплив на емоційний стан дитини. У процесі навчальних занять вдосконалюється дрібна моторика рук, координація та пластика, це сильний стимул загального розвитку дитини.

Мета програми – створення середовища для творчої самореалізації та професійного самовизначення вихованців засобом вивчення креативних, авторських, змішаних технік одного з видів декоративно-прикладної творчості - флористики.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей: пізнавальної, практичної, творчої, соціальної:

- прищеплювати бережливе ставлення до природи, а також усвідомлення необхідності активної природоохоронної діяльності;
- надати знання з історії виникнення європейської та вітчизняної флористики;
- надати загальні знання з основ композиції, екологічного дизайну;
- формувати естетичні потреби вихованців;
- формувати екологічну культуру;
- розвивати техніку і майстерність створення флористичних об'єктів;
- розвивати у дітей творчі здібності; сприяти професійному самовизначенню.

Навчальна програма «Флористика плюс» спрямована на еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти та реалізується в гуртках, творчих об'єднаннях позашкільних навчальних закладів, спрямована на вихованців віком від 7 до 18 років і передбачає три роки навчання:

- 1 рік навчання - початковий рівень – 6 годин на тиждень (216 годин на рік);
- 2 рік навчання - основний рівень – 6 годин на тиждень (216 годин на рік).
- 3 рік навчання – вищий рівень – 6 годин на тиждень (216 годин на рік).

У перший рік навчання початкового рівня вихованці знайомляться з історією флористики, основними термінами, матеріалами та обладнанням, що використовуються у роботі з природними матеріалами, пресованою флористикою, методами збереження природного матеріалу; навчаються основним прийомам виготовлення виробів. Крім того, на заняттях вихованці отримують знання з Історії і культури України, українського декоративно-ужиткового мистецтва, вивчають народні традиції, перспективи розвитку сучасного декоративно-ужиткового мистецтва.

Гурток початкового рівня забезпечує загальний розвиток вихованця, теоретичне та практичне оволодіння ним певними основами творчої та трудової діяльності.

Другий рік навчання основного рівня передбачає: вивчення нових матеріалів та технік. Робота з вторинною сировиною, виготовлення авторських листівок, виготовлення українських народних оберегів та ін. Вихованцям слід надавати можливість проявити свої творчі здібності при вивченні кожної теми. У гуртку основного рівня створюється психолого-педагогічні умови для розвитку творчої особистості, педагог надає учню глибоку теоретичну та практичну підготовку, формує професійні уміння та навички.

До гуртків вищого рівня, третього року навчання, зараховуються учні, знання та вміння яких відповідають вимогам навчальної програми гуртка основного рівня, мають відповідні результати, виявили бажання підвищити рівень знань, своєї майстерності. На цьому етапі вихованці знайомляться та оволодівають технікою виготовлення більш складніших декоративних виробів. На цьому рівні педагог забезпечує поглиблене вивчення професійних знань (флориста; майстра сучасного декоративно-прикладного мистецтва; дизайнера-флориста та ін.;).

У своїй роботі педагог застосовує різноманітні методи й методичні прийоми, як традиційні: бесіду, розповідь, коментар, демонстрацію засобів наочного навчання, спостереження, так і інноваційні: порівняльний аналіз,

ігровий метод, дискусію, колективну творчу діяльність, а також педагогічні технології: співробітництво, створення ситуації успіху, проектна, колективного творчого виховання.

Форми роботи в гуртку можуть бути різними: практичні заняття, екскурсії в природу; екскурсії до квіткових салонів, краєзнавчих та етнографічних музеїв, тематичних виставок, ботанічних садів; зустрічі з фахівцями-флористами, проведення майстер-класів, творчих виставок та ін.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, опитування, захист творчої роботи, участь у конкурсах, майстер-класах, конференціях, зльотах та зборах, виставках, змаганнях, захист навчального проекту або формування портфоліо.

По закінченні повного курсу навчання гуртківці здають залік та іспити і отримують свідоцтво про позашкільну освіту.

Програмою передбачено проведення занять з окремими групами та індивідуально (відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 10.12.2008 р. № 1123).

Працюючи за цією програмою керівник гуртка може вносити зміни та доповнення до її змісту.

Початковий рівень, один рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ.	6	-	6
2.	Матеріали і обладнання флориста. Інструктаж з техніки безпеки.	6	6	12
3.	Основні принципи заготівлі, обробки і збереження природного матеріалу. Технології виготовлення виробів з природного матеріалу.	9	12	21
4.	Солоне тісто, як матеріал для творчості.	9	15	24

5.	Новорічна майстерня. Зимові свята.	9	21	30
6.	Робота з крупами та зернами «екостиль».	9	27	36
7.	Українська народна символіка та «екостиль». Вироби на площі з природного матеріалу.	6	27	33
8.	Подарунки до весняних свят з природного матеріалу.	6	30	36
9.	Виставкова зала. Вироби на виставки та конкурси. Свята у гуртку.		12	12
10.	Підсумок	0	6	6
	Разом:	60	156	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год.)

Теоретична частина. Природа як джерело творчого натхнення для людини. Багатство і різноманітність рослинного світу України. Флористика як стародавній вид декоративно-прикладного мистецтва. Рослинні мотиви у народному мистецтві.

2. Матеріали та обладнання флориста. Інструктаж з техніки безпеки (12год.)

Теоретична частина. Набір інструментів для флориста. Призначення та обладнання інструментів. Техніка роботи. Інструктаж з техніки безпеки.

Практична частина. Робота з інструментами та обладнанням. Підготовка декоративного матеріалу до роботи.

3. Технологія заготівлі, обробки і збереження природного матеріалу. Виготовлення виробів з природного матеріалу (21 год.)

Теоретична частина. Види природного матеріалу та його попередня підготовка. Правила заготівлі. Асортимент природного матеріалу для висушування. Знайомство з різними технологіями виготовлення робіт.

Практична частина. Підготовка зібраної продукції. Збереження, просушка, сортування природного матеріалу. Шаблони, схеми, ескізи. Виготовлення робіт з природного матеріалу.

4. Солоне тісто, як матеріал для творчості (24 год.)

Теоретична частина. Історія розвитку техніки «тістопластика». Техніка робіт та матеріали. Рецепти виготовлення посоленого тіста. Правила безпечної праці.

Практична частина. Виготовлення об'ємних виробів (тварин або рослин) з тіста, поробки на площі. Ліплення виробів: равликів, спіральок, хвильок, плетінок, миколайчиків, іграшок - рибок, жайворонків та їх декорування.

5. Новорічна майстерня. Зимові свята (30 год.)

Теоретична частина. Традиції використання рослин у святкуванні Нового року і Різдва Христового в різних країнах світу. Збереження та правильне використання хвойних рослин для виготовлення поробок. Природоохоронні Всеукраїнські та обласні зимові акції («Замість ялинки зимовий букет», «Ялинка» та інші).

Практична частина. Виготовлення поробок до зимових свят. Допоміжні матеріали та інструменти у виготовленні новорічних виробів. Методика і варіанти виготовлення ялинкових іграшок з природних матеріалів. Новорічні та Різдвяні композиції і вироби з використанням природного матеріалу: букет, кошик, віночок, гірлянда, панно тощо.

6. Робота з крупами та зернами в техніці «екостиль» (36 год.)

Теоретична частина. Знайомство з екостилем. Легенди про українські рослини. Сухі плоди, зерна, крупи та їх з'єднання.

Практична частина. Методи кріплення зерен та круп за допомогою голки і клею. Вироби на площі. Особливості копіювання малюнка-шаблону або власного ескізу на папір. Розбивка малюнка на окремі елементи, нумерація елементів. Визначення напряму наклеювання природного матеріалу. Заклеювання деталей. З'єднання деталей. Виготовлення площинної аплікації із насіння і кісточок.

7. Українська народна символіка в декоративно-прикладному мистецтві. Вироби на площі з природного матеріалу (33 год.)

Теоретична частина. Історія української народної символіки в декоративно-прикладному мистецтві. Українські народні прикмети. Символіка форми та кольору. Рослинні та зооморфні символи (зображення) їх ритуально-обрядове походження.

Практична частина. Виготовлення шаблонів, ескізів та схем майбутніх виробів. Виготовлення виробів на площі з природного матеріалу. Виготовлення

колажів з українською народною символікою з використанням природного матеріалу. Творча самостійна робота.

8. Подарунки до весняних свят з природного матеріалу (36 год.)

Теоретична частина. Історія весняних свят. Жіноче свято. Свято матері. Весняні квіти. Первоцвіт. Великодні свята. Великодня символіка та атрибутика. Травневі свята. Техніка безпеки при роботі з новими інструментами. Техніка виконання робіт.

Практична частина. Аплікація з візерунками. Виготовлення листівок ручної роботи з використанням гербаризованих рослин. Виготовлення святкових сувенірів. Творча робота з виготовлення великодніх панно.

9. Виставкова зала. Вироби на виставки та конкурси (12 год.)

Підготовка робіт до виставок і конкурсів. Оздоблення та прикрашання робіт. Відвідування музеїв та виставок. Свята у гуртку: святкування Дня знань, Дня юного натураліста, Дня вчителя. Вечорниці у гуртку. Різдвяні розваги. Святкування жіночого дня, пасхальних свят, Дня матері, Дня перемоги та ін.

10. Підсумки (6 год.)

Підведення підсумків роботи гуртка. Підготовка та оформлення творчої підсумкової виставки робіт гуртківців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- визначення терміну «флористика», «екостиль»;
- новорічну, різдвяну та великодню символіку; українську символіку;
- основу роботи з крупами, зерном та плодами;
- правила та техніку безпеки під час роботи.

Вихованці мають вміти:

- підбирати природний матеріал для виробів;
- обробляти та зберігати рослинний матеріал;
- виконувати всі основні види робіт;
- складати та оформляти вироби;

Основний рівень, один рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	6	3	9
2.	Українські народні обереги.	12	27	39
3.	Виготовлення листівок – сувенірів технікою аплікації з природних матеріалів.	6	18	24
4.	Вироби з природного матеріалу до зимових свят.	6	24	30
5.	Колаж. Флористичний колаж.	9	30	39
6.	Друге життя вторинної сировини.	9	21	30
7.	Світ квітів. Рослини в побуті українського народу.	9	21	30
8.	Оформлення готових робіт.		9	9
9.	Підсумок		6	6
	Разом:	57	159	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (9 год.)

Теоретична частина. Бесіди на тему «Флористика у сучасному мистецтві». Знайомство з творчою діяльністю майстрів-флористів.

Практична частина. Екскурсії до художнього та історичного музеїв з метою відвідування виставок майстрів сучасного декоративно-прикладного мистецтва, дизайнерів-флористів.

2. Українські народні обереги (39 год.)

Теоретична частина. Історія виникнення народних оберегів. Їх функцій та значення. Вивчення оберегової символіки та кольорової гами.

Практична частина. Розробка схем майбутніх виробів та підбір матеріалу. Виготовлення хатніх оберегів: лопатка, мішечок, коло, грошовий, ключниця, добробут. Оздоблення робіт. Аналіз творів.

3. Виготовлення листівок – сувенірів технікою аплікації з природних матеріалів (24 год.)

Теоретична частина. Із історії виникнення листівки. Види листівок. Види художньої роботи з папером. Поняття про дизайн. Естетика і культура під час аплікаційних робіт. Правила безпечної праці.

Практична частина. Знайомство з матеріалами. Розробка схем та ескізів. Виготовлення святкових листівок-сувенірів. Виготовлення листівок за власним задумом.

4. Вироби з природного матеріалу до зимових свят (30 год.)

Теоретична частина. Українські народні традиції святкування новорічних та різдвяних свят. Призначення різдвяних прикрас в житті і побуті. Дідух – як різдвяний атрибут в народних традиціях регіонів України. Знайомство з традиційними та новими техніками виконання новорічних та різдвяних виробів.

Практична частина. Виготовлення новорічних та різдвяних сувенірів. Виготовлення новорічних подарунків. Вироби за власним задумом. Естетичне оздоблення прикрас та іграшок. Оформлення виставки новорічних та різдвяних композицій. Екскурсії на виставки новорічних і різдвяних сувенірів.

5. Колаж. Флористичний колаж (39 год.)

Теоретична частина. Флористичний колаж. Стилі колажу. Види колажу. Техніка виготовлення площинного колажу із засушених рослин. Паспарту, фон та його виготовлення. Колористичне коло. Гармонія кольорів.

Практична частина. Створення ескізу. Виготовлення фону. Виготовлення паспарту. Виготовлення площинного колажу. Творча робота.

6. Друге життя вторинної сировини (30 год.)

Теоретична частина. Бесіда на тему «Сміття яке приносить користь та дарує красу». Поняття про екологію. Вплив оточуючого середовища на здоров'я людини. Знайомство з матеріалами. Правила безпечної роботи.

Практична частина. Виготовлення виробів з вторинної сировини (пляшки, пластик, пробки, залишки тканини, пакувальні матеріали, журнали газети та ін.). Змішані техніки. Втілення в життя авторських ідей. Виготовлення колажів, дзеркал, прикрас, вазонів, іграшок, підставок під олівці, подарункових коробок та ін.. Оформлення виробів. Аналіз виготовлених робіт.

7. Світ квітів. Рослини в побуті українського народу (30 год.)

Теоретична частина. Походження мови та символіки квітів. Легенди та вірші про квіти. Різноманітність кольорів та ароматів.

Практична частина. Розроблення ескізів та створення виробів. Підбір елементів виробів відповідно до гармонії кольору. Виготовлення натюрмортів на площі. Зображення квітів на прикрасах інтер'єру. Складання симетричної та асиметричної композиції. Творча робота. Проведення тематичних виставок.

8. Оформлення готових робіт (9 год.)

Практична частина. Фарбування, лакування, оздоблення та оформлення готових виробів.

9. Підсумки (6 год.)

Підведення підсумків роботи за рік. Підготовка і проведення виставок творчих робіт гуртківців. Оформлення приміщення та кабінету.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- визначення терміну «колаж», «аплікація», «дизайн»;
 - як виготовляти окремі деталі і з'єднувати їх в готову поробку;
 - як гармонійно поєднувати кольори;
- народні свята, які святкують на Україні і традиції рідного краю;
- правила безпечної праці під час виготовлення виробів.

Вихованці мають вміти:

- складати ескіз виробів; виготовляти колаж;
- складати українські народні обереги з природного матеріалу.
- працювати з вторинною сировиною;
- створювати різні види квіткового оформлення.

Вищий рівень, один рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	6	9
2.	Японська школа пресованої флористики – ошибана.	6	15	21
3.	Виготовлення «Саші» - природного ароматизатора.	3	15	18
4.	Різдвяні та новорічні свята. Декоративні вироби своїми руками до свят.	6	24	30
5.	Топіарій як дизайн інтер'єру.	3	27	30

6.	Лялька – берегиня, магічність і декор оселі.	3	21	24
7.	Кракле. Мозаїка нефарбованою яєчною шкаралупою.	9	33	42
8.	Чарівний світ декупажу.	6	21	27
9.	Оформлення готових робіт.		9	9
10.	Підсумок		6	6
	Разом:	39	177	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (9 год.)

Теоретична частина. Знайомство з новими техніками та новими поняттями. Техніка безпеки.

Практична частина. Екскурсії до музеїв міста та знайомство з експозиціями, зустрічі з майстрами декоративно-прикладного мистецтва.

2. Японська школа пресованої флористики – ошибана (21 год.)

Теоретична частина. Історія мистецтва ошибани. Знайомство з творчістю майстрів ошибани. Тонкощі роботи з пресованою флористикою та пресованою берестою. Технологія виконання робіт. Техніка безпеки при роботі.

Практична частина. виготовлення виробів в техніці «ошибана». Пейзаж в техніці «ошибана». Творча самостійна робота учнів.

3. виготовлення «Саші» - природного ароматизатора (18 год.)

Теоретична частина. Історія створення виробу. Види ароматизаторів. Зовнішній вигляд та декор виробу. Ароматна основа. Техніка безпечної праці.

Практична частина. виготовлення саші. Саші-сувенір. Ароматний саші для оселі. виготовлення саші за власним задумом.

4. Різдвяні та новорічні свята. Декоративні вироби своїми руками до свят (30 год.)

Теоретична частина. Вивчення зразків та прикладів готових виробів до зимових свят. Знайомство з традиційними елементами різдвяних та новорічних свят. Знайомство з авторськими техніками. Правила безпечної праці.

Практична частина. виготовлення поробок: янголів та зірок, свічників та дзвіночків, різдвяних дерев та Віфлеємської зірки. Творча робота. виготовлення виробів на конкурси та виставки.

5. Топіарій, як дизайн інтер'єру (30 год.)

Теоретична частина. Сторінки історії. Знайомство з прикладами виробів. Технологія виконання робіт. Відвідування виставок.

Практична частина. Виготовлення святкового топіарія. Творча робота (кавовий топіарій, різдвяний топіарій, Великодній топіарій, топіарій до дня Валентина).

6. Лялька-берегиня, магичність і декор оселі (24 год.)

Теоретична частина. Історія виникнення ляльки-берегині. Види українських ляльок-берегинь, їх значення і символіка. Екскурсія у спеціалізований магазин, знайомство з сучасними виробами. Екскурсія до музею, знайомство з експонатами виставки народних умільців. Розробка і обговорення дизайну майбутніх робіт.

Практична частина. Підбір матеріалу та техніка робіт. Підготовка креслень для ляльки. Виготовлення оберегової ляльки. Виготовлення шитої авторської ляльки за власним задумом. Творча робота. Ляльки-зерновушки (крупенічки), лялька-мотанка, лялька-бажальниця, лялька-травниця (Кубушка), лялька-подорожниця, обрядова лялька Купавка, виготовлення ляльки з соломи, ниток та ін.. Виставка творчих робіт.

7. Кракле. Мозаїка нефарбованою яєчною шкаралупою (42 год.)

Теоретична частина. Сторінки історії. Знайомство з прикладами сучасних майстрів. Зберігання і обробка яєчної шкарлупи. Правила роботи при виконанні об'ємних робіт і плоскої аплікації. Технологія виконання робіт в техніці «кракле». Техніка безпеки при виконанні робіт.

Практична частина. Аплікація-мозаїка на плоскій основі. Виготовлення фрески. Творча самостійна робота учнів.

8. Чарівний світ декупажу (27 год.)

Теоретична частина. Із історії виникнення декупажу. Види та стилі декупажу. Знайомство з прикладами виробів. Послідовність роботи, матеріали та інструменти. Заготовки для декупажу.

Практична частина. Виготовлення креативних виробів для оселі своїми руками в техніці «декупаж». Виготовлення корисних речей – виготовлення ключниці, вішалки для прикрас, вази-склянки, дзеркала, скриньки, рамочки для фото та ін.

9. Оформлення готових робіт (9 год.)

Практична частина. Декорування та прикрашання готових виробів. Аналіз виконаних творів. Оформлення кабінету.

10. Підсумки (6 год.)

Підсумки роботи. Участь у конкурсах, виставках, майстер-класах, масових заходах. Участь у фестивалях, благодійних акціях. Робота з партнерами. Персональні виставки гуртківців та творчих об'єднань.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- визначення терміну «ошибана», «кракле», «декупаж», «саші»;
- ознайомитись з авторськими та змішаними техніками;
- вимоги до якості й оздоблення поробок в нових техніках.

Вихованці мають вміти:

- поєднувати різнофактурні матеріали;
- поєднувати природні і штучні матеріали;
- виконувати вироби за власним задумом;
- декорувати готові вироби.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

- 1. Прилади та пристосування:** утюг, клейовий пістолет;
- 2. Обладнання спеціалізоване:** декоративні горщики для квітів, ємкості для практичних робіт, вази (різних форм), декоративні площки;
- 3. Інструменти:** ножиці побутові, плоскогубці, кусачки, шило, пінцет, голки, ножі, молоток, рамки, цвяхи, підставки, кошики;
- 4. Матеріали:** основа (деревно-волокниста плита – двп, фанера) клей, нитки, фарби, стрічка, тканина, фурнітура, дріт, креп-папір, фарби, пір'я, папір, ватман, скоч, декор, свічки, сизаль, живі та штучні квіти, зелень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анисимова Анастасия. Домашняя флористика. – М.: Ниола 21-й век, 2004. – 144 с., ил.
2. Бегония Р. Школа флористики. Искусство составления букетов для торжественных случаев. – М.: Эксмо, 2007. – 112 с.
3. Галида Султанова. Ikebana по-русски. Серия: Мир цветов и растений. – М.: Феникс, 2002. – 224с.
4. Дженни Рэворт, Сьюзен Берри. Аранжировка цветов. Полный курс подбора и аранжировки свежих цветов круглый год. (Перевод Гвоздева Т.). – М.: Внешсигма, 1999. – 128 с., ил.
5. Заверуха Б. В. Квіти дванадцяти місяців. – 2-ге вид., доп. і перероблене. – К.: Урожай, 1986. – 176 с.
6. Заверуха Б. В., Шемшученко Ю. С. та ін. Рослини Червоної книги. – К., 1985. – 136 с.
7. Залотницький Л. Ф. Квіти в легендах і переказах. – К.: Урожай, 1992.
8. Капранова Н. Н. Комнатные растения в интерьере. – М.: Изд-во Московского университета, 1989. – 187 с.
9. Клеванская Т. М., Панкратов В. П. Цветочная аранжировка. – М.: Агропромиздат, 1988.
10. Корниенко Т. С., Добруцкий И. И. Искусство цветов: Иллюстрированное методическое пособие по технике аранжировки цветов. – К.: МСВП «Компьютерные системы», 1992. – 175 с., ил.
11. Кохно Н. А. Деревья и кустарники декоративных городских насаждений. – К.: Наукова думка, 1991. – 234 с.
12. Лузи Анна Левада. Оригинальные картины из цветов и листьев. – Ч.: КОНТЕНТ, 2010. – 63 с.
13. Любовь Мешакина. Мозаика из яичной скорлупы. - АСТ-ПРЕСС, 2013.
14. М. Лупато. Декупаж и кракелюр. – М.: БММ, 2011.
15. П. Асманн. Современная флористика / Пер. с нем. Е. Я. Юдаевой. — М.: Культура и традиции, 2003. — 224 с., ил.
16. Приходько С. Н. Цілюща флора у вашій кімнаті. – К.: Наукова думка, 1990.
17. Пронников В. А. Ikebana или Вселенная, запечатленная в цветах. – М.: Наука, 1985.
18. Родионова С. В. Пособие цветовода-любителя. – М.: Цитадель, 2000.
19. Роенко Н.П. Поделки, обереги, картины, открытки, украшения, подарки из природных материалов. - Х.: Клуб семейного досуга, 2012. – 355 с.
20. Сидорова М.А. Европейская флористика. – М.: Ниола-Пресс, 2007. – 128 с., ил.
21. Сележинський Г. В. Прекрасні супутники наші. – К.: Молодь, 1989.

22. Филиппович Наталья. Букет на портбукетнице. Серия: Библиотека журнала «Цветы». Полный курс флористики. – М.: Ниола 21-й век, 2006. – 96 с., ил.
23. Фомина Юлия. Современные букеты. – М.: Ниола 21-й век, 2004. – 144 с., ил.
24. Хессайон Д. Г. Все об аранжировке цветов. 2-е изд., испр. – М.: Кладезь, 2010.
25. Хоменко Вера. Аппликации, картины и панно из природных материалов. – Х.: Клуб семейного досуга, 2010. – 111 с.
26. Хоменко Вера. Обереги своїми руками. – Б.: Клуб семейного досуга, 2010. – 94 с.
27. Федоряк М. М. Основи екології: [конспект лекцій]. Частина друга / М. М. Федоряк, Г. Г. Москалик. – Чернівці: Рута, 2008. – 152 с.
28. Черевченко Т.М. Довідник квітникаря-любителя. – К.: Урожай, 1994.
29. Царик Л. П., Царик П. Л., Вітенко І. М., Екологія: Підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. Профільний рівень. – К.: «Генеза», 2010. – 205 с. Царик Т. Є., Файфура В.В. Основи екології. – Тернопіль, 2003. – 168 с.
30. <http://www.arshobby.ru/ideas/idea.php>
31. <http://dzhuli.ru/podelki/podelki-iz-prirodnogo-materiala.html>
32. <http://www.svoimi-rukamy.com/Sdelay/podelki-prirodnih-materialov>
33. <http://www.xoxma.od.ua/best-cards/izgotovlenie>
34. <http://ped-kopilka.com.ua/nachalnaja-shkola/uroki-tvorchestva/podelki-iz-prirodnogo-materiala-svoimi-rukami-dlja-shkolnikov.html>
35. <http://modney.pp.ua/rykodilya/14170-virobi-na-temu-osn-svoyimi-rukami-z-prirodnih-materialv-foto.html>
36. <http://verkhola.com/>
37. <https://semiczvet.ru/oshibana/>
38. https://gazeta.ua/articles/beauty/_ekodizajnerki-stvoryuyut-mistecki-shedevri-z-nepotrebu/436094

СЛОВНИК ФЛОРИСТА

- **Аплікація** – спосіб створення орнаментів або художніх зображень шляхом накладення на папір, тканину та інше різноманітного матеріалу. Це дуже древній вид діяльності. Аплікація може бути виконана з трави, листя, тополиного пуху, насіння, плодів і т.д.
- **Декоративно-ужиткове мистецтво** – один із видів художньої діяльності, твори якого поєднують естетичні та практичні якості. Декоративне означає «прикрашати». Ужиткове ж означає, що речі мають практичний вжиток, а не лише є предметом естетичної насолоди.
- **Декупаж** – декоративна техніка на тканині, склі, дереві (та інших поверхнях), що полягає у вирізуванні візерунків із різних матеріалів та наклеюванні їх на поверхню, що декорується. Декупаж, як техніка декорування, має справу з плоскими поверхнями, в подальшому пошук нових матеріалів декорування позначився на її техніці появленням об'ємного декору.
- **Дизайн** (англ. design) – задум, план, мета, намір, творчий задум, проект і креслення, розрахунок, конструкція, ескіз, малюнок, візерунок, композиція, мистецтво композиції, витвір мистецтва. Це творчий метод, процес і результат художньо-технічного проектування промислових виробів, комплексів і систем, орієнтований на досягнення найповнішої відповідності створюваних об'єктів і середовища загалом потребам людини, як утилітарних, так і естетичних.
- **Екостиль** (грец. eikos – будинок, місцепроживання) – «екологічний» стиль. Екостиль або натюрель виражається тільки за рахунок своєї ідеї, природного початку, природності матеріалів, кольорів, правильності форм. Людина як частина світу і природи, не поспішає відмовлятися від неї, прагне зберегти її, відтворити її на заміській ділянці або квартирі, як в еко стилі. Екостиль – це звернення до природи.
- **Екологія** – (від дав.-гр. οἶκος — середовище, житло і λόγος – вчення, наука) – розділ біології, що вивчає закономірності взаємовідношень організмів з навколишнім середовищем, а також організацію і функціонування надорганізмівих систем (популяцій, видів, біоценозів, біосфери). Сучасна екологія – біологічна дисципліна, основою якої є сукупність знань про живі організми на різних рівнях біологічної організації, їх еволюції, просторового розподілу та динаміки біологічних систем у часі.
- **Кракле** (фр.craquele) – різновидність яєчної мозаїки. Створення мозаїки в техніці «кракле» відрізняється від класичної мозаїки доступністю виконання.

- **Кракелюри** – це тріщини, що створюються на поверхні різних матеріалів, чудовий сітчастий малюнок надає виразність мозаїці.
- **Колаж** (від фр. *coller* – склеювати) – технічний прийом в образотворчому мистецтві, який ґрунтується на введенні у твір різних за фактурою та кольором предметів: шматків газет, афіш, шпалер тощо.
- **Колористика** – наука про колір, що включає знання про природу кольору, основних, складених і додаткових кольорах, характеристиках кольору, колірних контрастах, колоритах, колірної гармонії, колірної культури і мови кольору.
- **Мозаїка** (фр. *mosaïque*, італ. *mosaico*, від лат. *musivum*, букв. присвячене музам; грец. *μουσα* – муза) – зображення чи візерунок, виконані з кольорових каменів, смальти, керамічних плиток, шпону та інших матеріалів.
- **Ошибана** (яп. *押し花*, англ. *oshibana*, пресована флористика) – різновид флористики, виготовлення картин з природних матеріалів – листя, квітів, пуху, кори та ін.
- **Панно́** (фр. *panneau*, від лат. *rannus* – шматок тканини) – частина поверхні стіни, стелі, дверей, обмежена рамкою і заповнена живописом, мозаїкою або скульптурним рельєфом. Сюди можна віднести панно ручної роботи, які зроблені з використанням самих різних матеріалів (морських черепашок, сухоцвітів, круп і зерен, глини, солоного тіста тощо).
- **Саші** – «мішечок, пакетик, сумка». Саші – це подушечка з ароматизаторами, призначена для ароматизації білизни та приміщення. Саші – мішечок зі спеціями і запашними травами та ін.
- **Тістопластика** – мистецтво ліплення з солоного тіста. Тісто – чудовий матеріал для мистецтва, і українці здавна цим користуються.
- **Флористика** – (Від лат. *Flora*), або флористичний дизайн (англ. *Floral design*) – різновид декоративно-прикладного мистецтва і дизайну; створення флористичних робіт (букетів, композицій, панно, колажів) з різноманітних природних матеріалів (квітів, листя, трав, ягід, плодів, горіхів і т. д.), які можуть бути живими, сухими або консервованими.
- **Флорист** – фахівець в області флористики (декорування інтер'єрів за допомогою квіткових композицій). Місцем роботи флориста найчастіше є квітковий салон, студія квітів або квітова майстерня. Також флористи займаються фітодизайном і озелененням приміщень. Крім живих квітів, флорист використовує для створення композицій засушені рослини (квіти, гілки, листя, мох і інший природний матеріал). Професійний флорист крім знань про квіти повинен володіти загальними принципами оформлення інтер'єру, мистецтвом композиції і колористикою.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
«ОСНОВИ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ»
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма розрахована на один рік навчання (4 години на тиждень – 144 години на рік) з учнями віком від 12 до 16 років.

Актуальність

Останнім часом бажання оточити себе прекрасним і інтерес до всього, що пов'язано з дизайном, декоруванням зростає все більше. Адже садово-парковий ландшафт – це антропогенний ландшафт, у якому відображені особливості суспільного світосприйняття крізь призму соціального, економічного та політичного розвитку.

Мета навчальної програми: навчити дітей основам ландшафтного дизайну, вміти проектувати та створювати в натурі декоративні сади квітники, які найбільш придатні для місцевих умов з відповідним асортиментом рослин.

Завдання програми:

поглибити знання учнів з біології декоративно-квітучих рослин, кущів та дерев, рекомендованих для озеленення міст південного сходу України.

орієнтуватись в проектній документації та знати українську законодавчу базу з питань догляду і охорони зелених насаджень.

розвинути художній смак, креативність, фантазію;

розвинути позитивні якості особистості: працелюбність, наполегливість, відповідальність за результат власної діяльності.

Курс з основ ландшафтного дизайну вчить гармонії, спогляданню, бережному ставленню до природи і до того, що створено руками людини. Можна впевнено сказати: той, хто посадить дерево, або іншу рослину, доглядатиме за нею, поки вона не виросте - ніколи не зламає просто так гілку, чи не затопче квітку. А це вже великий крок до формування гармонійної, екологічно культурної особистості, люблячої навколишній світ.

У програму включені фенологічні спостереження над сезонними змінами навколишнього середовища і розвитком рослин.

Під час практичних занять учні збирають гербарій і оформлюють альбом гербарних зразків з невеличким описом та фото рослин, проектують окремі елементи озеленення, закріплюють навички перенесення проекту в натуру.

Форми занять: практичні роботи, екскурсії, конкурси-виставки, вікторини, написання рефератів, оформлення альбомів, участь в тематичних конференціях.

Дана програма є орієнтовною. Керівник гуртка, в залежності від інтересів учнів та місцевих умов, може розширити або скоротити матеріал кожної теми та ввести деякі нові теми.

Основний рівень, один рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1	Вступ	2	2	4
2	Історія садово-паркового мистецтва	4	4	8
3	Графіка (основні навички, необхідні юному ландшафтному архітекторові)	4	4	8
4	Біологія квітково-декоративних рослин	12	12	24
5	Основи декоративної дендрології	12	12	24
6	Ландшафтні квіткові композиції	10	10	20
7	Малі архітектурні форми (МАФи) в зеленому будівництві	2	2	4
8	Стильові напрями в озелененні	12	16	28
9	Догляд за зеленими насадженнями	4	4	8
10	Українська законодавча база з питань по догляду і охороні зелених насаджень.	2	2	4
11	Екскурсії	-	8	8
12	Підсумки роботи навчального року (оформлення виставки мініпроектів)	-	4	4
	Разом:	64	80	144

1. Вступ (4 год.)

Теоретична частина. Знайомство зі складом гуртка. Єдині вимоги для гуртківців. Санітарно-гігієнічний, інженерно-технічне, побутове й естетичне значення зелених насаджень. Зелені насадження населених пунктів, зелених зон, магістралей.

Практична частина. Зріз знань: заповнення асортиментної відомості, підрахунок балів на початку навчального року. Обговорення і закріплення тем індивідуальних і колективних робіт. Видача завдання для збору гербарних зразків. Оформлення конспекту лекцій та глосарію (словничка спец термінів).

2. Історія садово-паркового мистецтва (СПМ) (8 год.)

Теоретична частина. Садово-паркове мистецтво стародавнього світу, середніх віків, епохи Відродження. СПМ Європи і Росії 17-19 ст.

Практична частина. Перегляд презентації «Історія садово-паркового мистецтва». Обговорення та обмін враженнями після перегляду. Розподіл робіт по завданням. Екскурсія з метою ознайомлення з місцевим паркам та скверам.

3. Графіка (основні навички, необхідні юному ландшафтному архітекторові) (8 год.)

Теоретична частина. Маркування простих олівців. Інструменти для креслення (лінійки, лекала, трафарети, люмограф, спірограф). Лінії креслення, фактура. Креслярський шрифт. Масштаб. План. Поняття видової точки (її позначення в плані)

Практична частина. Складання в табличній формі основного призначення різних ліній креслення. Замальовки з натури дерев. Замальовки з натури чагарників. Перехід від точного зображення до схематичного. Виконання роботи за завданнями.

4. Біологія квітково-декоративних рослин та газонних трав (24 год.)

Теоретична частина. Використання різноманітних трав'янистих рослин в озелененні. Однорічні квіткові рослини. Дворічні трав'янисті рослини. Багаторічні квіткові рослини. Цибулинні рослини. Сукуленти. Пряні трави. Рослини водойм. Декоративні злаки. Газонні трави. Види газонів.

Практична частина. Екскурсія для ознайомлення з асортиментом трав'янистих рослин населеного пункту. Замальовки з натури (фото) квітів та декоративних злаків. Майстер-клас з виготовлення штучних квітів. Проведення вікторини «В світі рослин». Складання композицій ароматів прямих трав (свіжих або висушених) та дегустація аромочаїв. Майстер-клас з паперопластики в техніці «кард-мейкінг», «квілінг», «орігамі», тощо з

використання флористичних мотивів. Малюнок мавританського газону в техніці акварель (з посланням на склад травосумішей).

5. Основи декоративної дендрології (24 год.)

Теоретична частина. Особливості будови дерев і чагарників (висота, характер, густота, форма крони). Поняття габітусу. Багаторічні ліани. Кольорові особливості дерев і чагарників. Поняття про природні ареали деревно-чагарникових порід. Інтродукція екзотів. Біологія деревно-чагарникових порід. Декоративні якості деревно-чагарникових порід. Види паркових насаджень.

Практична частина. Оформлення альбому гербарних зразків з описом рослин та фото. Пізнавально-розважальна година «Впізнай насіння та плоди рослин на дотик». Виготовлення декоративного панно з природного матеріалу (листя, сухоцвіти, насіння, тощо) фоново використовуючи техніку «монотипії». Замальовки з натури (фото чи малюнкам) габітуса дерев. Осінній пейзаж (акварель, гуаш) в техніці тичкування або штампування. Екскурсія до парку: спостереження за сезонними змінами у рослин.

6. Ландшафтні квіткові композиції (20 год.)

Основні положення квіткового оформлення садів і парків. Види квіткового оформлення (міксбордери, клумби, бордюри і інші). Композиції з красивоквітучих кущів і багаторічних квіткових рослин.

Композиції з багаторічних квіткових рослин і каміння. Альпійська гірка, рокарій, рутарій. Мульчування (інертні і органічні матеріали).

Практична частина. Складання ескізів міксбордерів в аплікативній техніці з описом рослин. Проектування планів з облаштування клумб, рабато, бордюрів, газонів, рокаріїв, альпійських гірок. Підбір асортименту рослин до певного виду квітника використовуючи каталоги та довідкову літературу з квітникарства. Екскурсії в парки, сквери з метою знайомства з різними видами ландшафтних квіткових композицій.

7. Малі архітектурні форми (МАФі) у зеленому господарстві (4 год.)

Теоретична частина. Малі архітектурні форми: альтанки, бесідки, ротонди, перголи, трельяжі, арки, кіоски, павільйони, палатки, садово-паркові меблі, обладнання ігрових та господарських майданчиків, декоративні вази, паркові скульптури, урни, питні фонтанчики, садові доріжки (різновиди). Поняття експлікація.

Практична частина. Перегляд слайдів з різними видами МАФів. Замальовки простим олівцем конструкцій МАФів за вибором.

8. Стильові напрями в озелененні (28 год.)

Теоретична частина. Елементи регулярного і пейзажного стилю в озелененні. Сучасне ландшафтне мистецтво. Стильові напрями (італійський, голандський сад, кантрі, авангард, ін.). Садово-паркове мистецтво Китаю і Японії.

Практична частина. Розробка ескізного проекту озеленення садово-паркового об'єкту (скверу, парку, малого саду, садиби). Створення проектів садів певного стильового напрямку. Французький (регулярний). Англійський (пейзажний). Стиль кантрі (Голандський сад). Стилістика японського саду: особливості та філософія. Сучасні стилі та тенденції в озелененні. ChelseaFlowerShow – перегляд фотослайдів, обговорення вражень.

9. Догляд за зеленими насадженнями (8год.)

Теоретична частина. Значення догляду за рослинами та види робіт. Полив, прополювання, рихлення, внесення добрив. Обрізування дерев'янистих декоративних рослин. Види обрізування: санітарне, формовочне, омолоджувальне. Садовий інструмент та обладнання.

Практична частина. Створення ескізів формованих крон дерев'янистих рослин. Підготовка проектних робіт на підсумкову виставку. Здійснення догляду за рослинами на пришкільній (присадибній) ділянці.

10. Українська законодавча база з питань по догляду і охороні зелених насаджень (4 год.)

Теоретична частина. Українська законодавча база з питань по догляду і охороні зелених насаджень. Накази та постанови Кабінету Міністрів України (Правила утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затверджені наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006р. № 105.Постанова Кабінету Міністрів України № 1045 «Про затвердження Порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах» від 01.08.2006 р. Наказ Державного комітету України по житлово-комунальному господарству «Про затвердження Правил охорони праці під час проведення робіт з видалення дерев і пеньків у населених пунктах України»).

Практична частина. Екскурсійна програма до місцевого зеленгоспу, тепличного комплексу, розплідника дерев'янистих рослин.

11. Екскурсії.

Виїзні екскурсії до ВУЗів та коледжів на кафедри еколого-біологічного напрямку, з метою профорієнтаційної роботи. Екскурсії до садових центрів, спілкування з фахівцями зеленої індустрії. Екскурсійні програми до ботанічного саду, ландшафтного парку, заказника, тощо (за вибором керівника).

12. Підсумки роботи навчального року (4 год.)

Практична частина. Зріз знань: заповнення асортиментної відомості, підрахунок балів на кінець навчального року. Аналіз та порівняння отриманих знань за навчальний рік. Підготовка та оформлення виставки мініпроектів в навчальному закладі.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці повинні знати:

- санітарно-гігієнічне і архітектурно-художнє значення декоративних насаджень на вулицях міста та магістралях
- визначення термінології
- види ліній креслення
- основні стильові напрями в сучасному озелененні
- характерні особливості регулярного і ландшафтного прийомів композиції садово-паркових об'єктів
- біологію квітково-декоративних рослин та газонних трав
- біологію деревно-чагарникових порід
- українську законодавчу базу з питань по догляду і охороні зелених насаджень

Вихованці повинні вміти:

- переходити від точного зображення до схематичного(при складанні ескізів та проектів)
- проектувати різноманітні види квітників та підбирати видовий склад рослин
- складати проекти малих садів (формат А4) із зазначенням експлікації і асортименту
- здійснювати догляд за зеленими насадженнями

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА «ОСНОВИ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ»

- Персональний комп'ютер або ноутбук
- Переносний екран для демонстрації (Інтерактивна дошка)
- Мультимедійний проектор
- Принтер
- Сканер
- Фліпчарт (за потребою)
- Загальний зошит 48 арк. (для конспекту занять)
- Альбом для малювання 24 арк.
- Папір друкарський А-4 – 20 арк.
- Тека (папка) – 2-3 шт.
- Файли (для оформлення проєктів) – 20 шт.
- Олівці креслярські – 1 уп.
- Олівці кольорові – 24 кольори
- Фломастери або гелюві ручки – 1 уп.
- Фарби акварельні, гуаш – 1 шт.
- Набір пензлів – 1 уп.
- Кольоровий картон – 1 уп.
- Кольоровий папір – 1 уп.
- Кольоровий папір двосторонній – 10 арк.
- Клей-олівець – 1 шт.
- Ножиці – 1 шт.
- Гумка – 1 шт.
- Лінійка (20-30 см) або люмограф – 1 шт.
- Флеш-накопичувач.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біологія: підручн. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закладів / І.Ю. Костіков та ін. К.: Видавничий дім «Освіта» - 2014. - 256 стор.; іл.
2. Білоус В. І. Садово-паркове мистецтво: Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів / В. І. Білоус. – К. : Наук. світ, 2001. – 299 с.
3. Бродович Т.М., Бродович М.М. «Атлас деревьев и кустарников Украины», Львов, Издательское объединение «Вища школа», 1973 г.- 240 с.
4. Вакулук П.Г. «Оповіді про дерева». – К. : Урожай, 1991. – 296 с.
5. Ван дер Нир «Все о самых удивительных растениях». СПб: ООО «СЗКЭО», 2007.-192 с., ил.
6. Воронова О. "Сам себе ландшафтный дизайнер", М:Эксмо, 2013, 184 с.
7. Д-р Д.Г. Хессайон «Все о газоне»/ пер. с англ. – М.: Кладезь-Букс, 2007. – 128 с.
8. Д-р Д.Г. Хессайон «Все о деревьях и кустарниках» / пер. с англ. – М.: Кладезь-Букс, 2007. – 142 с.
9. Д-р Д.Г. Хессайон «Все об альпинарии и водоеме в саду» / пер. с англ. – М.: Кладезь-Букс, 2006. – 128 с.
10. Краткий справочник архитектора: Ландшафтная архитектура / Под ред. И. Д. Родичкина. – К. : Будівельник, 1990. – 336 с.
11. Лунц Л.Б. Городское зеленое строительство. Изд. 2-е, доп. и перераб. М., Стройиздат, 1974, 257 с.
12. Портянко В.Ф. «Степь, как она есть». Запорожье: Дикое Поле, 2011. 112 с.
13. Рубцов Л.І. «Проектування садів і парків» Навч.посібник. - М. Будвидав, 1979, - 184 с., іл. 92.
14. Тим Ньюбери «Всё о планировке сада».- М.: Кладезь-Букс, 2008.-237с.
15. Матеріалиінтернет-сайтів:
16. <https://uk.wikipedia.org>
17. <http://studopedia.org/12-77090.html>
18. <http://flower.onego.ru/home.html>

РЕКОМЕНДОВАНІ ЕКСКУРСІЙНІ ПРОГРАМИ В МЕЖАХ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

НПП «Святі гори» – національний природний парк, розташований в північній частині Донецької області України, в Слов'янському (11957 га), Лиманському (27665 га) і Бахмутському районах. Парк в основному простягнувся вздовж лівого берега річки Сіверський Донець з великими виступами на правому березі.

Клебан-Бик – регіональний ландшафтний парк в гирлі річки Клебан-Бик, на берегах Клебан-Бикського водосховища в Костянтинівському районі Донецької області.

Заповідник «Кам'яні Могили» – відділення Українського державного степового природного заповідника НАН України. Заснований в 1927 році як особлива природоохоронна територія місцевого значення, зараз посів чільне місце як історична і природна пам'ятка України. Загальна площа заповідника біля 400 га.

Район урочища «Кам'яні Могили» має велику геологічну, біологічну, історико-археологічну і художньо-емоційну цінність. На його теренах створено багато витворів образотворчого і літературного мистецтва, художніх фоторобіт, відеофільмів, ведеться постійна наукова і просвітницька робота.

Заповідник відрізняється великим розмаїттям біологічних видів. Велику наукову цінність являє незайманий степ. Окремо вивчаються ґрунти, що утворювалися степовою рослинністю багато тисячоліть.

Форест Парк – готельно-оздоровчий комплекс, розташований в Великоанадольському заказнику, на березі лісового озера. Територія курортного комплексу займає близько 50 га. Неподалік розташовані дендрарій, музей лісу та Свято-Нікольський монастир.

Адреса ГОК «Форест-парк»: Донецька обл., м. Волноваха, смт. Графське, вул. Сонячна, 20.

Краматорський Регіональний ландшафтний парк – один із наймолодших парків у Донецькій області. Створений він був у 2004 році з метою збереження унікальних природних об'єктів. Парк розташований навколо міста Краматорська на площі 1738,82 гектара і складається з п'яти окремих відділень:

- «Біленьке»
- «Білокузьминівське»
- «Пчюлкінські закам'янілі дерева»
- «Камишеваха»
- «Шабельківська».

РЕКОМЕНДОВАНІ ЕКСКУРСІЙНІ ПРОГРАМИ ПО УКРАЇНІ

Екскурсії (віртуальні тури) по ботанічним садам Національної академії наук України.

Софіївка – Національний дендрологічний парк розташований у північній частині міста Умань Черкаської області, обабіч ріки Кам'янки, за адресою: вулиця Київська, 12-а.

«Софіївка» є пам'яткою краєвидного типу світового садово-паркового мистецтва кінця XVIII - першої половини XIX століть. Тут росте понад 2000 видів дерев і кущів (місцевих і екзотичних), серед них: таксодіум (кипарис болотний), сосна Веймутова, тюльпанове дерево, платан, гінкго, смерека та багато інших. Площа парку складає 179,2 га.

Олександрія – державний дендрологічний парк Національної академії наук України. Розташований за адресою: Київська область, м. Біла Церква. Це найбільший (понад 290 га) архітектурно оформлений ландшафтний парк в Україні.

Парк розташований на площі 297 гектарів на березі річки Рось. Площа декоративних водойм парку (ставки та р. Рось) становить 21 га. Загальна довжина алей і доріжок становить понад 20 км. Парк є зразком пейзажної паркової композиції, основу якої складають рослини, архітектурні споруди, скульптури, водна гладь річки Рось та ставків.

Сквирські Буки – Ландшафтний парк та храмовий комплекс. Парк закладений на берегах р. Роставиця в 1996 р на кошти сквирського підприємця І. Суслова. За його ініціативою було розчищено засмічене русло річки, відновлена дамба, реконструйована і переобладнана під міні-ГЕС старовинний водяний млин. Мальовничі пороги і скелясті береги Роставиці були перетворені в ландшафтний парк з великою кількістю містків, альтанок і різноманітних скульптур. Розташований за адресою: Київська обл., Сквирський р-н, с. Буки

Тростянець – Державний дендрологічний парк НАН України. Це один з видатних ландшафтних парків в Україні. Територія - 204,7 га. Історія створення дендропарку пов'язана з ім'ям Івана Михайловича Скоропадського, нащадка відомого в Україні гетьманського роду. Робота з будівництва парку почалася в 1834 році. Архітектурні споруди в парку майже не збереглися. Привертає оригінальна особливість композиційної побудови Тростянецького парку: зовні це просто лісовий масив на тлі монотонної долини, а в центрі - це «гірська» країна з великими пагорбами та озерами.

Іншою характерною особливістю Тростянця є його багата флора, яка представлена великою кількістю хвойних і листяних рослин. У складі дендрофлори парку налічується 783 види і форми деревно-чагарникових порід. Колекція хвойних рослин відноситься до 4 родин, 12 родів, 108 видів і декоративних форм. У «Тростянці» вікові дерева представлені 119 видами і формами деревних рослин. Адреса парку: Чернігівська область, Ічнянський район, с.Тростянець.

Краснокутський дендропарк – один з найстаріших дендрологічних парків України. Заснований більше 200 років тому І.Н.Каразіним, братом засновника Харківського університету В. Каразіна, в родовому маєтку. Займає площу 13,6 га.

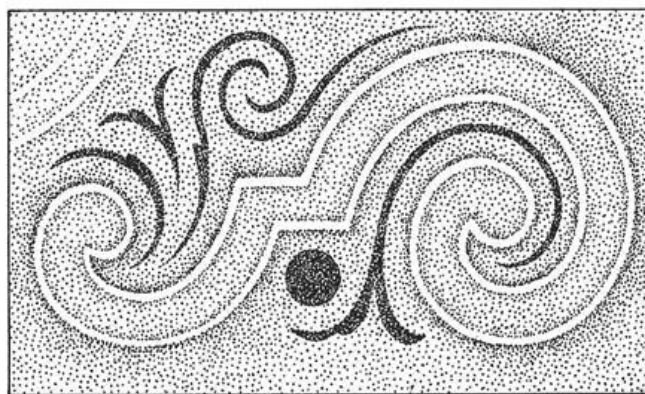
Тут живе понад 300 видів рідкісних рослин. І близько 30 представників фауни. Для майбутнього дендропарку рослини привозили спеціально з Японії, Китаю, Америки, Канади, Бразилії та інших країн. Численні озера з настільки прозорою водою, видно, як плавають риби. Особливий парк тим, що тут є старовинні монаші печери і підземні ходи. А ще дендропарк може похвалитися чотирма джерелами-колодязями з цілющою водою. І унікальним "Музеєм яблук", що діє на території. Адреса дендропарку: Харківська обл., пгт Краснокутськ.

Клесівський дендропарк – невеликий, але дуже миловидний парк, заснований у 1997 році. Територія - 3 га. Перш відомий своїми "зеленими скульптурами". Їх краси неможливо передати через фото, їх потрібно побачити. Найнесподіваніші фігури створені лише за допомогою ножиць і уяви автора.

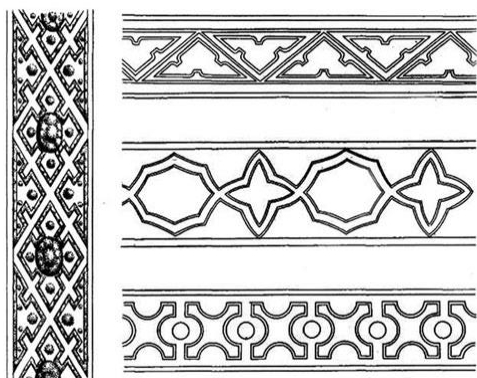
Серед найскладніших скульптур - Свічка Діви Марії, Олімпійська чаша, Кубок Богдана Хмельницького. А біля входу відвідувачів зустрічає величезний герб України. Каштанова алея, арки з рослин, рукотворні озера, мости і острівці єднання, любові і дружби. Творцем Клесівського дендропарку є тільки одна людина - геніальний дизайнер-самоучка Олексій Ворон. Адреса парку: Рівненська обл., Сарненський р-н, смт Клесів.

Фельдман Екопарк – регіональний ландшафтний парк для виховання морально і фізично здорового покоління. Це багатосторонній благодійний проект, який об'єднує в собі турботу і допомогу тваринам, терапію для дітей з особливими потребами, реабілітаційну, науково-дослідницьку та освітню бази, а також дозвілля для тих, хто любить природу. Адреса парку: Харківська обл., Дергачівський район, селище Лісове, вул. Київське шосе, 12

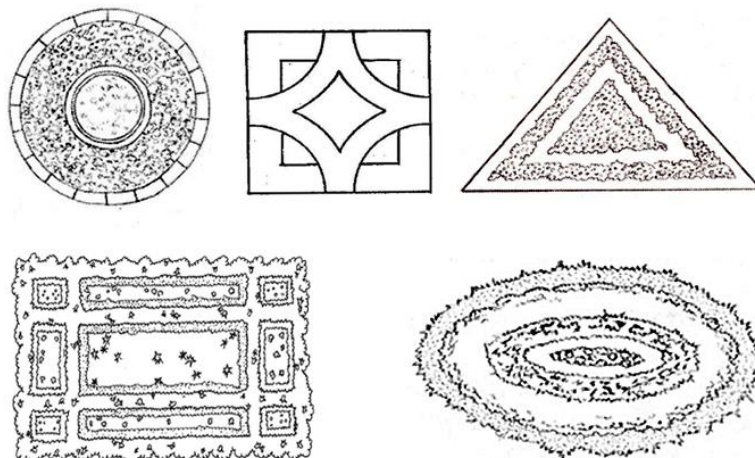
Завдання: Розглянути і замалювати деякі види квітників

1. Арабеска

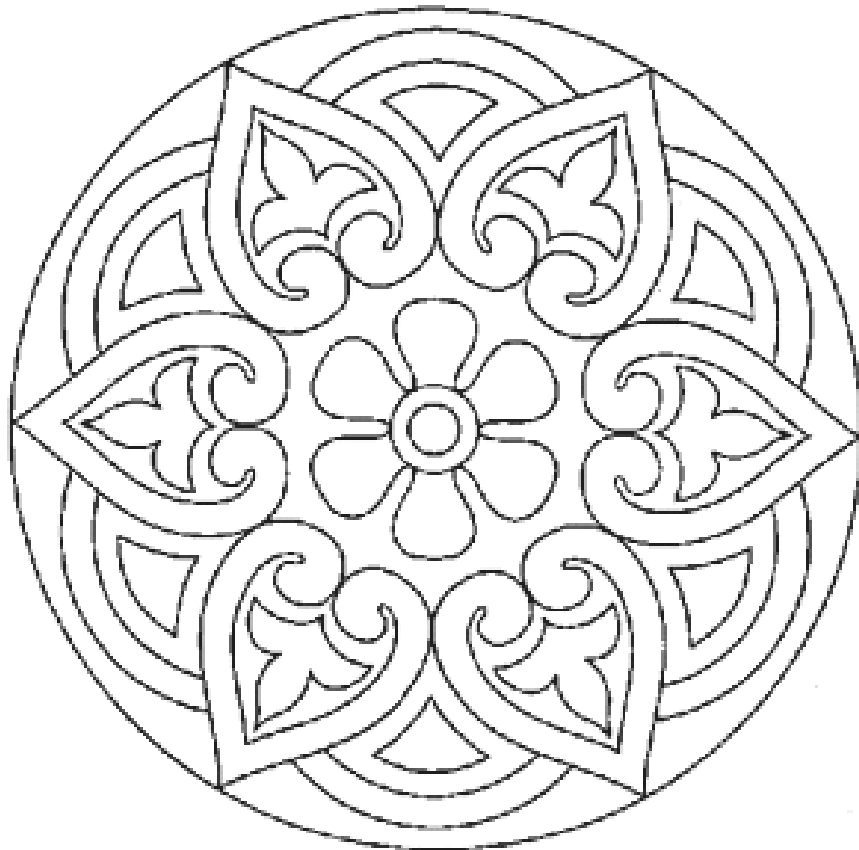

2. Рабатка

3. Солітер

**Клумба в регулярному стилі
«КВІТКОВИЙ МІКС»**

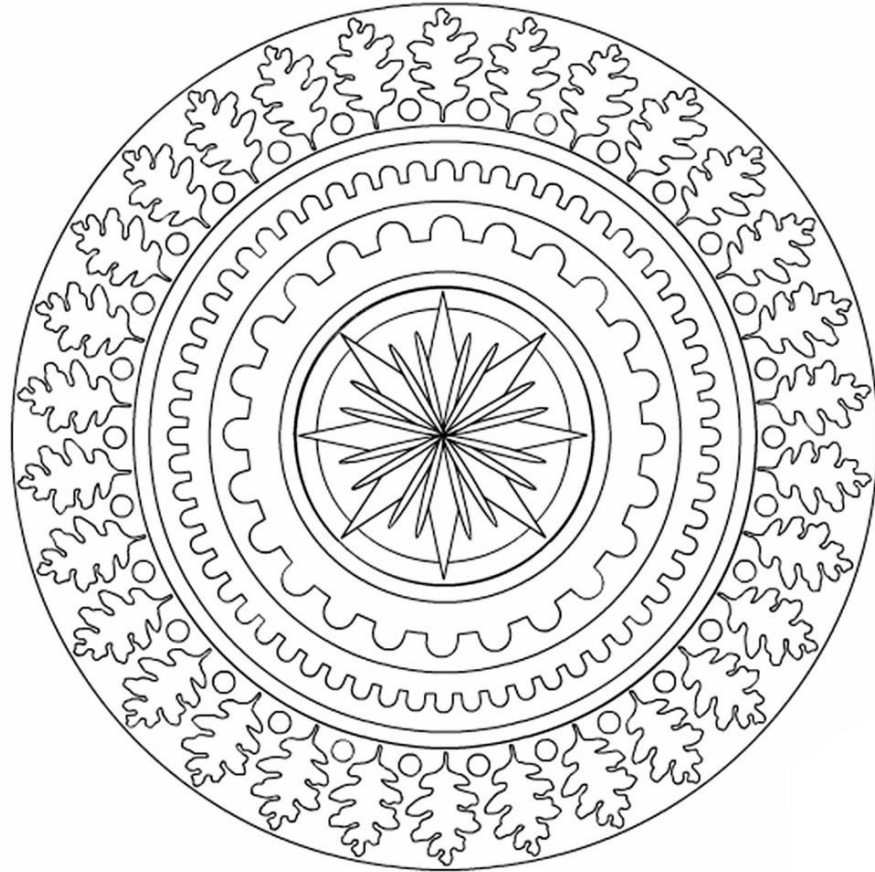

АСОРТИМЕНТ:

Колір	Назва квітів	⊙	Колір	Назва квітів	⊙

Клумба в регулярному стилі

«КВІТКОВИЙ МІКС»

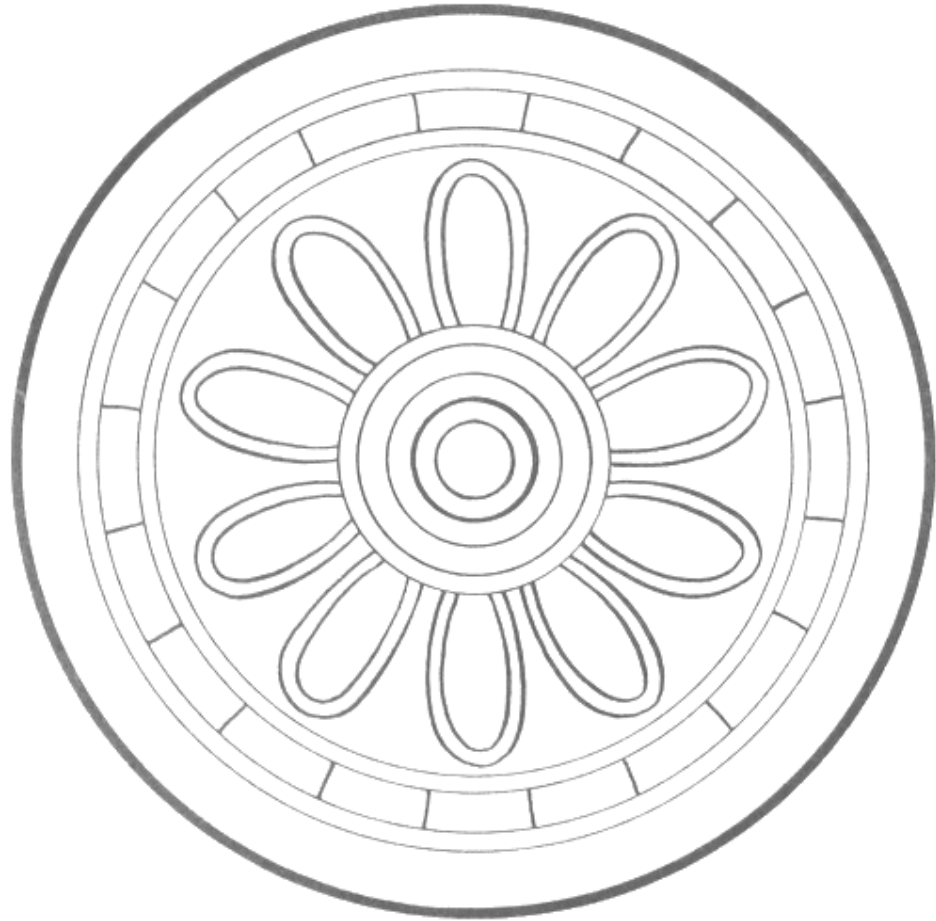

АСОРТИМЕНТ:

Колір	Назва квітів	⊙	Колір	Назва квітів	⊙

Клумба в регулярному стилі

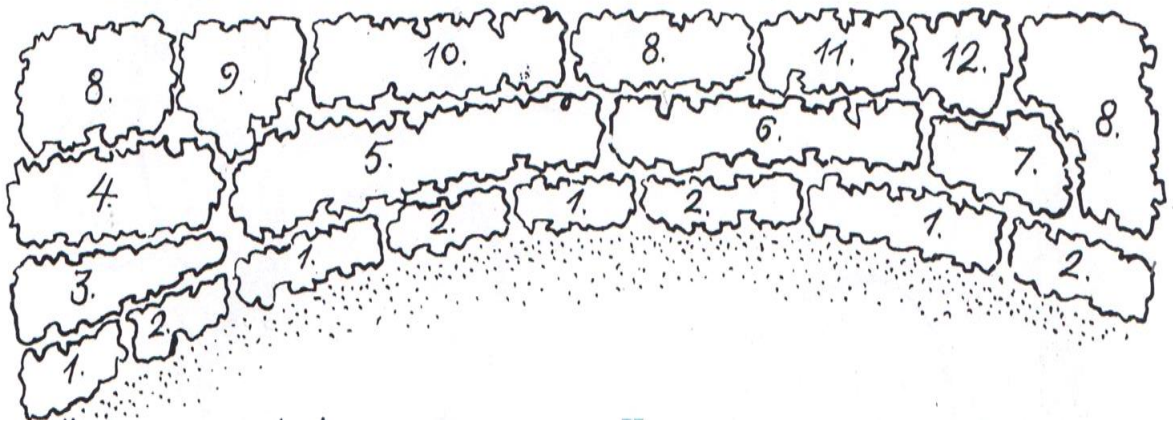
«КВІТКОВИЙ МІКС»

АСОРТИМЕНТ:

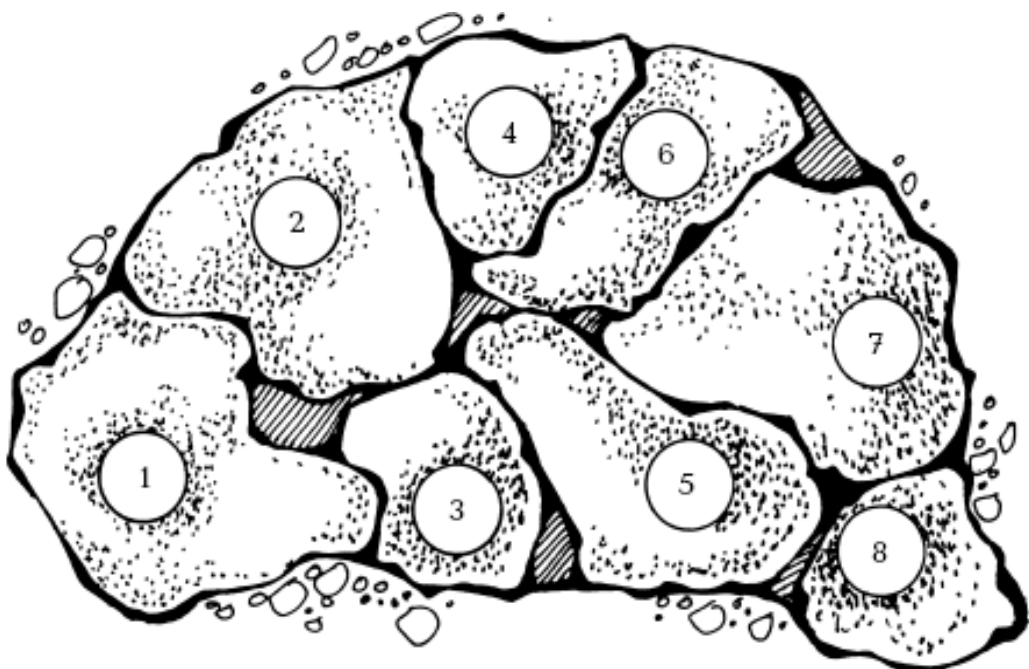
Колір	Назва квітів	⊙	Колір	Назва квітів	⊙

Завдання 1: Розфарбувати схему міксбортеру відповідно до асортименту

1. Братки 2. Іриси карликові 3. Лілейники 4. Мак східний
5. Люпин 6. Аквілегія 7. Бадан 8. Жоржини 9. Солідаго
10. Айстра багаторічна 11. Геленіум 12. Монарда

Завдання 2: Підібрати асортимент декоративно-квітучих рослин, згідно схеми міксбортеру

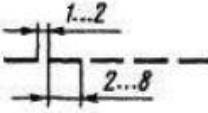
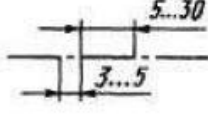

№	Назва рослини	№	Назва рослини
1		5	
2		6	
3		7	
4		8	

Додаток 4 до теми
«Графіка (основні навички, необхідні юному ландшафтному архітекторові)»

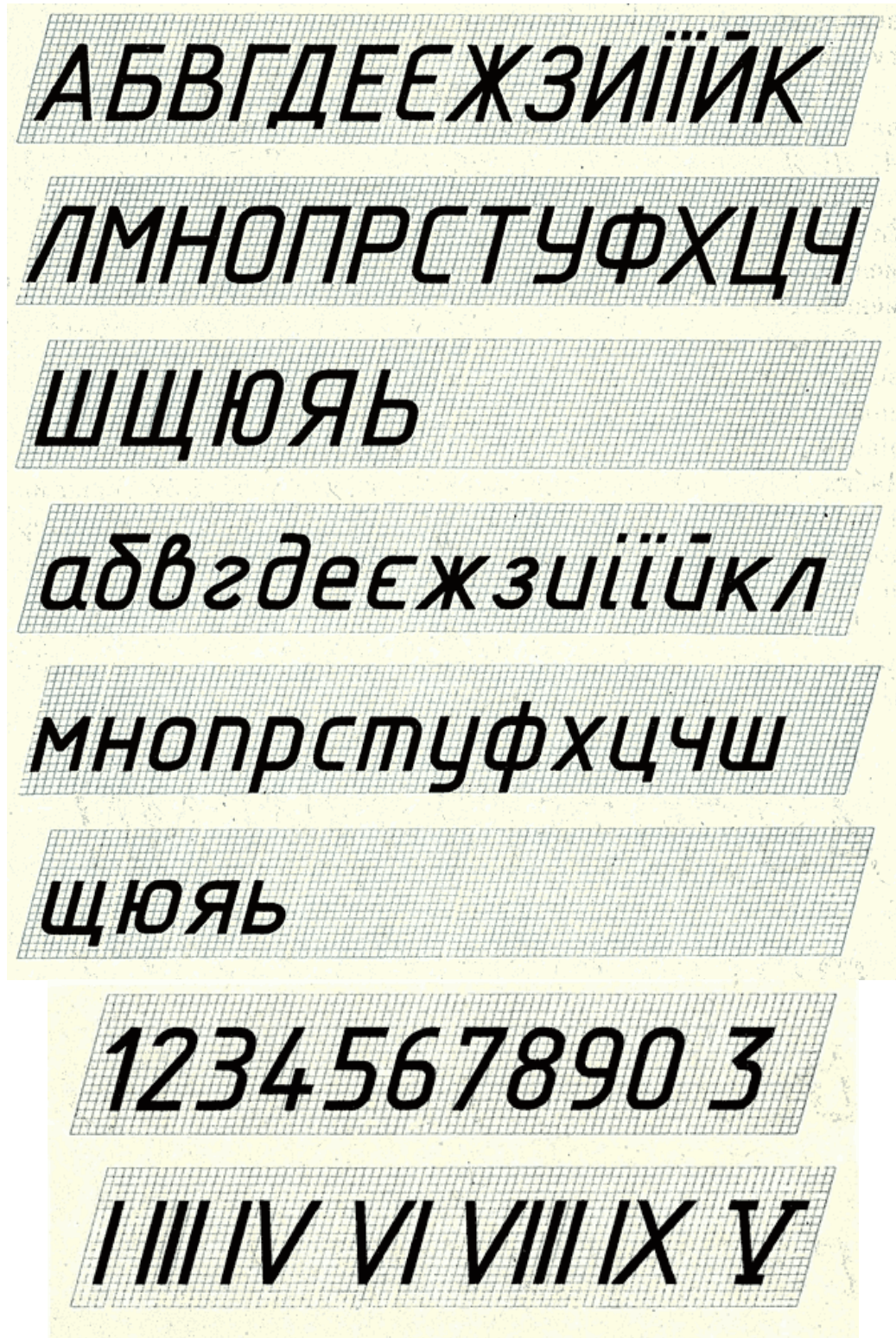
Основні лінії креслення

Таблиця 1			
Найменування	Зображення	Товщина	Основне призначення
1. Суцільна основна		$S = 0,6 - 1,5\text{мм}$	Лінії видимих контурів, Товщину умовно приймають за одиницю і позначають як s

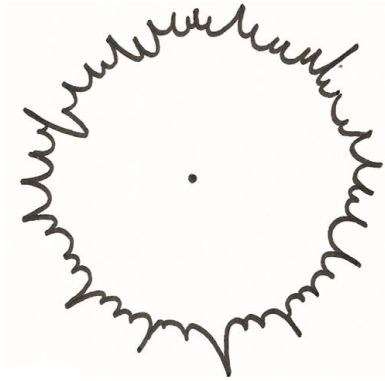
2. Суцільно тонка		<i>Від $s/3$ до $s/2$</i>	Лінії контурів накладених перерізів, розмірні та виносні лінії, лінії штрихування, полиці ліній-виносок і підкреслювання написів, осі проєкцій.
3. Суцільна хвиляста		<i>Від $s/3$ до $s/2$</i>	Лінії обриву, лінії розмежування виду та розрізу.
4. Штрихова		<i>Від $s/3$ до $s/2$</i>	Лінії невидимого контуру, лінії переходу невидимі.
5. Штрихпунктирна тонка		<i>Від $s/3$ до $s/2$</i>	Осьові та центрові лінії
6. Разімкнена		<i>Від s до $1.5s$</i>	Лінії перерізів
7. Суцільна тонка зі зламом		<i>Од $s/3$ до $s/2$</i>	Довгі лінії обриву

Додаток 5 до теми
«Графіка (основні навички, необхідні юному ландшафтному
архітекторові)»

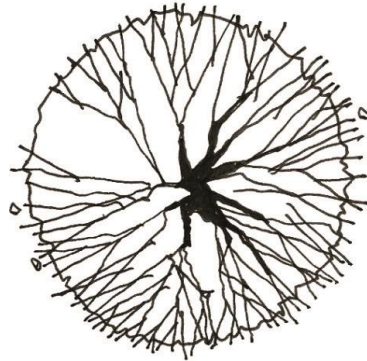
Приклад написання букв і цифр креслярського шрифту для підписів

Зразки креслення дерев в плані

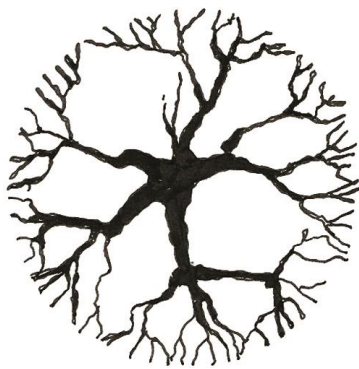
1.

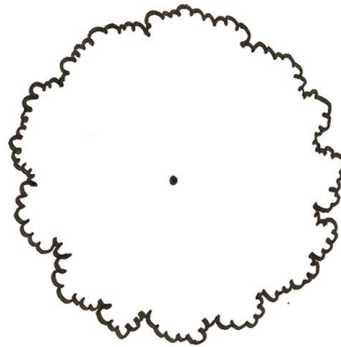
2.

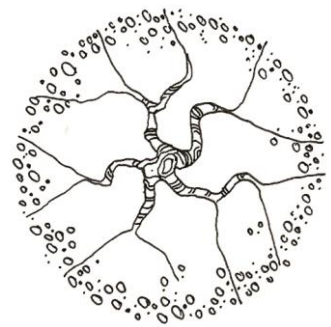
3.

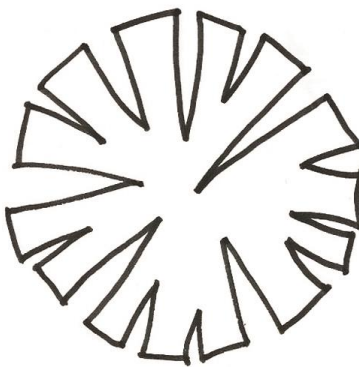
4.

5.

6.

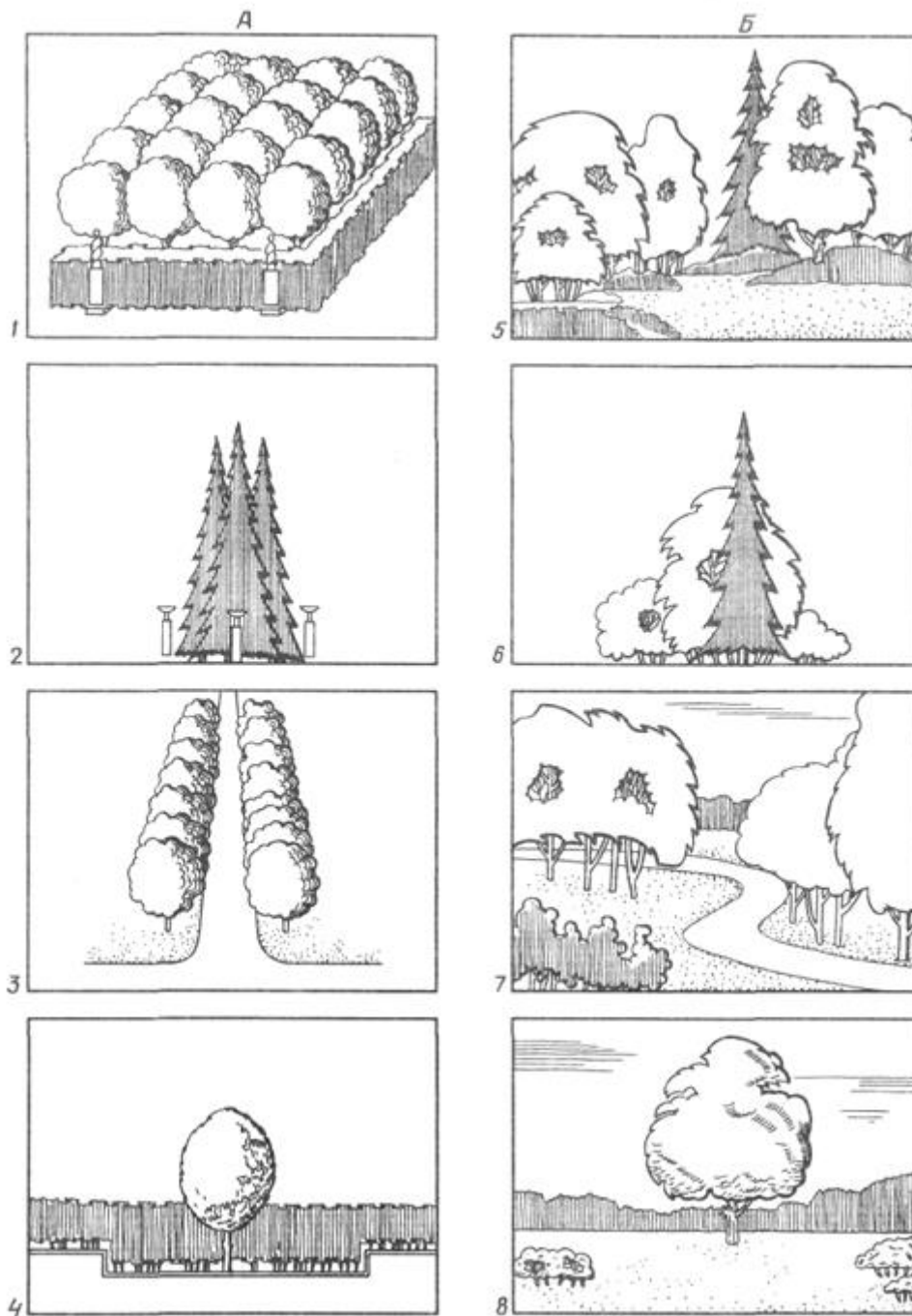
7.

8.

9.

Види паркових насаджень:

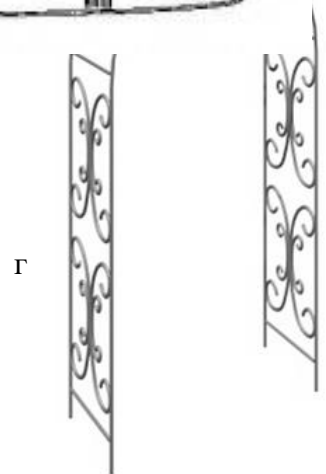
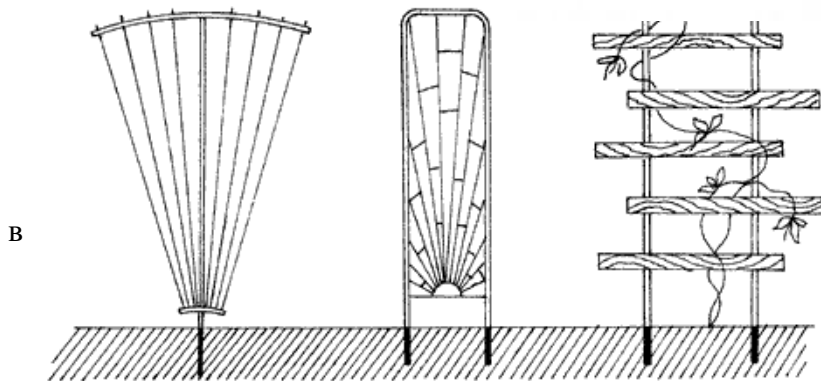
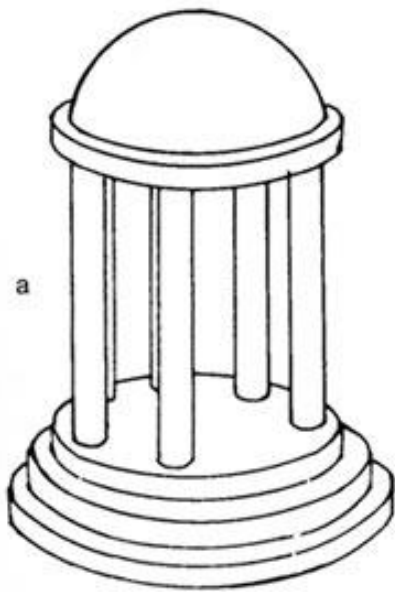
А - регулярні: 1 - боскет, 2 - група, 3 - алея, 4 - солітер;

Б - пейзажні: 5 - масив, 6 - група, 7 - алея, 8 - солітер

«Малі архітектурні форми (МАФи) в зеленому будівництві»

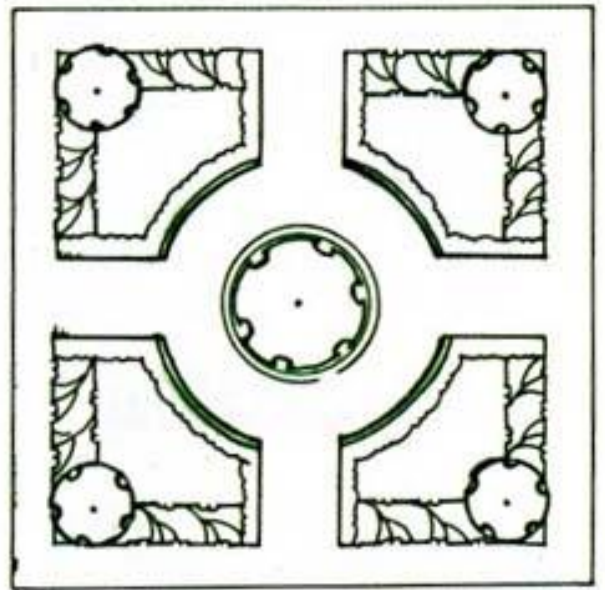
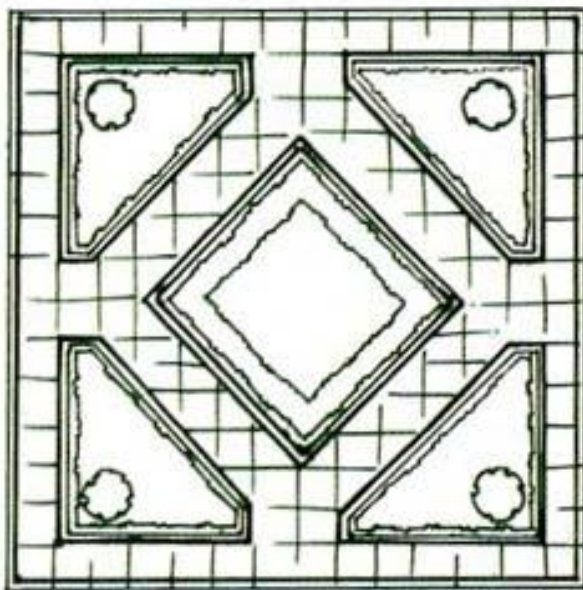
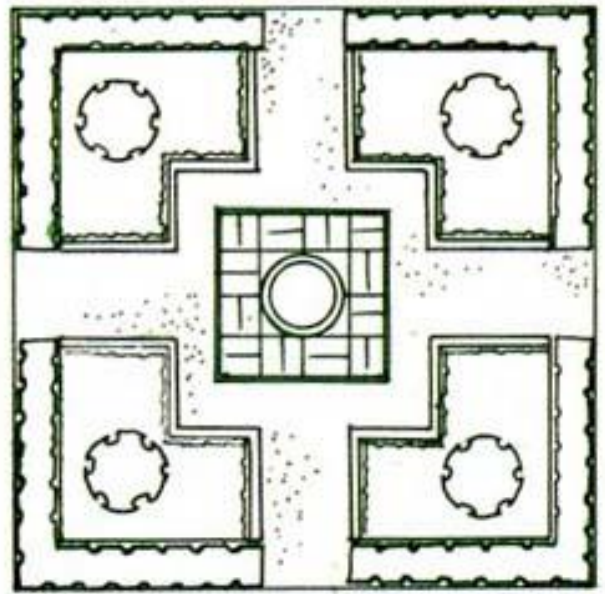
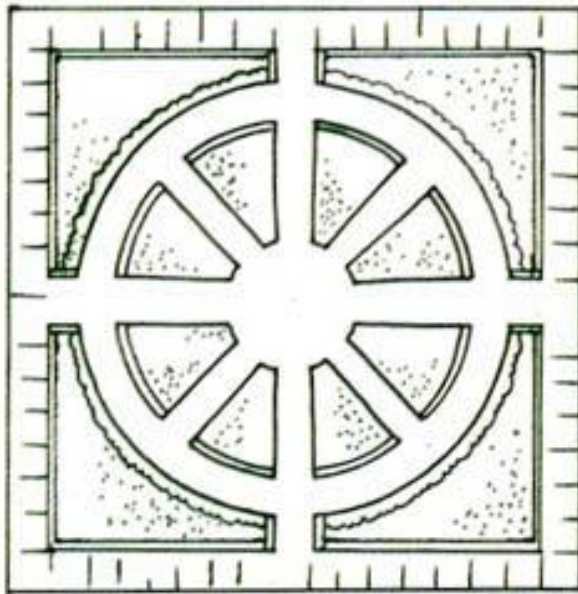
Завдання: , назвати види МАФів, замалювати в альбом один з видів на вибір

б

«Стильові напрями в озелененні»

Завдання: розглянути та замалювати проект малого саду в регулярному стилі

«Стильові напрями в озелененні»

Завдання: замалювати в альбом декілька елементів японського саду

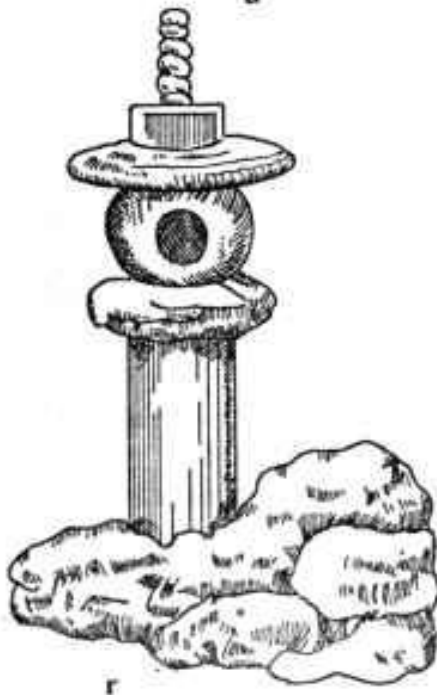
а

б

в

г

д

а – кам'яна башта;

б, в, г – кам'яні ліхтарі;

д – тсукубай

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ЮНІ НАТУРАЛІСТИ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Позашкільні навчальні заклади мають забезпечити у вихованців формування цілісної картини світу, створити сприятливі умови для задоволення власних інтересів дитини і потреб у самопізнанні та самореалізації.

Пріоритетними завданнями позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку є формування гармонійно розвиненої особистості вихованця, надання додаткових знань в галузі біології, екології, сільського господарства, формування майбутньої творчої еліти, створення умов для професійного самовизначення учнівської молоді.

Новизна даної навчальної програми полягає в використанні таких педагогічних технологій, за допомогою яких не просто поповнюються знання і уміння, а й розвивається пізнавальна активність вихованця, самостійність, уміння творчо виконувати завдання. Програма орієнтована на практичну роботу з живими тваринами і рослинами. Особливий акцент у змісті програми зроблено на вивчення тварин і рослин у природних і лабораторних умовах і застосування методу експедиції.

На заняттях учні отримують ґрунтовні знання з природознавчих наук, набувають практичних умінь і навичок роботи з живими тваринами і рослинами. Передбачається самостійна робота учнів з літературними джерелами, екскурсії на природу, до музеїв, на виставки, до об'єктів природно-заповідного фонду, науково-дослідних установ і сільськогосподарських підприємств, написання і захист рефератів, виконання дослідницьких робіт, участь у науково – практичних конференціях. Все це має забезпечити всебічний гармонійний розвиток особистості.

Навчальна програма спрямована на вихованців віком 9 – 12 років (4 – 6 класи).

Програма базується на державних документах: Закон України «Про Стратегію національної екологічної політики України на період до 2020 року», Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (від 16.06.2015 року № 641), інші закони та нормативно-правові акти держави (Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття»). Розвиток екологічної освіти в Україні визначається також міжнародними документами, що спрямовані на Впровадження нової стратегії сталого розвитку.

Мета програми – послідовне формування знань про оточуючий світ людини, склад рослин і тварин своєї країни, взаємозв'язок природних явищ і екологічну етику.

Завдання навчальної програми:

- ознайомити дітей з довкіллям, проілюструвати причинно-наслідкові зв'язки, закономірності і залежності в природі;
- навчити спостерігати і робити узагальнення уяви про процеси, що відбуваються в живій і неживій природі;
- ознайомити дітей з правилами поведінки в природі;
- навчити жити за законами природи, домогтися, щоб почуття особистої відповідальності за все живе на Землі, турбота про збереження природи стали рисами характеру кожного вихованця;
- розкрити творчі здібності дитини, надати можливість їй проявити себе як особистість;
- надати можливість вибрати для подальшого навчання цікавий профіль
- виховання справжнього громадянина і патріота своєї Батьківщини, духовно багатой та розвиненої особистості.

Важливою ланкою діяльності гуртків еколого-натуралістичного напрямку є виховання почуття патріотизму у дітей та учнівської молоді саме через формування любові до природи рідної землі. Природа є потужним фактором виховання поваги й любові до своєї Батьківщини, могутнім засобом виховання у дітей ціннісних ставлень, моральних якостей, насамперед національної свідомості.

Учні мають знати й розуміти, що найважливіше у природі – різноманіття (біотичне, ландшафтне), оскільки воно є основою стійкості земних систем до негативу, їх міцності проти екологічного лиха. Тому однією з актуальних задач охорони природи нашого краю є збереження біологічного різноманіття природних угруповань.

Одним із напрямів дослідження природи рідного краю є вивчення видового складу рослин і тварин, їх значення. У шкільних підручниках вивчення біологічного різноманіття зосереджуються переважно на загальних питаннях та екзотичних видах. Тому на заняттях натуралістичного гуртка необхідно у цікавій і наочній формі познайомити вихованців з найпомітнішими видами, поширеними в різних куточках нашої країни, особливу увагу звертаючи на рідкісні місцеві види флори і фауни.

На занятті керівник гуртка створює умови для формування в учнів почуття гордості за свою Батьківщину. Для патріотичного виховання учнів є важливою тема «Природно-заповідний фонд України». До свідомості вихованців необхідно донести переконання того, що в Україні природно-

заповідний фонд охороняється як національне надбання, дорогоцінний скарб природної та історико-культурної спадщини українського народу.

Північний регіон Донецької області має багато об'єктів природно-заповідного фонду: Регіональний ландшафтний парк «Краматорський», Національний природний парк «Святі гори», заповідник «Крейдова флора», багато пам'ятників природи місцевого значення. Дослідницькі експедиції до таких об'єктів природно-заповідного фонду забезпечують духовно-творчу орієнтацію, надають можливість кожному вихованцю розкрити свої здібності, обдарування, своє громадське призначення.

Навчальна програма передбачає один рік навчання. Режим занять: 2 рази на тиждень по 2 години. Загальна кількість годин одного року навчання -144. Рівень навчання – основний.

Процес навчання складається з двох взаємодіючих навчальних блоків: теоретичні заняття та практична робота в умовах музею Природи і практична польова діяльність. Теоретичні заняття проводяться у різних формах з використанням різноманітних методів навчання. Практичні роботи є складовою частиною кожного заняття. Екскурсії на об'єкти природно-заповідного фонду, музейні екскурсії, пошукові походи та експедиції дозволяють застосувати на практиці отримані знання.

Формами контролю за результативністю навчання є:

- підсумкові, залікові заняття,
- уміння доглядати за тваринами кутка природи і проводити екскурсії по колекційному фонду музею природи,
- участь в конкурсах «Крок до науки» і наукових конференціях, виставках, змаганнях, походах, захисті навчального проекту.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

І рік навчання, основний рівень

№	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	-----	2	2
2.	Рослини восени.	4	8	12
3.	Тварини восени	4	6	10
4.	Акваріум та його мешканці	8	10	18

5.	Тварини кутка живої природи:			
	5.1 Екзотичні плазуни і амфібії.	8	10	18
	5.2 Утримання птахів у неволі	4	8	12
	5.3 Гризуни – мешканці кутка живої природи	4	6	10
	5.4 Безхребетні тварини і утримання інсектарію	4	6	10
6.	Сліди життєдіяльності тварин	2	10	12
7.	Історія одомашнювання тварин	2	8	10
8.	Сільськогосподарські рослини та центри їх походження	2	6	8
9.	Природа навесні	4	6	10
10.	Природно-заповідний фонд України	2	6	8
11.	Залікова робота за рік навчання	-----	2	2
12.	Підсумкове заняття. Літні завдання	-----	2	2
	Разом:	50	94	144

ЗМІСТ

1. Вступне заняття (2 год.)

Практична частина. Знайомство з гуртківцями та їх захопленнями. Екскурсія по музею природи. Програма гуртка та вимоги до проведення занять, правила техніки безпеки у приміщенні гуртка.

2. Рослини восени (12 год.)

Теоретична частина. Дендрофлора міста та її значення. Види хвойних та листопадних дерев.

Практична частина. Вивчення трав'янистих рослин у природі на приміських територіях (екскурсія). Визначення дерев у природі. Визначення дерев по насінню. Виконання контрольних завдань.

3. Тварини восени (10 год.)

Теоретична частина. Види будівельної діяльності тварин та її значення. Міграції птахів восени.

Практична частина. Визначення засобів проведення зимівлі у різних тварин. Знайомство з тваринами парку (екскурсія). Залікова робота «Тварини восени» (вікторина, практична робота).

4. Акваріум та його мешканці (18 год.)

Теоретична частина. Обладнання акваріума. Безхребетні тварини в акваріумі. Акваріумні рослини та їх значення. Акваріумні риби за родинами і зонами мешкання.

Практична частина. Догляд за акваріумом. Акваріумні прилади та засоби їх використання. Проведення спостережень за рибами, малювання риб. Залікова робота: «Акваріум». Екскурсія до музею природи.

5. Тварини кутка живої природи:

5.1 Екзотичні плазуни і амфібії (18 год.)

Теоретична частина. Біологічні особливості, засоби спостереження і утримання амфібій. Види амфібій кутка природи. Біологічні особливості плазунів у порівнянні з амфібіями. Систематичний огляд плазунів, придатних до утримання у неволі.

Практична частина. Обладнання тераріуму і догляд за ним. Визначення амфібій і плазунів за довідковою літературою. Практика по догляду за плазунами кутка природи. Екскурсія до тераріуму і зоопарку. Залікова робота: «Мешканці тераріумів».

5.2 Особливості утримання птахів у неволі (12 год.)

Теоретична частина. Групи птахів по способу харчування. Систематика і біологічні особливості окремих видів декоративних птахів: папуги, ткачики.

Практична частина. Обладнання приміщення для птахів і загальні вимоги до їх утримання. Практикум по догляду за птахами, засоби

спостереження, техніка безпеки. Екскурсія до «Парку птахів». Залікове заняття: «Птахи у неволі».

5.3 Гризуни – мешканці кутка живої природи (10 год.)

Теоретична частина. Систематика та особливості біології гризунів. Види гризунів кутка живої природи та їх біологічні особливості: шиншили, члійська білка (дегу), морська свинка.

Практична частина. Утримання гризунів: обладнання віварію, догляд, техніка безпеки. Особливості поведінки і догляду за окремими видами: миша, пацюк, хом'як, піщанка. Залікове заняття: «Гризуни у неволі».

5.4 Безхребетні тварини і утримання інсектарію (10 год.)

Теоретична частина. Безхребетні тварини, які мешкають в домах. Інсектарій та його мешканці (равлики, павуки, привидові, таргани та інші).

Практична частина. Ігрові завдання за матеріалом півріччя (практичне заняття). Залікова робота за півріччя навчання. Догляд і спостереження за тваринами кутка природи (практичне заняття).

6. Сліди життєдіяльності тварин (12 год.)

Теоретична частина. Сліди і способи пересування тварин.

Практична частина. Екскурсія: «Сліди тварин на снігу». Сліди птахів. Силуети птахів та способи їх визначення по польоту. Визначення слідів тварин і силуетів птахів за колекціями і фотографіями. Вікторина і виконання контрольних завдань.

7. Історія одомашнювання тварин (10 год.)

Теоретична частина. Історія одомашнювання тварин.

Практична частина. Походження і породи собак: службові, мисливські, декоративні. Походження, історія одомашнювання та породи котів. Породи коней та їх дикі предки. Залікове заняття «Домашні тварини», ігрові завдання.

8. Сільськогосподарські рослини та центри їх походження (8 год.)

Теоретична частина. Центри походження та історія інтродукції рослин.

Практична частина. Визначення центрів походження рослин, гра «Рослини огороду». Визначення сільськогосподарських рослин по колекції насіння, ігрова програма «Відгадай рослину». Залікове заняття «Сільськогосподарські рослини».

9. Природа навесні (10 год.)

Теоретична частина. Рослини – первоцвіти. Весняна діяльність тварин.

Практична частина. Спостереження безхребетних тварин навесні. Екскурсія до парку. Залікове заняття “Природа навесні”.

10. Природно-заповідний фонд України (8 год.)

Теоретична частина. Природно-заповідний фонд України і об’єкти природно-заповідного фонду нашого регіону (на півночі Донецької області).

Практична частина. Правила поведінки під час польових досліджень у природі. Дослідницька робота на території об’єкту ПЗФ: «Видовий склад трав’янистих рослин». Експедиційна робота на базі РЛП «Краматорський» з метою вивчення флори і фауни природно-заповідного об’єкту.

Залікова робота за рік навчання (2 год.)

Практична частина. Виконання контрольних завдань за програмою всього року навчання. Підведення підсумків навчання за рік.

11. Підсумкове заняття. Літні завдання (2 год.)

Практична частина. Вирішення питань про участь гуртківців у літніх походах, експедиціях, змаганнях. Загальні задачі літніх експедицій та індивідуальні дослідницькі завдання. Техніка безпеки під час експедиційної роботи.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- флору і фауну приміських територій – найбільш поширені види;
- види рослин і тварин, що охороняються;
- основні біологічні терміни і поняття;
- біологічні особливості кожної групи тварин (риби, амфібії, плазуни, птахи, ссавці);
- засоби утримання тварин у неволі;
- правила техніки безпеки під час роботи в кутку живої природи і в польових умовах.

Вихованці мають вміти:

- доглядати за тваринами і рослинами кутка живої природи;
- давати консультації з утримання тварин у неволі;

- проводити екскурсії по музею природи і колекційному фонду гуртка;
- доглядати за тваринами кутка природи;
- користуватись польовим обладнанням і туристичним спорядженням;
- брати участь у дискусії.

Вихованці мають набути досвід:

- догляду за тваринами і рослинами кутка живої природи;
- обладнання акваріуму, тераріуму, кліток для птахів, вольєр та інших приміщень для утримання тварин;
- роботи з літературними джерелами;
- оформлення колекційних матеріалів;
- проведення самостійних спостережень і запису їх результатів до щоденника спостережень.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№ з/п	Найменування обладнання, інвентарю	Кількість
Натуральні об'єкти		
1.	Гербарій «Культурні рослини України»	1 комп.
2.	Гербарій «Дикорослі рослини»	1 комп.
3.	Гербарій деревно-чагарникової рослинності	1 комп.
	Колекції:	
4.	«Гірських порід і мінералів»	1 комп.
5.	«Корисних копалин»,	1 комп.
6.	«Ґрунт та його склад»	1 комп.
7.	«Шкідників лісу»	1 комп.
8.	«Представників ряду комах»,	1 комп.
9.	«Хвойних дерев та кущів»	1 комп.

10.	«Роздатковий матеріал скелету ссавців»	1 комп.
Вологі препарати:		
	«Внутрішня будова криси»	1 шт.
	«Внутрішня будова птаха»	1 шт.
	«Внутрішня будова комахи»	1 шт.
Таблиці:		
	«Охорона природних ресурсів»	1 шт.
	«Біосфера та її межі»	1 шт.
	«Птахи водно-болотних угідь»	1 шт.
	«Птахи саду»	1 шт.
	«Птахи хижі»	1 шт.
Карти:		
	«Природні зони»	1 шт.
	«Україна. Рослинний світ»	1 шт.
	«Україна. Тваринний світ»	1 шт.
	«Зоогеографічна карта світу»	1 шт.
Допоміжне обладнання:		
	Мікроскопи	5 шт.
	Лупа ручна	15 шт.
	Компас шкільний	15 шт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борейко В. В. Краткий курс экологической этики / Борейко В. Е. - К. «Киевский эколого-культурный центр», 2004. — II с. — (Охрана дикой природы, вып.40).
2. Р. И. Бурда, В. М. Остапко, Д. А. Ларин. Атлас охраняемых растений (виды флоры юго-востока Украины, занесенные в Красную книгу). Киев, «Наукова думка», 1995 – 125 с.
3. Вербицкий В.В.. Екологічне виховання дітей: практикум для педагога, В.В.Вербицкий. — К.: АБЕРС, 2001). - 104 с.
4. Вербицкий В. В. Довідник натураліста / В. В. Вербицкий. – Кіровоград: КОД, 2009. - 290 с.
5. Виховання дбайливого ставлення дітей до природи у світлі педагогічних ідей В. Сухомлинського: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 27 вер. 2008 р. Суми /уклад. Л. В. Тихенко, Л. М.Бондар, Н. В.Перепелиця, Н. Ю. Сидоренко. - Суми: Сумський обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, 2009. - 230 с.
6. Жизнь животных. В 7 т. / Редкол. В. Е. Соколов (гл. ред.) 2-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1989.
7. Зелена книга України / [ред. Я. П. Дідух]. - К.: Альтерпрес, 2009. — 448 с.
8. Книга вчителя біології, природознавства, основ здоров'я: довідниково-методичне видання / [упор. О. В. Єресько, С. П. Яценко]. — Харків: Торсінг Плюс, 2005. - 352 с.
9. Остапко В. М. Раритетний флорофонд Юго-Востока Украины (хронология). – Донецк: ООО «Лебедь», 2001 – 121 с.
10. Пустовіт Г. П. Екологічне виховання учнів 5-9 класів у позашкільних навчальних закладах. Навчально-методичний посібник/Г. П. Пустовіт. — Кіровоград: ТОВ «Імекс ЛТД», 2003. - 146 с.
11. Теріофауна сходу України / За редакцією І. Загогроднюка. – Луганськ, 2006. – 352 с.
12. Червона книга України. Рослинний світ / [ред. Я. П. Дідух]. — К.: Глобал-консалтинг, 2009. - 900с.
13. Червона книга України. Тваринний світ / [ред. І. А. Акімов]. — К.: Глобал-консалтинг, 2009. -600 с.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИХОВАНЦІВ

1. Борейко В. Е. Краткий курс экологической этики / В. Е. Корейко. — К.: Киевский эколого-культурный центр, 2004. — 72 с. — (Охрана дикой природы; выпуск 40).
2. Вейбрен Ландман. Бабочки. Иллюстрированная энциклопедия. - М.: Лабиринт Пресс, 2002 - 272 с. - илл.
3. Вербицкий В. В. Довідник натураліста / В. В. Вербицкий. — Кіровоград: КОД, 2009. - 290 с.
4. Звоницький Е. М. Супутник юного натураліста та еколога : посіб. / Е. М. Звоницький, В. К. Овелян. — Х.: Наш городок, 2005. — 300 с.
5. Зелена книга України / [ред. Я. П. Дідух]. — К: Альтерпрес, 2009. - 448 с.
6. Колісник О. Природа допомагає допитливим : популярна енциклопедія природолюбів / О. Колісник. - Львів: Українські технології, 2005. — 244 с.
7. Корнелио М.П. Школьный атлас – определитель бабочек: книга для учащихся. – М.: Просвещение, 1986. – 254 с.
8. Кочетова Н.И.,Парамонова И.М. Они должны жить. Насекомые и ракообразные: альбом/ худ. Федоров В.В. авт. текста Н.И. Кочетова, И.М. Парамонова. – М.: Агропромиздат, 1989. – 64 с.
9. Михай Орсаг. Заводи кого угодно, только не крокодила! Л.,Гидрометеиздат, 1984, 144 стр.
10. Червона книга України. Рослинний світ / [ред. Я. П. Дідух]. — К.: Глобал-консалтинг, 2009. — 900с.
11. Червона книга України. Тваринний світ / [ред. І. А, Акімов], - К.: Глобал-консалтинг, 2009. — 600 с.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«ФІЗІОЛОГІЯ СТРЕСУ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Для того, щоб бути здоровою і психічно, і фізично, кожна людина повинна дотримуватись здорового способу життя.

Здоровий спосіб життя — це спосіб життя людини, спрямований на профілактику хвороб і зміцнення здоров'я. Також він містить у собі психологічний елемент — гармонію з навколишнім робочим середовищем, здорові суспільні відносини. Здоровий спосіб життя є передумовою для розвитку різних сторін життєдіяльності людини, досягнення активного довголіття і повноцінного виконання соціальних функцій, для активної участі в трудовій, громадській, сімейно-побутовій, дозвіллієвій формах життєдіяльності.

Актуальність питання здорового способу життя викликана зростанням і зміною характеру навантажень на організм людини у зв'язку з ускладненням суспільного життя, збільшенням ризиків техногенного, екологічного, психологічного, політичного і військового характерів, що провокують негативні порушення стану здоров'я.

До того ж, здоровий спосіб життя може не тільки запобігти хворобі, але й допомогти боротися зі стресом та втомою. Відомо, що стрес є складовою частиною людського досвіду. Сучасний технічний прогрес, соціальні, екологічні, політичні умови відзначають відставання темпів адаптації від життєвих потреб. У зв'язку з цим підвищується напруженість механізмів центральної нервової системи і гомеостатичних констант.

Тому людині потрібно навчитись долати стресові фактори для збереження свого здоров'я. Саме це обумовило мету та завдання нашого дослідження.

Навчальна програма «Фізіологія стресу» реалізується в гуртках з біолого-психологічним спрямуванням та розрахована на студентів педагогічних спеціальностей. При складанні програми враховані зміни в природному та соціальному середовищі як в Україні так і в світі за останні десятиріччя, використано новітні розробки педагогів, психологів, реабілітологів та фізіологів.

Програма створена з урахуванням змісту освітніх галузей Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

Мета програми - формування навичок здорового способу життя, виховання у студентів ціннісного ставлення до власного здоров'я,

формування мотивації самопізнання, засвоєння способів боротьби зі стресом та стомленням.

Завдання програми:

- формування у студентів мотивації до дбайливого ставлення до життя і здоров'я та усвідомленого ставлення до власного здоров'я як однієї з найвищих людських цінностей, потреби самопізнання та всебічного самовдосконалення;
- формування стійких переконань щодо пріоритету здоров'я як основної умови реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу людини з урахуванням її індивідуальних особливостей;
- ознайомлення підлітків із сучасними методами дослідження фізіологічних функцій та навчання застосовувати деякі з них на практиці, що є фундаментом для формування навичок функціональної діагностики; ознайомлення студентів з основними принципами та закономірностями життєдіяльності людини в природному та соціальному середовищах, спрямованих на збереження життя і зміцнення здоров'я; поглиблення знань з фізіології людини та психології; навчання студентів методикам проведення психологічних тестів; навчання підлітків методам самооцінки і контролю стану і рівня здоров'я; формування мотивації до дослідницької роботи;
- ознайомлення з методами реабілітації психологічного стану людини;
- формування навичок практичного застосування знань з фізіології людини та психології;
- ознайомитись з заходами щодо корекції та профілактики наслідків стресу та із способами боротьби зі стомленням.

Навчальна програма передбачає один рік навчання, основний рівень 144 години на рік, 4 години на тиждень.

У змісті програми «Фізіологія стресу» розглядаються фізіологічні особливості побудови нервової системи, органів чуття та ендокринної системи з урахуванням сучасних даних біологічної науки. Особлива увага приділяється ознайомленню з методиками проведення тестів які виявляють психофізіологічний стан людини.

Крім отримання теоретичних знань, передбачено проведення лабораторних та практичних робіт.

Залежно від змісту програми, матеріалу, ступеню підготовки студентів можливо використовувати різні методи проведення занять (проблемного викладу, репродуктивний, частково пошуковий, дослідницький).

Передбачено широке використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять (розгляд ситуацій, комп'ютерне моделювання) у поєднанні з дослідницькою роботою.

Поряд з груповими та колективними формами роботи проводиться і індивідуальна робота з гуртківцями, в тому числі при підготовці, проектів повідомлень, конференцій. Створюються умови для диференціації та індивідуалізації навчання відповідно до творчих здібностей, обдарованості.

Контроль за рівнем досягнень вихованців здійснюється під час проведення практичних занять у формі проектів, співбесід, проведення та аналізу тестів. У разі потреби до програми можуть вноситися часткові зміни.

Основний рівень, один рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	4		4
2.	Особливості будови та функції нервової системи. Фізіологічні основи стомлення..	16	8	24
3.	Сенсорні системи. Будова та особливості зорового аналізатора.	20	14	34
4.	Особливості будови та функції ендокринної системи. Фізіологія стресу.	20		20
5.	Психологія як наука. Тести для визначення психофізіологічного стану.	14	12	36
6.	Заходи щодо корекції та профілактики стресу.	16	16	32
7.	Підсумкове заняття	4		4
	Разом:	94	50	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ. Науковий метод пізнання.

Визначення фізіології як науки про функції організму. Короткий огляд історії розвитку фізіології. Методи дослідження фізіології. Фізіологія на сучасному етапі розвитку науки. Основні напрямки розвитку фізіології другої половини ХХ в. Місце анатомії та фізіології людини у комплексі біологічних наук.

2. Особливості будови та функції нервової системи.

Механізми регуляції функцій. Нейрон. Проведення нервового імпульсу. Синапси: хімічні та електричні. Вікові особливості будови нейрона та синапса. Збуджуючі та гальмівні медіатори. Інформони (нейромедіатори, гормони).

Види гальмування умовних рефлексів. Фізіологічні основи стомлення.

Лабораторні роботи:

1. Демонстрація явища сумації збудження в нервовій системі.
2. Визначення швидкості провідності в залежності від діаметра аксона та наявності мієліну.

3. Особливості будови та функції ендокринної системи.

Ендокринні залози. Регуляція функцій ендокринної системи. Механізм дії гормонів. Ендокринні залози та залози змішаної секреції. Загальна морфофункціональна характеристика залоз внутрішньої секреції. Загальний адаптаційний синдром Сельє, його фази. Специфічні адаптивні реакції.

Стрес та дістрес.

4. Сенсорні системи. Будова та особливості зорового аналізатора.

Органи чуттів та сенсорні системи. Орган зору. Оптична система ока. Механізм фоторецепції. Фоторецептори, їхня мікроструктура. Розходження функції паличок і ковбочок. Кольоровий (хроматичний) зір. Рецептори зорової сенсорної системи. Схема будови світлочутливої ділянки сітківки. Кольорове бачення людини.

Лабораторні роботи:

1. Дослідження зорової сенсорної системи.
2. Визначення гостроти зору.
3. Визначення поля зору
4. Визначення кольоросприйняття за допомогою таблиць Е. Б. Рабкіна.

5. Психологія як наука.

Відчуття та сприйняття. Відчуття кольору. Дія кольору на людину: фізична, оптична та емоційна. Методи психології. Методи дослідження особистості. Методики проведення психологічних тестів. Тести для визначення психофізіологічного стану та як засіб самопізнання.

Практичні роботи:

1. Методики вивчення особистості.
2. Колірний тест Люшера.
3. Ілюзії Акіюші Кітаока.
4. Діагностика психічного стану особистості.
5. Тест «Самооцінка емоційного стану».

6. Заходи щодо корекції та профілактики наслідків стресу.

Психогімнастика. Арт-терапія. Медитація. Релаксація. Аутотренінг. Масаж. Антистресове дихання. Способи боротьби із стомленням. Значення режиму дня для профілактики стомлення.

Практичні роботи:

1. Психогімнастика.
2. Арт-терапія.
3. Медитація. Релаксація.
4. Аутотренінг.
5. Масаж. Антистресове дихання.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- історію розвитку фізіології людини;
- науковий метод пізнання світу та сучасний стан та перспективи розвитку біології людини;
- методи фізіологічних та психологічних досліджень;
- будову та функції тканин, органів, систем органів, механізми регуляції фізіологічних функцій;
- методи психології та методи дослідження особистості;
- заходи щодо корекції та профілактики наслідків стресу.

Вихованці мають вміти:

- проводити лабораторні, практичні роботи та тести і оформляти їхні результати;
- самостійно працювати з науковою літературою, користуватись інформацією з освітніх і наукових сайтів;
- складати конспекти лекцій;
- проводити заходи щодо корекції та профілактики наслідків стресу;
- готувати реферати, доповіді, презентації, науково-дослідницькі роботи.

Вихованці мають набути досвід:

- навчальної діяльності в умовах сучасного позашкільного закладу;
- проведення психологічних тестів;
- проводити заходи для корекції та профілактики стресу;
- виступів на учнівських науково-практичних конференціях;
- участі в учнівських інтелектуальних змаганнях;
- дистанційної комунікації по Інтернету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арт-терапия / Сост. и общ. Ред. А. И. Копытина. — СПб.: Питер, 2001. — 320 с.: ил. — (Серия «Хрестоматия по психологии»).
2. Дружилов С.А. Здоровый образ жизни как целесообразная активность человека / С. А. Дружилов // Современные научные исследования и инновации. — 2016. — № 4. — С. 14.
3. Иллюзии Акиоши Китаока как средство самопознания. Тест на психическую усталость [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://sna-kantata.ru/illyuzii-akioshi-kitaoka/>
4. Марков В.В. Основы здорового способу життя та профілактики хвороб: навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / Марков В. В. — М.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 219 с.
5. Назарова Е. Н. Здоровый образ жизни и его составляющие: учеб. пособ. для высш. учеб. завед. / Е. Н. Назарова, Ю. Д. Жилов. — М.: Издательский центр «Академия», 2007. — 256 с.
6. Психологические тесты онлайн. Тест Люшера [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://tests.kulichki.com/lusher.html>;
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: в 2 т. / С. Л. Рубинштейн; АПН СССР. — М.: Педагогика, 1989. — Т. 1. — 488 с.
8. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: в 2 т. / С. Л. Рубинштейн. — СПб: Из-во Питер, 2000. — 712 с.: ил. — (Серия «Мастера психологии»).
9. Психологические тесты Под ред. А. А. Карелина: В 2 т. — П86 М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. — Т. 1. — 321 с.: ил.
10. Филиппов М.М. Психофизиология функциональных состояний: учеб. пособие / М. М. Филиппов. — К.: МАУП, 2006. — 240 с.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ДИТИНА У СВІТІ ПРИРОДИ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сьогодні до числа найбільш актуальних питань освіти належить екологічна просвіта та екологічне виховання наймолодших громадян України. Навчити дітей любити і берегти природу, дбайливо використовувати природні багатства, конструювання персональної системи цінностей – головні завдання екологічного виховання. Особливий акцент у змісті програми зроблений на формуванні у дошкільнят елементарних уявлень про природу нашої планети, явища неживої природи, взаємозалежності діяльності людини та стану довкілля.

Дошкільний вік – самий відповідний час для формування у дитини позитивного ставлення до навколишнього середовища, бажання пізнати людей і робити добрі вчинки.

Навчальна програма «Дитина у світі природи» реалізується у гуртку еколого-натуралістичного напрямку та спрямована на вихованців віком від 4 до 6 років. Програму складено із урахуванням положень Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Базового компоненту дошкільної освіти та відповідно до вимог Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 травня 2001 року № 433.

Мета програми - формування інтересу до пізнання природи рідного краю, природи України, природи планети Земля у вихованців дошкільного віку на заняттях гуртка.

Основні завдання навчальної програми полягають у формуванні соціальної та екологічної компетентностей дитини, а саме формування такої особистісної якості, як екологічна вихованість через набуття уявлень про унікальність, неповторність і самоцінність кожного компоненту природного довкілля, виявлення гуманних почуттів до живих істот, оволодіння вмінням відчувати красу і милуватися нею, екологічно-доцільну поведінку в довкіллі.

Навчальні завдання:

- набуття досвіду навчально-пізнавальної природничої діяльності;
- формування системи елементарних знань про предмети та явища навколишнього середовища як умови життя особистості в сучасному суспільстві.

Розвивальні завдання:

- розвиток дослідницьких умінь, спостережливості за явищами природи;
- розвиток уявлень про взаємозв'язки у природі;
- стимулювання допитливості та зацікавленість у пізнанні природи.

Виховні завдання:

- виховання любові, чуйності, доброзичливого ставлення до рідної природи на основі пізнання її цінності;
- формування навичок культурної поведінки у довкіллі;
- виховання потреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу й гармонію.

Програма гуртка передбачає 2 роки навчання:

1-й рік навчання – початковий рівень - 2 години на тиждень (72 години на рік), тривалість заняття – 30 хвилин, перерва - 15 хвилин.

2-й рік навчання – початковий рівень - 2 години на тиждень (72 години на рік), тривалість заняття – 30 хвилин, перерва – 15 хвилин.

Програма *першого року* навчання передбачає розвиток у вихованців пізнавального інтересу до навколишнього світу, набуття навичок спостереження за живою та неживою природою, вміння робити елементарні висновки.

Програма *другого року* навчання спрямовує діяльність гуртка на пізнавальний розвиток дитини засобами формування уявлень, понять про об'єкти живої та неживої природи; збагачення досвіду пізнання дитиною навколишнього світу та усвідомлення себе в ньому; розвиток вміння аналізувати різні явища, події, зіставляти їх, узагальнювати, робити елементарні висновки, висувати припущення, обґрунтовувати власну думку; збагачення уявлень про сільськогосподарську працю (вирощування рослин, піклування про тварин) та залучення дітей до посильних трудових дій (догляд за кімнатними рослинами, домашніми тваринами, праця на городі тощо); формування у дітей поняття про екологічно доцільну поведінку, залучення їх до посильної участі у збереженні та відновленні природного довкілля міста.

Загальними принципами організації навчально-виховного процесу є: науковість, індивідуальний підхід, послідовність і поступовість викладання матеріалу. Програма побудована за блочно-концентричним способом.

Форма та методи роботи з дітьми: заняття, фронтальні, групові, індивідуальні. Засоби – розглядання серій картин, плакатів, спостереження, екскурсії, цільові прогулянки, екологічні хвилини, хвилини-цікавинки,

перегляд відеофільмів, презентацій тощо. Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, опитування.

Початковий рівень, один рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	-	1
2.	Пори року	2	1	3
3.	Осінь	3	15	18
4.	Зима	5	15	20
5.	Весна	5	15	20
6.	Літо	4	5	9
7.	Підсумок	1	-	1
Разом:		21	51	72

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (1 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення вихованців з планом і програмою роботи гуртка. Природа – наш дім.

2. Пори року (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з характерними ознаками пір року.

Практична частина. Екскурсія: ознаки осені своєї місцевості.

3. Осінь (18 год.)

Теоретична частина. Назви осінніх місяців. Стан погоди восени. Зміни, які відбуваються з рослинами: зміна кольору листя, листопад, відмирання трав'янистих рослин тощо. Підготовка тварин до зими: відліт птахів у теплі краї, впадання тварин в сплячку тощо. Осіння робота людей у саду, городі, полі. Свята осіннього циклу.

Практична частина. Спостереження за змінами в неживій природі, за зміною висоти сонця на небосхилі; зміною температури повітря протягом дня; напрямом та силою вітру; дощем; кольором неба та хмар; швидкістю, з якою плывуть хмари; небом і зірками; зміною температури повітря вдень та вночі; листопадом; - рослинами: (березою, тополею, каштаном, кленом), квітучими рослинами (тройндами, айстрами); милування червоними ягодами калини та горобини; зміни з рослинами після перших морозів, тваринами: птахами (горобцями, синичками, воронами, журавлями), комахами (бджолами та джмелями) та павуками, поведінкою птахів та свійських тварин, працею дорослих у парках, скверах, садах. Екскурсії до лісу, парку, водойми з метою виявлення змін, що сталися в природі восени.

4. Зима (20 год.)

Теоретична частина. Назви зимових місяців. Ознаки зими. Стан погоди взимку. Свята зимового циклу. Необхідність збереження ялинок напередодні свята Нового року.

Практична частина. Спостереження за змінами в неживій природі: температурою повітря протягом дня, зміною сили вітру, кольором неба та хмарами; сніжинками, снігопадом, хуртовиною, інеєм, бурульками; рослинами; птахами, які прилітають до годівниці; поведінкою птахів у мороз і відлигу; поведінкою свійських тварин і тварин у куточку живої природи. Екскурсії до лісу, парку, водойми з метою виявлення змін, що сталися в природі взимку. Розглядання кори старих дерев; гербаріїв, дидактичних ілюстрацій із зображенням рослин узимку. Розучування віршів, читання оповідань, перегляд фільмів про зимові явлення в природі.

5. Весна (20 год.)

Теоретична частина. Назви весняних місяців. Ознаки весни. Стан погоди навесні. Свята весняного циклу.

Практична частина. Спостереження за змінами в неживій природі: сонцем та кольором неба, весняним дощем, як змінюються хмари, що відбувається зі снігом та льодом рослинами: вербовими котиками, ранньоквітучими рослинами, порівняння квіток рослин; квітковими деревами, декоративними кущами; тваринами: птахами, комахами, весняною працею дорослих у саду. Екскурсії до парку, лісу, водойми з метою виявлення змін, що сталися в житті рослин весною.

6. Літо (9 год.)

Теоретична частина. Назви літніх місяців. Ознаки літа. Стан погоди влітку. Свята літнього циклу. Правила поведінки у природі.

Практична частина. Спостереження за змінами в неживій природі, зміною температури повітря протягом дня; напрямом та силою вітру; кольором неба та хмар; швидкістю з якою плывуть хмари; зміною температури повітря вдень та вночі; дощем та росою, градом, веселкою, рослинами: деревами, лучними рослинами, тваринами: птахами, комахами. Правила поведінки у природі. Літня праця дорослих у саду, парку, на городі. Екскурсії до парку, лісу, водойми з метою виявлення змін, що сталися в природі влітку

7. Підсумкове заняття (1 год.)

Підведення підсумків роботи гуртка за навчальний рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- назви пір року, місяці пір року;
- ознаки пір року;
- назви п'яти рослин, тварин;
- ознаки пристосування рослин до зими;
- перелітних та зимуючих птахів;
- народні прикмети, які пов'язані зі змінами у живій природі;
- назви тварин куточка живої природи;
- правила поведінки у природі.

Вихованці мають вміти:

- вести спостереження за тваринами та рослинами;
- порівнювати рослини одного виду;
- порівнювати тварини;
- визначити чим харчується птах, в залежності від будови дзьоба;
- скласти колективну розповідь про рослину, або тварину.

Вихованці мають набути досвід:

- догляду за тваринами та рослинами куточка живої природи;
- екологічно вірної поведінки у природі.

Початковий рівень, один рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
1.	Вступ	1	-	1
2.	Природа рідного краю	15	15	30
3.	Природа України	15	10	25
4.	Природа планети Земля	2	8	10
5.	Природа космосу	3	2	5
6.	Підсумок	1	-	1
Разом:		37	35	72

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (1 год.)

Теоретична частина. Спогади про літо. Пори року, ознаки пір року.

2. Природа рідного краю (30 год.)

Теоретична частина. Жива та нежива природа. *Нежива природа:* повітря: його рух, напрям, сила; вода: зміни її стану поняття кругообігу води; значення води для природи та людини, збереження води; електричні та світлові явища природи: гроза, блискавка, веселка. Пори року, їх послідовність, стан погоди: приморозки, ожеледиця, хуртовина, посуха, буря, стихійні лиха тощо, їх вплив на життя людини. *Жива природа.* Життєві форми рослин (дерева, кущі, трави). Рослини найближчого оточення: види дерев, кущів, трав'янистих рослин, грибів; їх назва, будова, місце й умови зростання, зміни, що відбуваються у процесі зросту та за порами року; значення рослин у природі та в житті людини. Тварини своєї місцевості: назва, зовнішній вигляд; спосіб життя, харчування; будова тіла і залежний від неї спосіб руху; місце проживання, зміни в їх житті у різні пори року; піклування та охорона з боку людини, значення тварин у природі та в житті людини. Птахи: назва, зовнішній вигляд; спосіб життя, харчування; будова тіла; середовище існування, зміни в їх житті у різні пори року; піклування й охорона з боку людини, значення птахів у природі та житті людини. Безхребетні (молюски, комахи): назва, зовнішній вигляд; спосіб життя,

будова тіла і залежний від неї спосіб руху; харчування, середовище існування, зміни в їх житті у різні пори року; значення безхребетних у природі та в житті людини. Риби: зовнішній вигляд, будова тіла, спосіб життя, розмноження. Земноводні та плазуни: назва, зовнішній вигляд; спосіб життя, харчування; будова тіла; середовище існування, зміни в житті у різні пори року; піклування й охорона з боку людини, значення безхребетних у природі та в житті людини.

Практична частина. Досліди: ознайомлення з властивостями повітря, властивостями води (прозорість, розчинник, зміна фізичного стану), кругообігом води. Розглядання дидактичних ілюстрацій із зображенням тварин, життєвих форм рослин, розучування віршів, читання оповідань, перегляд відеофільмів, презентацій про тварин.

3. Природа України (25 год.)

Теоретична частина. Характерні особливості окремих географічних регіонів України. Типові ландшафти. Водойми (річки, озера, моря), їх значення у природі та в житті людини; рослини та тварини – мешканці водойм. Гори: рослини та тварини, що зустрічаються у горах, корисні копалини. Степи: рослини та тварини, що зустрічаються у степах. Ліси: їх значення у природі та в житті людини; рослини та тварини, які зустрічаються у лісах. Червона книга України, правила безпечної поведінки й доцільного природокористування.

Практична частина. Розглядання колекцій корисних копалин. Перегляд відеофільмів, презентацій про природу України.

4. Природа планети Земля (10 год.)

Теоретична частина. Поняття «водний простір (океани)» і «суша (материка)», «глобус», «мапа». Представники тваринного та рослинного світу материків: Арктики, Антарктиди, Австралії, Азії, Африки, Америки.

Практична частина. Перегляд відеофільмів про тварин у природніх умовах існування, презентацій.

5. Природа космосу (5 год.)

Теоретична частина. Елементарні уявлення про космос: компоненти видимого космосу (Сонце, Місяць, зорі), зоряне небо, схід і захід сонця, місяця, місцезнаходження сонця вранці, пополудні, ввечері в різні пори року; невидимого (деякі планети, комети, сузір'я). Засоби дослідження космосу людиною (телескопи, станції, космонавти, космічні кораблі, астронавти, астрономи).

Практична частина. Перегляд відеофільмів, презентацій про відкриття космосу, планет.

6. Підсумкове заняття (1 год.)

Узагальнення знань отриманих за навчальний рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- назви рослин (дерев, кущів, трав'янистих рослин), грибів;
- значення рослин у природі та в житті людини;
- назви тварин своєї місцевості;
- значення тварин у природі та в житті людини;
- сезонні зміни та явища в природі;
- стани води;
- характерні особливості окремих географічних регіонів;
- поняття «Червона книга»;
- правила безпечної поведінки у природі та доцільного природокористування;
- компоненти видимого та невидимого космосу;
- назви засобів дослідження космосу.

Вихованці мають вміти:

- характеризувати рослини та тварини за планом;
- орієнтуватись на глобусі та мапі;

Вихованці мають набути досвід:

- догляду за тваринами та рослинами куточка живої природи;
- екологічно вірної поведінки у природі

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти/ наук.керівник А.М. Богуш, дійсний член НПНУ України, проф.. д-р пед.наук; авт..кол.; Богуш А.М., Беленька Г. В., Богініч О.Л. та ін. - К. 2012 – 26 с.
2. Беленька Г. В. Віконечко в природу: метод. пос. для вихователів дітей дошкільного віку / Г. В. Беленька. – К. : Сім кольорів, 2014. – 56 с.
3. Казки та оповідання для дитячого виховання /Упорядник В.І. Паронова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 112с.
4. Костенко Н.В. Ознайомлення з природою. Подорож з любознайчиком. Старший вік./ Костенко Н.В., Окуненко С.В. – Харків: Вид-во «Ранок», 2017. – 128с.
5. Левченко Т.Г. Рідна природа. Матеріали до занять. - Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 224.
6. Романчук Р.О. Формування первинних екологічних уявлень у дошкільників: Методичний збірник перспективного педагогічного досвіду з проблеми екологічної освіти дітей дошкільного віку / за ред.. Р.О. Романчук. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2008. – 180 с., іл.
7. Освітня програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» авт..кол.; Беленька Г. В., Богініч О.Л. та ін..
8. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К.: Українська академія дитинства, 2017. – 80 с.
9. Уроки екології. Наочний посібник для вихователів, учителів та батьків. Шик Л.А. Світ чомучок. Організація дослідно-експериментальної роботи з дошкільниками / уклад. Шик Л.А. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 111с.
- 10.[http: // mon.gov.ua](http://mon.gov.ua)

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «МИСТЕЦТВО ФЛОРИСТИКИ ТА ФІТОДИЗАЙНУ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Складання композицій з квітів є прекрасним та доступним видом художньої творчості. Здібності до художньої творчості не є привілеєм тільки обдарованої особистості, їх має кожна людина. Необхідно тільки ці здібності виявити та розвинути. На це і направлена головна мета роботи гуртка «Мистецтво флористики та фітодизайну».

Мета навчальної програми: створення умов для творчого розвитку дітей засобами мистецтва флористики та фітодизайну.

Завдання навчальної програми:

- ознайомити та заохочувати гуртківців до цікавого виду декоративно-прикладного мистецтва та дизайну - флористики;
- сприяти професійному самовизначенню вихованців;
- ознайомити учнів з вітчизняними та європейськими традиціями мистецтва флористики, навчити їх володіти технікою складання композицій із живих та штучних квітів;
- розвивати трудові навички, наполегливість;
- розвинути художній смак, творчу фантазію, індивідуальний стиль роботи;
- формувати у вихованців екологічну культуру, дбайливе ставлення до природних ресурсів рідного краю.

Навчання майстерності аранжування квітів включає дві сходинки. На першій гуртківці навчаються красиво komponувати квіти, на другій - передавати думки, почуття, настрої за допомогою язика квітів. Працюючи з таким крихким природним матеріалом, вихованці повинні знати біологічні особливості квітів та рослин і мати навички з їх вирощування. Професія флориста вимагає також оволодіння прийомами внутрішнього та зовнішнього озеленення. Новизною цієї програми є необхідність введення в навчальний курс таких розділів: «Загальне ознайомлення з квітковими рослинами», «Оформлення та озеленення інтер'єрів», «Ландшафтні квіткові композиції», «Основи фітодизайну».

На протязі всього курсу програми передбачено проведення практичних занять на базі квіткових фірм (згідно складеного договору), де гуртківці на практиці удосконалюють допрофесійну підготовку і в майбутньому мають можливість працювати на цих підприємствах флористами.

Навчальна програма «Мистецтво флористики та фітодизайну» спрямована на вихованців еколого-натуралістичних позашкільних закладів освіти віком від 12 до 18 років, передбачає два роки навчання:

1 рік навчання – основний рівень – 6 годин на тиждень (216 годин на рік);

2 рік навчання – вищий рівень – 6 годин на тиждень (216 годин на рік).

На всіх етапах навчання з метою вдосконалення техніки та майстерності, передбачено проведення занять в творчих групах та індивідуально. Основними формами і методами діагностики прогнозованих результатів є: виставки творчих робіт, майстер-класи, складання проектів з фітодизайну та озеленення, виготовлення композицій на різну тематику, підготовка творчих робіт до всеукраїнських та обласних виставок і конкурсів. По закінченню всього курсу програми вихованці складають творчі заліки та екзамени і отримують свідоцтво.

Основний рівень, один рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1	Вступ	3	3	6
2	Історія розвитку мистецтва аранжування квітів в різних країнах	6	3	9
3	Розвиток школи аранжування квітів в Україні	3	3	6
4	Матеріали та обладнання для аранжування	6	3	9
5	Основні виразні засоби композиції	6	9	15
6	Технологічна та декоративна обробка живих та сухих квітів	6	15	21
7	Новорічна та різдвяна флористика	6	18	24
8	Квіти в легендах та	6		6

	традиціях			
9	Види квіткового аранжування	9	18	27
10	Мистецтво пресованої флористики («ошибана»)	6	18	24
11	Аранжування квітів пасхального циклу	3	21	24
12	Загальне ознайомлення з квітковими рослинами	9	12	21
13	Зріз квітів та догляд за ними	3	6	9
14	Підбір квітів до подарунку	3	6	9
15	Підсумки роботи навчального року (самостійне виготовлення сюжетної композиції, виставка творчих робіт гуртківців)		6	6
	Разом:	75	141	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год.)

Теоретична частина. Значення мистецтва квіткового аранжування в розвитку художнього нахилу, творчих здібностей, в естетичному вихованні людини. Правила техніки безпеки при роботі з ріжучими та колючими інструментами.

Практична частина. Екскурсії в ботанічний сад, в парки і сквери з метою ознайомлення з квітами, які використовуються в зовнішньому озелененні.

2. Історія розвитку мистецтва аранжування квітів в різних країнах (9 год.)

Теоретична частина. Історія використання квітів в Древньому Єгипті і Древній Греції. Квіти на Сході. Історія квіткового аранжування в Європі. Квіти в традиціях та релігійних святах українського народу.

Практична частина. Екскурсії в краєзнавчий і художній музеї з метою ознайомлення з історією та сучасними напрямками декоративно-прикладної творчості в Україні.

3. Розвиток школи аранжування квітів в Україні (6 год.)

Теоретична частина. Становлення і розвиток різних шкіл і квіткових фірм в Україні: зовнішньоторгова фірма "Роксолана", Центр фітодизайну і народної творчості «Адоніс», «Інтерфлора», фірма «Квіти України», фірма «Глорія», Школа європейської флористики «Флоріс» та інші. Нові напрями в роботі сучасних українських флористичних фірм.

Практична частина. Екскурсії в салони та магазини сучасних квіткових фірм.

4. Матеріали та обладнання для аранжування (9 год.)

Теоретична частина. Вази і їх замінювачі. Аранжувальна зелень. Декоративна фурнітура: стрічки, шнури, пір'я, пластика, вироби з металу, штучні квіти. Упаковка. Набір інструментів флориста: садові ножиці, секатор, ніж, мідна або алюмінієва проволока, молоток, цвяхи.

Практична частина. Екскурсії до квіткових салонів з метою ознайомлення з флористичними декоративними матеріалами та інструментами.

5. Основні виразні засоби композиції (15 год.)

Теоретична частина. Розміщення квітів в композиції. Симетрія. Групування рослин. Лінії. Форми композиції. Пропорції (дотримання принципу «золотого перетину»). Колір. Кольорове (барвисте) коло. Контраст. Рівновага композиції. Фон.

Практична частина. Складання симетричної і асиметричної композицій. Складання композицій різних за формами (кругла, трикутна, півколо).

6. Технологічна та декоративна обробка живих та сухих квітів (21 год.)

Теоретична частина. Зрізування і зберігання живих квітів. Технологія установки і кріплення живих рослин в композиціях. Види засушування квітів. Технологія установки і кріплення сухих і штучних рослин в композиціях. Види консервування гілок, листя.

Практична частина. Засушування квітів різними засобами. Консервування рослин в різних техніках. Технологія «засніження» рослин. Вивчення засобів кріплення сухих і штучних рослин. Вивчення засобів кріплення живих рослин.

7. Новорічна та різдвяна флористика (24 год.)

Теоретична частина. Використання рослин в традиціях святкування Нового року і Різдва в різних країнах світу. Атрибутика та символіка кольору різдвяної та новорічної флористики. Види різдвяних та новорічних композицій. Технологія виготовлення різдвяного віночка, різдвяного дерева, різдвяної піраміди і новорічних гірлянд. Інші види новорічних композицій (настільні, підвісні, інтер'єрні).

Практична частина. Виготовлення новорічних і різдвяних композицій різних видів. Підготовка творчих робіт на обласні та всеукраїнські виставки новорічно-різдвяних композицій. Оформлення обласних виставок «Зимова фантазія» і «Віфлеємська зірка». Екскурсії на виставки та в квіткові салони з метою ознайомлення з сучасною новорічно-різдвяною флористикою.

8. Квіти в легендах та традиціях (6 год.)

Теоретична частина. Роза - цариця квітів. Пролісок - перша пісня весни. Півонія – символ довголіття і любові. Незабудка – символ пам'яті. Міфи про нарцис. Маргаритка - емблема доброти і сердечності. Лотос - символ чистоти. Гладіолус – квітка гладіаторів. Легенди і казки про тюльпан. Хризантеми – останні квіти року. Перегляд відеофільму «Легенди про квіти».

9. Види квіткового аранжування (27 год.)

Теоретична частина. Традиційні види квіткових композицій. Загальні принципи оформлення корзин, підбір квітів і фурнітури в залежності від призначення корзини. Призначення і складання квіткових гірлянд. Традиція використання вінків у різних народів. Призначення букету. Різні види технік складання букету. Декоративні композиції. Компоновка рослин у високій вазі, компоновка рослин у низькій вазі. Настінні, підвісні та настільні композиції, їх призначення та розміщення в інтер'єрі приміщень.

Практична частина. Практичне заняття на базі квіткового салону з метою вивчення технології складання комерційного букету (букет по спіралі). Виготовлення композицій різних видів аранжування: букет, корзина, гірлянда, настільні декоративні композиції. Виготовлення каркасів для вінка різними засобами. Оформлення флористичного віночку.

10. Мистецтво пресованої флористики («шибана») (24 год.)

Теоретична частина. Використання природного засушеного матеріалу в декоративно-прикладному мистецтві. Історія та походження «шибани». Розвиток сучасного мистецтва пресованої флористики в Україні. Матеріали та обладнання. Методи засушування рослин із зберіганням природного забарвлення і форми (під пресом, в піску, в термостаті та ін.).

Практична частина. Робота над композицією, панно, орнаментом із засушеного листя і квітів. Робота із соломкою: заготовка, засоби зберігання, підготовка до роботи. Складання панно і композицій із соломки. Техніка виготовлення панно із пір'я птахів, тополиного пуху, насіння. Виготовлення композицій (колажів) із комбінованого матеріалу (засушені рослини, кора, мох, лишайники, пір'я птахів, соломка, тканини, нитки, папір тощо). Екскурсії на виставки флористів та майстрів декоративно-прикладної творчості.

11. Аранжування квітів пасхального циклу (24 год.)

Теоретична частина. Історичні та національні традиції святкування християнського свята Великодня в країнах світу та в Україні. Види пасхальних композицій (пасхальний кошик, пасхальний віночок, пасхальна «пальма», пасхальне дерево, пасхальна гірлянда, піраміда). Атрибутика, допоміжні матеріали та символіка кольору пасхальних композицій.

Практична частина. Складання композицій пасхального циклу: пасхальний кошик, пасхальний віночок, пасхальна «пальма», пасхальне дерево, пасхальна гірлянда, піраміда. Участь в обласних та всеукраїнських конкурсах пасхальної флористики. Оформлення робіт на обласну виставку пасхальних композицій «Благовіст». Екскурсії на виставки пасхальної флористики.

12. Загальне ознайомлення з квітковими рослинами (21 год.)

Теоретична частина. Види однорічних, дворічних квітково-декоративних рослин, їх використання в аранжуванні і озелененні. Види багаторічних квітково-декоративних рослин, їх використання в аранжуванні та озелененні. Оранжерейні рослини, їх використання при складанні квіткових композицій та у внутрішньому озелененні приміщень.

Практична частина. Визначення квітково-декоративних рослин по гербаріям і атласам. Догляд за квітковими клумбами з однорічними та багаторічними квітково-декоративними рослинами. Догляд за кімнатними рослинами. Екскурсія до ботанічного саду з метою ознайомлення з квітково-декоративними та оранжерейними рослинами.

13. Зріз квітів та догляд за ними (9 год.)

Теоретична частина. Строки зрізування різних квітів. Правила обробки стебла. Вимоги до води (температура, дезінфекція, живильні розчини). Несполучні квіти.

Практична частина. Вивчення правил зрізки квітів, способів постановки їх в воду. Складання водних живильних розчинів для різних квітів.

14. Підбір квітів до подарунку (9 год.)

Теоретична частина. Правила підбору квітів для подарунка: жінкам, чоловікам, підліткам, літнім людям. Правила оформлення букетів для різних випадків: день народження, оглядини, заручення, одруження, візит до хворого та інші.

Практична частина. Складання та оформлення подарункового букета до дня народження. Практичне заняття на базі квіткового салону з метою ознайомлення з різними технологіями складання та оформлення букета для подарунку.

15. Підсумки роботи навчального року (самостійне виготовлення сюжетної композиції, виставка творчих робіт гуртківців) (9 год.)

Практична частина. Самостійна робота з виготовлення тематичної композиції. Виставка творчих робіт гуртківців. Видача домашнього завдання на літо.

Вищий рівень, один рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1	Вступ	3	3	6
2	Використання квітів в традиціях і святах українського народу	6	3	9
3	Символіка квіткової композиції	6	6	12
4	Технологічна обробка рослин (відбілювання, фарбування, скелетизація та ін.)	3	12	15

5	Принципи і основи європейської школи аранжування	9	27	36
6	Квіткові композиції в традиційних святах народів різних країн	6	18	24
7	Мистецтво ікебани	9	15	24
8	Складання і оформлення букету	3	15	18
9	Фітодизайн - наукові основи озеленення	6	15	21
10	Оформлення і озеленення інтер'єрів	6	12	18
11	Ландшафтні квіткові композиції	9	15	24
12	Підсумки роботи гуртка (виставка творчих робіт гуртківців, здача іспитів, видача свідоцтв)	-	9	9
	Разом:	66	150	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год.)

Теоретична частина. Види народного декоративно-прикладного мистецтва (декоративний розпис, витинанки, розпис стін, писанкарство, лозоплетіння та ін.). Використання квіткових мотивів в декоративно-прикладному мистецтві. Розвиток декоративно-прикладного мистецтва в регіоні, відомі народні майстри Донеччини. Правила техніки безпеки при роботі з різучими та колючими інструментами.

Практична частина. Екскурсії в краєзнавчий та художній музеї з метою ознайомлення з сучасним декоративно-прикладним мистецтвом Донеччини.

2. Використання квітів в традиціях і святах українського народу (9 год.)

Теоретична частина. Квіти як художній символ українського фольклору. Основні квіти українського вінка (квіти вишні, шипшини, василька, чорнобривців, ромашки, мальви, барвінку, деревія та інші). Види українських вінків (вікові, ритуальні, весільні, святкові та ін.). Використання квітів в традиційних народних (весілля, обжинки, свято першого снопа та ін.) та релігійних святах (Різдво, Новий рік, Великдень, Вербна неділя, Трійця, Успіння та ін.).

Практична частина. Виготовлення українського святкового віночку: підбір квітів, техніка плетіння вінків.

3. Символіка квіткової композиції (12 год.)

Теоретична частина. Походження язика квітів. Легенди про квіти і рослини українського фольклору. Символіка найбільш поширених квітів і рослин. Символіка кольору, форми і лінії. Символіки квітів та кольору в християнстві та в релігійних святах українського народу.

Практична частина. Складання букетів з використанням символіки квітів. Екскурсія в художній музей з метою вивчення використання символіки квітів та кольору в живописі.

4. Технологічна обробка рослин (15 год.)

Теоретична частина. Прийоми технологічної обробки рослин: консервування рослин (природна сушка, сушіння в піску, гербаризація, окурювання сіркою, в розчині гліцерину), відбілювання рослин, фарбування рослин (аніліновими барвниками, гуашшю, рослинними барвниками та ін.).

Практична частина. Вивчення способів консервування рослин. Вивчення способів відбілювання та фарбування рослин. Знайомство з сучасними технологіями обробки рослин на базі квіткового салону.

5. Принципи і основи європейської школи аранжування (36 год.)

Теоретична частина. Сучасні направлення та стилі європейського аранжування. Форми композицій. Види трикутникових композицій, композиції горизонтально-витагнутої форми. Асиметричні форми композицій. Композиції кульоподібні і полусферичні. Природно-ландшафтний стиль. Сюжетні (тематичні) композиції. Своєрідність і особливості квіткового аранжування в різних країнах Європи (Англії, Франції, Німеччини, Голландії, Італії, Скандинавських країн). Направлення роботи і шляхи розвитку міжнародних флористичних фірм та шкіл. Сучасні флористичні школи в Україні.

Практична частина. Складання композицій різних форм: кульоподібні, трикутникові, прямокутникові, пірамідальні, лінійні. Робота над композиціями в природно-ландшафтному(вегетативному) стилі. Підготовка флористичних робіт на всеукраїнські та обласні конкурси юних флористів, майстрів народних ремесел. Практичне заняття на базі квіткового салону з метою ознайомлення з сучасними напрямками європейського аранжування.

6. Квіткові композиції в традиційних святах народів різних країн (24 год.)

Теоретична частина. Свята квітів в європейських країнах, в країнах Сходу. Міжнародні театралізовані свята квітів. Міжнародні та вітчизняні конкурси флористів (Чемпіонат Європи з флористики, Міжнародний флористичний конкурс FLOWERS WORLD INTERNATIONAL CUP, Міжнародний чемпіонат флористів Interflora, World Florist Competition та ін.). Різдвяні та Великодні композиції в сучасному європейському аранжуванні. Специфіка флористичного оформлення релігійних свят в православних храмах України.

Практична частина. Виготовлення різдвяних композицій: різдвяний вертеп, різдвяне дерево, різдвяний віночок, різдвяна гірлянда, піраміда. Виготовлення пасхальних композицій: пасхальна піраміда, пасхальна корзина, пасхальне дерево, пасхальний віночок. Підготовка робіт на всеукраїнські та обласні новорічно-різдвяні та пасхальні виставки юних флористів. Екскурсії на виставки новорічно-різдвяних та пасхальних композицій.

7. Мистецтво ікебани (24 год.)

Теоретична частина. Ікебана як мистецтво аранжування квітів в Японії, історія та сучасний розвиток. Символіка рослин та кольору в композиціях ікебани. Основні стилі японського аранжування квітів («рікка», «сейка», «нагеіре», «морібана»). Основні правила побудови ікебани. Техніка згинання стеблів. Техніка використання наколок (кензанів). Композиції в низьких вазах. Композиції в високих вазах. Основні заповіді (поради) по складанню композицій в стилі ікебани.

Практична частина. Підготовка рослин та підбір ваз та для композицій в стилі ікебани. Складання композицій в низьких вазах («морібана»). Складання композицій у високих вазах («нагеіре»). Виготовлення ваз з бамбуку, кори, дерев'яних палиць та ін. для композицій в стилі ікебана.

8. Складання і оформлення букету (18 год.)

Теоретична частина. Характеристика і призначення букету. Художньо-композиційні принципи складання букету. Форми букету: ступінчастий, круглий, каскадний та ін. Фурнітура і упаковка букету. Призначення бутоньєрки.

Практична частина. Техніка виготовлення бутоньєрки. Оформлення та упаковка букету, призначеного для подарунку. Практичне заняття на базі квіткового салону з метою ознайомлення з техніками складання букетів різних форм: ступінчастий, круглий, каскадний. Екскурсія в квіткові магазини та салони з метою ознайомлення з різними видами сучасної упаковки (органза, штучна сітка, кольорова прозора плівка, фетр, папір та ін.).

9. Фітодизайн – наукові основи озеленення (21 год.)

Теоретична частина. Фітонцидні властивості рослин і їх використання. Емоціонально-естетичні особливості фітодизайну. Рослинні композиційно-художні групи: «зимовий сад», інтер'єрні рослинні групи, малі настільні композиції. Знайомство з різними видами фітокомпозицій: «болотний ландшафт», «лісові ландшафти», «лісові поляни», «зелена стіна», «прибережні ландшафти», «пустинний ландшафт», «скальний ландшафт».

Практична частина. Складання ескізів різних видів фітокомпозицій. Техніка побудови настільних фітокомпозицій за складеними ескізами. Підготовка рефератів з теми «Екологічні та естетичні функції фітодизайну». Екскурсії в «зимовий сад» та оранжерею ботанічного саду з метою ознайомлення з інтер'єрними рослинними групами.

10. Оформлення і озеленення інтер'єрів (18 год.)

Теоретична частина. Характеристика основних типів озеленення інтер'єрів: виробничі, службові, рекреаційні, житлові, видовищні та виставкові, допоміжні (вестибюлі, сходові майданчики та ін.). Знайомство з рослинами, які використовуються для озеленення приміщень. Особливості оформлення виставок, сцени, холів різних приміщень, житлових та навчальних приміщень.

Практична частина. Складання ескізів і проектів озеленення інтер'єрів (класна кімната, хол). Оформлення інтер'єрів за складеними ескізами. Екскурсія в квіткові салони з метою ознайомлення з дизайном інтер'єрів торгового залу та вітрин.

11. Ландшафтні квіткові композиції (24 год.)

Теоретична частина. Основні положення квіткового оформлення садів і парків. Види зовнішнього квіткового оформлення (партери, клумби, рабатки, бордюри та інші). Композиції з красиво квітучих кущів і багаторічних квіткових рослин Кам'янисті сади в сучасному ландшафтному дизайні: рокарій та альпінарій (альпійська гірка).

Практична частина. Складання ескізів і проектів різних видів ландшафтного квіткового озеленення. Улаштування клумб, рабаток, рокаріїв, альпійських гірок. Екскурсії в парки, сквери, ботанічний сад з метою знайомства з різними видами ландшафтних квіткових композицій.

12. Підсумки роботи гуртка (9 год.)

Практична частина. Виконання індивідуального залікового завдання. Оформлення виставки творчих робіт гуртківців. Здача іспитів, видача свідоцтв, нагородження кращих гуртківців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- Поняття «фітодизайн», «флористика» та «аранжування квітів»;
- Правила техніки при роботі з ріжучими та колючими інструментами;
- Основні та допоміжні матеріали для аранжування квітів;
- Технологію обробки живих та сухих квітів;
- Види квіткового аранжування;
- Основні напрямлення європейської школи аранжування;
- Використання квіткових композицій в традиційних святах українського народу та народів країн світу;
- Основні види квітково-декоративних рослин та їх біологічну характеристику;
- Правила оформлення та озеленення інтер'єрів;
- Види ландшафтних квіткових композицій;
- Послідовність виконання композицій із засушених рослин;
- Закони колористики та кольорознавства;
- Основні засади проектних робіт;
- Основні види оранжерейних рослин, які використовуються в аранжуванні квітів.

Вихованці мають вміти:

- Підбирати необхідний матеріал для композицій;
- Складати ескіз композиції;
- Виконувати технологічну обробку живих та сухих квітів;
- Складати композиції різних видів квіткового аранжування;
- Підібрати квіти для подарунка;
- Скласти та оформити букет;
- Зробити ескіз зовнішнього озеленення;
- Зробити ескіз внутрішнього озеленення;
- Уладнати клумбу;
- Сушити та зберігати рослини;
- Раціонально використовувати рослинний матеріал для створення композицій;

Вихованці мають набути досвід:

- Правильного та безпечного користування обладнанням флориста;
- Догляду за зрізаними квітами;
- Складання композицій із живих та сухих квітів;
- Виконання флористичних робіт з дотриманням всіх технологій закріплення елементів композиції;
- Догляду за квітково-декоративними та оранжерейними рослинами

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Інструменти: флористичний секатор, садові ножиці, багатоцільові ножиці, канцелярський ніж, флористичний ніж, кусачки для дроту, плоскогубці, круглогубці, степлер флористичний та дужки до нього, пінцет, пила ручна, молоток, цвяхи, кензан, шило.

Прилади: термопістолет та стержні клейові до нього, електродріль, електропраска.

Флористичне обладнання: посудини та вази для композицій, плетені кошики та кашпо, порцелянові і глиняні ємності, тримач для свічок, пластиковий фіксатор для оазису, гербарна сітка.

Матеріали: флористична піна (оазис), піафлор, квіткові шпильки поліпропіленовий шпагат, шпильки для кріплення квітів, булавки, флористична стрічка (тейп-стрічка), флористичний дріт, пластилін, фарба гуаш, акварель, спрей кольоровий, ватман, кольоровий папір та картон, щільний картон або ДВП, клей ПВА, пензлики для клею та фарби, нитки і мотузки, сизаль, аксесуари та декоративні матеріали для композицій, свічки, штучні та живі квіти, інший природний матеріал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альбом: Ландшафтные цветочные композиции.- Киев: Будівельник, 1973
2. Асман П. Современная флористика. М.: Культуры и традиции, 2003 – 225с.
3. Бузин В.А. Цветоводство. / практикум/ - Львов: Вища школа, 1987
4. Вивверс-Картер М. Сухие цветы. – Сингапур: Комби букс,1997
5. Вишнякова С.В.История флористики. – Екатеринбург: УГЛТУ, 2016
6. Головкин Б.Н. Декоративные растения СССР. – М.: Мысль,1986
7. Дженни Реворт и .Сьюзен Берри. Аранжировка цветов. – М.: Внешсигма, 2000. – 128с.
8. Заверуха Б. В. Квіти дванадцяти місяців. 2-е вид., - К.: Урожай, 1986. – 176 с.
9. Клевенская Т.И. Цветы в интерьере. – Москва: Агропромиздат, 1990
10. Клевенская Т.М. В.П.Понкратов. Цветочная аранжировка. – Москва: Агропромиздат, 1988
11. Кондратьева Г.П. Храмова флористика М., 2013. – 248 с.
12. Корниенко Г., Добруцкий И. Искусство цветов. – Киев: Роксолана, 1993
13. Красиков С.. Легенды о цветах. – Москва: Молодая гвардия, 1990
14. Крейча И. Альпинарий в вашем саду.- Братислава: Природа,1986
15. Линда Митт. Приусадебное декоративное садоводство. – М.: Колос, 1973
16. Наталья Григорьева. Цветочный этикет – Москва: Ниола 21-й век, 2005
17. Памела Вестланд. Букеты из живых цветов.-М.: Аст-пресс книга, 2003
18. Приходько С.Н. Хоровод цветов. – Киев: Роксолана, 1985
19. Пронников В.А. Икебана или вселенная, запечатленная в цветах. – Москва: Наука, 1985
20. Сидорова М.А. Європейська флористика. М.: Вид-во «Никола-пресс», 2007 – 128с.
21. Сыроватская Л.С: Азбука цветовода. – К.: Урожай,1987
22. Табунщиков Н.П. Аранжировка цветов.- Киев: Реклама, 1988 – 144с.
23. Табунщиков Н.П. Цветы и творчество. Руководство по флористике - Киев, 2006. – 208 с.
24. Терлецкий В.К. Декоративные растения для вашего дома.- Москва: Лесная промышленность, 1989
25. Филлипс С. Выращивание растений в цветочных горшках. – М.: Крон-пресс, 2000

26. Фиона Барнетт, Роджер Эджрикс. Цветы к праздникам – М.: Росмэн, 1998
27. Хессайон Д. Г. Все об аранжировке цветов. — 2-и изд. — М.: Кладезь, 2010
28. Черевченко Г.М., Приходько С.Н. Тропические и субтропические растения закрытого грунта / справочник/.- Киев: Наукова думка, 1988

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ПРИРОДА КРІЗЬ ПРИЗМУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма гуртка «Природа крізь призму англійської мови» розрахована на підготовку дітей старшого дошкільного віку.

Старший дошкільний вік – це сприятливий період для розвитку творчих здібностей дітей, емоційного сприйняття дійсності та активного ставлення до неї. В цей вік важливо зацікавити, викликати в них позитивне ставлення до предмета та задоволення від використання набутих знань та вмінь, донести необхідність та значущість володіння іноземними мовами як неповторним засобом міжкультурного та міжособистісного спілкування. Раннє навчання іноземній мові сприяє не тільки міцному й вільному практичному володінню, але й несе в собі великий інтелектуальний, моральний потенціал.

Як відомо, що для дітей дошкільного віку найкращим методом навчання іноземній мові є гра, як найбільш результативний засіб засвоєння матеріалу й придбання знань, тому що вона є найбільш легким і знайомим видом діяльності для дітей від 5 до 7 років. Граючи, діти легко засвоюють складні поняття, і вивчення іноземної мови перетворюється в яскраве захоплююче заняття.

Заняття в гуртку допомагають дітям розумно і цікаво проводити свій вільний час, пробуджують допитливість, любов до знань, розширюють кругозір та лінгвістичну базу, допомагають дитині задовольнити потреби у творчій самореалізації та подолати психологічний бар'єр у спілкуванні, виховують риси толерантної та відкритої для спілкування з світом особистості, формують позитивне і креативне світосприйняття.

Програмою передбачено теоретичні й практичні форми проведення заняття. Форми навчання спрямовані не на засвоєння як можна більшої кількості лексичних одиниць, а на виховання інтересу до предмету, розвиток комунікативних навичок дитини, уміння виразити себе. Важливо добитись певних якостей володіння матеріалом, що дозволить дитині використовувати набутий знання і в подальшому житті.

На заняттях основний час надається практичній роботі. До неї входить вивчення англійських віршів, скоромовок, пісень, інсценізації творів, театральні постановки, ігри, створення творчих проєктів-постерів та ілюстрацій до вивченого матеріалу, конкурси, взаємонавчання вихованців, виготовлення поробок тощо.

Для більш успішного навчально-виховного процесу на заняттях використовується дидактичний матеріал: яскраві плакати, малюнки з зображенням предметів, істот та явищ, іграшки, ігри, посібники, роздатковий матеріал, різноманітні фото-, аудіо- та відеоматеріали, маски та сценічний одяг.

Навчальна програма реалізується у творчому об'єднанні «Природнича дитяча академія «Розвивайко» гуманітарного напрямку.

Навчальна програма розрахована на 144 години та передбачає навчання дітей 5-7 років у групах початкового рівня тривалістю 1 рік

Новизна програми

Актуальність навчальної програми «Природа крізь призму англійської мови» пов'язана з паралельним активним процесом оновлення змісту і переорієнтацією дошкільної та шкільної освіти на комунікативно-діяльнісне, особистісно-орієнтоване та культурологічне спрямування навчально-виховного процесу, формуванням у дітей комунікативних компетенцій на засадах набутого лінгвістичного, мовленнєвого та соціокультурного досвіду.

Мета та завдання програми

Метою навчальної програми є викликати у дітей інтерес до вивчення англійської мови, зацікавленість у житті людей різних країн світу, допомогти розкрити природні здібності дитини. розкриття творчого потенціалу дитини, сприяння повноцінному розвитку дитини, збагаченню її інтелектуальної, вольової, емоційної, моральної та соціальної сфер у процесі оволодіння засобами іншомовного спілкування.

Завдання:

Освітні:

- 1) знайомство дітей з іншомовною мовою й іншомовною культурою;
- 2) формування вміння усного спілкування з носіями англійської мови в доступних дошкільникам межах;
- 3) ознайомлення з дитячим закордонним фольклором і доступними зразками художньої літератури англійською мовою;
- 4) подолання психологічних бар'єрів у використанні англійської мови як засобу спілкування;
- 5) більш глибокого усвідомлення деяких особливостей рідної мови;
- 6) розширення кругозору дітей і їх загальної культури;
- 7) формування мотивації до вивчення англійської мови.

Розвиваючі:

- 1) розвиток певних мовних умінь і навичок;

- 2) розвиток уваги, пам'яті, мислення, уяви;
- 3) розвиток творчих здібностей і фантазії.

Виховні:

- 1) виховання активності, дисциплінованості й спостережливості;
- 2) сприяти формуванню взаємоповаги, самоповаги;
- 3) виховання дружелюбного відношення до представників інших країн.

Початковий рівень, один рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступне заняття	1	1	2
2.	Знайомство. Привітання. Hello!What is your name?	2	4	6
3.	Моя сім'я. My family.	4	8	12
4.	Цифри та рахунок. Numbers.Lets count!	4	8	12
5.	Частини тіла. Parts of a body	4	8	12
6.	Мій дім. My house.	2	8	10
7.	Кольори. Colours.	2	8	10
8.	Свійські тварини.Домашні улюбленці. Domestic animals.My pets.	4	12	16
9.	Дикі тварини та птахи. Wild animals and birds.	4	12	16
10	Фрукти та овочі. Fruits and vegetables.	4	10	14
11	Пори року. Seasons.	4	6	10
12	Іграшки. Toys.	2	8	10
13	Свята. Holidays.	2	10	12
14	Підсумкове заняття.	2		2
	Разом:	41	103	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год.)

Теоретична частина. Знайомство з гуртківцями. Значення оволодіння англійською мовою у сучасному житті. Ознайомлення з програмою гуртка, презентація гуртка. Правила поведінки в гуртку під час занять, на перерві. Інструктаж з техніки безпеки.

Практична частина. Екскурсія по ДЕНЦ.

2. Знайомство. Привітання. Hello! What is your name? (6 год.)

Теоретична частина. Hi and bye! / Привітання і прощання. Greetings/ Привітання. Запитання щодо самопочуття. «Hello, good-bye, How are you? - I'm fine.»

Let`s meet. / Знайомство. «What`s your name? – My name is... Nice to meet you!». Англійська ввічливість. «Thank you. - You are welcome»

Who are you? / Хто ти є? Age, gender, place of living./ Вік, стать, місце проживання: a boy, a girl, five, six, from. та деякі вирази класного вжитку Stand up!, Look!, Listen!, Stand up!

Введення граматичної структури «I'm» та запитання «Who are you?».

Практична частина. Практика вживання слів, виразів, граматичних структур за темами. Проведення рольових ігор, комунікативних вправ. Розучування віршиків та пісень. Оформлення галереї малюнків з теми «Nice to meet you!», «My name is...».

3. Моя сім'я. My family. (12 год.)

Теоретична частина. Введення в активний словник дітей назви членів сім'ї (Mum, Dad, sister, brother, grandma, grandpa), вивчення складу своєї сім'ї, закріплення вивчених виразів та мовних одиниць, вживанням у реченні. Структура «I have a family»

Практична частина. Проведення рольових ігор, комунікативних вправ. Розучування віршиків та пісень, розучування вірша «This is my mother», малювання портретів членів сім'ї, оформлення творчої роботи «My family tree», пальчикова гімнастика «Family».

4. Цифри та рахунок. Numbers. Lets count! (12 год.)

Теоретична частина. Let`s count! / Давайте порахуємо! Numbers 1-20./ Рахунок (2 етапи: до 10, до 20). Введення запитань «How many?» Закріплення вивчених цифр, вивчення їх графічного зображення та використання їх у мовленні; рахування від 1 до 20 англійською мовою.

Практична частина. Проведення рольових ігор, комунікативних вправ. Розучування віршиків та пісень, розучування вірша «*Six, six, six*», пісні «*One, two, three*», виготовлення карток, рахування предметів та тварин ДЕНЦ.

5. Частини тіла. Parts of a body (12 год.)

Теоретична частина. Введення в активний словник назви частин тіла.

Appearance./ Зовнішність. My face and body/ Моє обличчя та тіло (a head, a face, eyes, ears, a nose, legs, hands, fingers, toes, teeth, shoulders).

Введення граматичної структури «*Touch your...*».

State and emotions / Стан та емоції. Basic states and emotions/ Основний стан та емоції (happy, funny, sad, ill, good, bad, hungry, thirsty, cold, hot).

Введення питань «*Are you...?*» - та відповідей «*Yes, I am/ No, I'm not.*»

Практична частина. Проведення рольових ігор, комунікативних вправ. Розучування віршиків та пісень, вірш «*Head and shoulders*», вправа з рухами «*Touch your nose*», відеокліп «*Family fingers*».

6. Мій дім. My house. (10 год.)

Теоретична частина. Меблі (*a bed, a table, a chair, a lamp, a sofa*).

Кімнати rooms. (*a living room, a bedroom, a kitchen, , a bathroom, a room, a flat*). A house. Складові частини будинку (*a door, a window, a ceiling, a floor, a house*).

Практична частина. Практика вживання слів та ведення діалогів. Розучування віршиків та пісень. Розігрування інсценівок. Оформлення галереї малюнків «*My room*», створення будинку своєї мрії. Демонстрація мультфільмів.

7. Кольори. Colours. (10 год.)

Теоретична частина .Введення в активний словник назви кольорів та закріплення їх вживанням у мовленні. *Colour this world! / Розфарбуй цей світ! Colours./Основні кольори(red, blue, yellow, orange, pink, green, purple, white, black, brown*). Введення запитання «*What colour is it?*».

Практична частина. Практика вживання слів та ведення діалогів. Розучування віршиків та пісень. Гра «Світ кольорів», виготовлення веселки, оформлення виставки розмальовок та різнокольорових аплікацій.

8. Свійські тварини. Домашні улюбленці. Domestic animals. My pets (16 год.)

Теоретична частина . Введення нових лексичних одиниць з теми (*a cat, a dog, a pig, a cow, a goose, a horse*). Вивчення назв домашні тварини, їх колір, говорити які домашні тварини подобаються.

My pets./ Домашні улюбленці (*a cat, a dog, a fish, a bird, a mouse.*
/Свійські тварини і пта-хи (*a pig, a cow, a horse, a sheep, a chicken, a hen, a cock*).

Практична частина. Практика вживання слів та ведення діалогів. Розучування віршиків та пісень. Виготовлення свійських тварин з кольорового паперу та картону, оформлення виставки малюнків «*My pet*».

9. Дикі тварини та птахи. Wild animals and birds. (16 год.)

Теоретична частина. Введення в активний словник назви диких тварин та птахів, вчитися розрізняти їх на слух.

Wild animals and birds. / Дикі тварини і птахи (*a monkey, an elephant, a fox, a wolf, a mouse, a hare, a bear, a lion, a crocodile, a giraffe*). Введення граматичної структури «*I like*» та запитання «*Who are you?*».

Практична частина. Практика вживання слів та ведення діалогів. Розучування віршиків та пісень. Виготовлення диких тварин та птахів з кольорового паперу та картону, оформлення виставки малюнків , демонстрація мультфільмів.

10. Фрукти та овочі. Fruits and vegetables (14 год.)

Теоретична частина. Введення в активний словник назв фруктів та овочів, вивчення їх вживання у мовленні.

Fruits .Фрукти (*an apple, an orange, a banana, a plum, a pineapple, a peach, , a pear, grapes, a melon, a watermelon, a strawberry*). Vegetables. Овочі (*a toma-to, a cucumber, a carrot, cabbage, a potato, an onion*).

Практична частина. Практика вживання слів та ведення діалогів. Розучування віршиків та пісень. Виготовлення фруктів та овочів з кольорового паперу та картону, оформлення виставки малюнків.

11. Пори року. Seasons. (10 год.)

Теоретична частина. Введення в активний словник назв пір року та закріплення їх вживанням у мовленні.

So beautiful nature! / Така чарівна природа ! Seasons. Пори року (*spring, summer, autumn, winter, season*). Weather. Погода (*hot, cold, warm, sunny, rain, snow, weather*). Nature objects. Об`єкти природи (*sun, star, sky*). Ознайомлення з запитаннями «*What season is it now?*», «*What`s the weather like today?*» – «*It`s...*»

Практична частина. Практика вживання слів та ведення діалогів. Розучування віршиків та пісень. Сюжетно-рольові ігри. Оформлення галереї малюнків «*My favorite season*», виготовлення календаря.

12. Іграшки. Toys. (10 год.)

Теоретичн частина. Введення в активний словник назв іграшок (a toy, a box, a train, a ball, a doll, a teddy, a puzzle, a car), вивчення використання їх у мовленні, вчитися описувати іграшки за зразком, відповідати на питання про них, говорити які іграшки подобаються.

Play with me! / Пограй зі мною! The toys kingdom /Королівство іграшок (a toy, a teddy, a doll, a ball, a car, a ship, a train, a plane, a bus, a kite, a robot).
Вираження ознак предметів (small, big, nice). Введення граматичних структур «Give me, please, a...», «My favourite toy is...».

Практична частина. Практика вживання слів та ведення діалогів. Розучування віршиків та пісень. Сюжетно-рольові ігри .Оформлення галереї малюнків «Toys».

13. Свята. Holidays. (12 год.)

Теоретичн частина Знайомство з історією виникнення різних свят .

Практична частина. Організація і проведення різноманітних свят і заходів: Новий рік, Різдво, День іменинника, Свято осені, День весни, День Святого Валентина, День мами, День жартів, конкурс пісень, конкурс віршів, тощо.

14. Підсумкове заняття (2 год.)

Теоретична частина. Підведення підсумків роботи гуртка за рік. Плани на наступний період навчання, зацікавлення до продовження вивчення англійської мови.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ТА МЕТОДИ ЙОГО ДІАГНОСТИКИ

Гуртківці мають:

розуміти (сприймати на слух) звертання керівника гуртка та інших дітей англійською мовою, брати активну участь в іграх та ігрових ситуаціях, розуміти висловлювання керівника гуртка та дітей, побудовані на знайомих мовних структурах, що відповідають тематиці занять.

У межах вивченого програмного матеріалу кожен гуртківець має уміти:

Аудіювання

- Розуміти і реагувати на адресовані вітання, звертання, команди, накази, прохання;
- Впізнавати вивчені найбільш загальноживані слова;
- Демонструвати розуміння ключових слів у вивченні найбільш вживаних лексико-граматичних структурах-зразках мовлення;
- Розуміти і реагувати на запитання, які вимагають відповіді «так/ні» чи інших простих відповідей;
- Розуміти вивчені пісеньки, віршики

Говоріння

Монологічне мовлення:

- Давати команду (наказ), висловлювати прохання;
- Називати себе;
- Називати і демонструвати предмет;
- Відтворювати вивчені короткі віршики, пісеньки.

Діалогічне мовлення:

- Звернутися;
- Відповідати на адресоване привітання, прощання;
- Відповідати (реагувати) на наказ (команду) педагога чи іншої дитини (дорослого);
- Коротко відповідати на запитання педагога чи іншої дитини(дорослого)

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

- Дидактичний матеріал, технічне оснащення;
- Вправи на тренування правильної вимови та інтонування;
- Промовляння скоромовок;
- Прослуховування пісень, віршів та їх вивчення;
- Пісні з рухами;
- Рольові ігри;
- Рухливі ігри;
- Ігри з картками;
- Демонстраційний матеріал «Англійський алфавіт», «Тварини», «Кольори», «Іграшки», тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про позашкільну освіту» (від 22.06.2000 №1841-III; зі змінами від 02.06.2005 №2626-4).
2. Положення про позашкільний навчальний заклад (від 06.05.2001 №433; зі змінами від 27.08.2010 №769).
3. Граючись учимось. Англійська мова: Програма та методичні рекомендації / С. Гунько, Л. Гусак, З. Лещенко та ін. – К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. – 88 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
4. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. – К.:Видавничий дім «Освіта», 2013.
5. Teacher training references – Підготовка вчителя до атестації /Упоряд. С.Куриш. – К.:Вид. дім «Шкіл. Світ»: Вид. Л.Галіцина, 2006.
6. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: Світич, 2012.
7. Доценко І. В., Євчук О. В. Англійські римівки для хлопчиків і дівчаток (English Rhymes for Boys and Girls). – Кам'янець-Подільський. – 2002.
8. Коті Т. Англійська азбука- лічилочка. – К.: Махаон. – 2003.
9. В. Г. Куліш. Цікава англійська. – Д.: «Видавництво Сталкер». – 2002.
- 10.Першукова О. Вивчаємо іноземну мову, прилучаючись до культури народу. / Дошкільне виховання № 8. – 2000.
- 11.Шкваріна Т. Англійська мова для дітей дошкільного віку: прогр., метод. реком. – К.: Шк. світ, 2008. – 112 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ДРУГЕ ЖИТТЯ РЕЧЕЙ, АБО ХУДОЖНЯ ПЕРЕРОБКА СМІТТЯ» (ГНИБІДА С.А.)	6
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «СТУДІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА «ОБЛИЧЧЯ ПРИРОДИ» (ГНИБІДА А.С.)	23
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ФЛОРИСТИКА ПЛЮС» (ДУБРОВІНА Т.П.)	51
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ОСНОВИ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ» (ЗАХАРОВА Н.М.)	67
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ЮНІ НАТУРАЛІСТИ» (КСЕНЖУК О.І.)	92
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ФІЗІОЛОГІЯ СТРЕСУ» (КУРІЛЬЧЕНКО І.Ю.)	103
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ДИТИНА У СВІТІ ПРИРОДИ» (ЯКОВЛЕВА Т.Г.)	110
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «МИСТЕЦТВО ФЛОРИСТИКИ ТА ФІТОДИЗАЙНУ» (ШАТУХ Н.Ф.)	119
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ПРИРОДА КРІЗЬ ПРИЗМУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ» (ХОДАЧОК О.В.)	134

